

T. C.

Temsilciler Meclisi

TUTANAK DERGİSİ

Altmış dördüncü Birleşim

10 . 5 . 1961 Çarşamba

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	152	Mesudiye ilçelerinde son üç yıl içinde tah-
2. — Gelen kâğıtlar	152	sil olunan vergi miktarına ve bu ilçeler
3. — Yoklama	152:153	halkına aynı yıllar içinde ne kadar kredi
4. — Görüşülen işler	153	verildiğine dair sorusuna Maliye Bakanı
1. — Milletvekili Seçimi kanunu ta-		Kemal Kurdaş'ın yazılı cevabı (7/23) 202:211
sarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu ra-		
poru (5/10) 153:170,171:191,198:202,212:214		
5. — Sorular ve cevaplar	202	2. — Temsilciler Meclisi Üyesi Ömer
A) Yazılı sorular ve cevaplar	202	Sami Coşar'ın, Uzak - Doğu'da tetkik
1. — Temsilciler Meclisi Üyesi Oktay		gezisi yapmak istiyen bâzı gazetecilere
Ekşi'nin, Yozgad'ın Yerköy ve Ordu'nun		çıkış müsaadesi verilmemesi sebebine dair
		sorusuna İçişleri Bakanı Nâsır Zeytin-
		oğlu'nun yazılı cevabı (7/36) 211

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Üyelerden bazılarına izin verilmesine dair Başkanlık yazısı okundu ve kabul olundu.

Milletvekili Seçimi Kanunu tasarısının tümüne ait görüşmeler bitirilerek maddelere geçildi ve birinci madde üzerinde görüşmelere devam edildi.

10 Mayıs 1961 Çarşamba günü saat 10 da toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan Kâtip Kâtip
Kâzım Orbay Oktay Ekşi Alev Coşkun

Kurucu Meclisin On İkinci Birleşimine ait tutanak özeti dördüncü paragrafını teşkil eden; «1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 34 nci maddesinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı» görüşülüp kabul olundu şeklinde çıkmıştır. Halbuki bu tasarı görüşülüp kabul edilmemiştir.

Keyfiyet tashih olunur.

Tutanak Müdürlüğü

2. — GELEN KÂĞITLAR

Tezkere

Temsileiler Meclisi Üyesi Sait Naci Ergin'in dokunulmazlığı hakkında Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanlığı tezkeresi (3/85) (Adalet Komisyonuna)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10,00

BAŞKAN — Kâzım Orbay

KÂTIPLER : Rifat Çini, Şahap Kitapçı

BAŞKAN — Oturumu açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlardan yoklama yapıldıktan sonra gelip, ismi okunduğu zaman bulunmayanlar lütfen bir kâğıtla veya isimleri hizasına işaret ettirmek suretiyle hazır olduklarını bildirmelerini rica ederim.

Efendim, konuşmalar başlamadan evvel Başkanlık Divanınız, konuşma süresi hakkında bir iki cümle ile Yüksek Heyetinize bir ricada bulunacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, 157 sayılı Kanununun 18 nci maddesinde belirtildiği gibi, Yüksek He-

yetiniz kendisine tevdi edilen vazifelerinden en mühimlerini örnek bir faaliyet ve gayretle yerine getirmeye muvaffak olmuş ve Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanun ile Cumhuriyetimizin İkinci Anayasasını günde ortalama 19 madde çıkarmak suretiyle zamanında bitirmiştir.

Müzakeresine dün sabah başladığımız, tümü üzerindeki görüşmeleri bitirip maddelere geçtiğimiz Milletvekilleri Seçimi Kanunu tasarısı ile Cumhuriyet Senatosu üyeleri seçimine ait kanun tasarısının müzakeresini bitirince Temsilciler Meclisi en önemli görevini bitirmiş olacaktır. Mev-

zuubahis tasarılarından birincisi, 46 madde; ikincisi 21 maddedir. Anayasada olduğu gibi, günde ortalama 20 ilâ 22 madde çıkarılmak üzere her iki tasarrımın birinci müzakereleri 12 Mayıs Cuma günü bitirilirse 15 Mayıs Pazartesi veya 16 Mayıs Salı günü tasarıların ikinci müzakereleri de biter. Bu suretle Millî Birlik Komitesinde görüşülmek için, 27 Mayıs'a kadar, 10 gün kalır. Millî Birlik Komitesi ile bu kanunların bâzı maddelerinde görüş ayrılığı doğarsa, bu maddelerin tekrar yüksek kurulunuzca görüşülmesi ancak mümkün olabilir. Temsilciler Meclisinin bugüne kadar devam eden başarılı, olgun çalışmalarının devamı sayesinde, seçim kanunlarını da zamanında bitireceğimize hiç şüphe yoktur.

Şimdi, Milletvekili Seçim Kanununun görüşmelerine devam edeceğiz.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Milletvekili Seçimi kanunu tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/10)

BAŞKAN — Kanunun birinci maddesi üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz. Söz Sayın Orhan Köprülü'nündür. Buyurun.

ORHAN KÖPRÜLÜ — Muhterem arkadaşlar, dün her ne kadar burada bir arkadaşımız yeniden ekseriyet sistemine dönülmesini istemiş ise de, malûmunuz olduğu üzere zaman zaman müesseseler ve sistemler tıpkı insanlar gibi ömürlerini tüketip yerlerini yeni bir sisteme bırakırlar. Bu itibarla diyorum ki, sizlerin de böyle dediğimize eminim, ekseriyet sistemi bu memlekette tabii ömrünü tamamlamıştır. Bundan dolayı artık ekseriyet sistemine dönmek, hiç olmazsa bir müddet için, mümkün olmayacaktır.

Gelelim diğer sistemlere : Haddizatında ekseriyet sisteminin bir parçası olan dar bölge sistemi ancak İngiltere'de lâayık veçhile tatbik edilebilen fakat orada dahi zaman zaman ağır tenkidlere uğruyan bir sistemdir. 1 Şubat 1953 senesinde, Liberal Partinin o zamanki Başkanı Mr. Davis'in, bu sistem hakkındaki şikâyetini burada hatırlatmak isterim. Şöyle ki, 1945 senesinde İngiltere'de yapılan seçimlerde İşçi Partisi iktidara gelmişti. İşçi Partisinin almış olduğu rey 12 146 055 idi. Buna mukabil Muhafazakârların ve Liberallerin diğer küçük gruplarla birlikte aldığı rey ise 12 500 000 den fazla idi. 12 milyon 146 bin reye karşı, İşçiler 393, Muhafazakârlar ve diğer gruplar ise 12 milyon 500 bin reylerine karşı, sadece 226 milletvekili çıkarmışlardır. Demek oluyor ki, seçim adaleti dar bölgelerde bile bizim istediğimiz şekilde tecelli etmemektedir. Nitekim, yukardaki misalde görüldüğü üzere İşçilerin aldıkları her 42 bin reye karşı 1 mebus çıkarır-

ken Muhafazakârlar aldıkları 47 bin reye karşı bir mebusluk, Liberaller ise ancak her 122 bin reye mukabil bir milletvekilliği elde edebilmişlerdir.

Bunun dışında olarak dar bölgenin şu mahzurlarını da sizlere hatırlatmak isterim. Bir defa, şahıslar hangi partiye mensup olursa olsunlar, kendilerini daha serbest addedecekler ve kendilerini mensuboldukları partiye fazla bağlı görmeyeceklerdir. Bu bilhassa bizim memleketimizde tatbik edilirse dar bölgenin tabii bir neticesi olacaktır.

İkincisi, dar bölge sistemi bizim memlekette her bölge bir milletvekili çıkaracak şekilde tatbik edilirse, ister istemez, kültür bakımından, bir seviye düşüklüğüne sebebiyet olacaktır. Ayrıca nispi temsilde korkulan küçük partilerin çoğalması hususu bu sistemde daha fazla vâkı olacaktır. Sonra daha başka mahzurlar da doğacaktır. İngiltere'de bile dar bölge sistemi dolayısıyla yapılan yolsuzlukların haddi hesabı yoktur. Meselâ, 1950 - 1953 seneleri arasında İngiltere'de en çok şikâyet edilen husus şu idi : İşçiler az rey aldıkları yerlerde, fazla miktarda işçi evleri yaparak Muhafazakâr partiyi o bölgelerde zayıflatmak yoluna gitmişlerdi. Bizde bu gibi hususlar dışında daha ne gibi mahzurlar çıkabileceğini şimdiden tahmin etmek zordur.

Buna mukabil nispi temsil sisteminin faydalarını şöyle sıralamak mümkündür : Bir defa hiçbir parti Mecliste kahir bir ekseriyet sağlayamayacağı için çok partili sisteme rağmen 15 - 16 senedir tek partili olmaktan kurtulmuş olan Meclis, hakiki mânası ile çok partili olacaktır.

İkincisi, kıyasıya olan seçim mücadelesi ister istemez hafifliyecektir. Üçüncüsü, toptan liste kazanması usulü ortadan kalkacağına göre her parti en iyi nisbetlerde Meclise girme imkânını bulacaktır ve Meclisin seviyesi yükselecektir. Dördüncüsü, bizim memleketimiz için büyük fayda gördüğümüz diğer bir tarafı da memurlar arasında bir istikrar yaratacağıdır. Zira şunu ifade etmek isterim ki, tek başına hangi parti iş başına gelirse gelsin, memurlar arasında bunun bir tereddüt havası yaratacağında şüphe yoktur.

Arkadaşlar, yukarda saydığım faydalar dolayısıyla, ben şahsan nispi temsile % 100 tarafı olmakla beraber, bugün komisyonumuzun getirmiş olduğu sisteme de o nisbette aleyhtarım. Şöyle ki; vatandaş için her şeyden mühim olan şey yalnız sistem adaleti değil, dilediğini yazmak, dilediğini silmek ve karma liste yapabilmektedir. Seçmen bunu yapamadığı takdirde getirdiğimiz nispi temsilin faydalı olacağını zannetmiyorum.

BAŞKAN — Sayın Köprülü, bu hususlar diğer maddelerle ilgili.

ORHAN KÖPRÜLÜ — Peki efendim. Yeri gelince konuşurum. Bu hususlarda bir de teklifim olacak. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Kemal Türkoğlu.

KEMAL TÜRKÖĞLÜ — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, nispi temsil sistemi dün burada uzun boylu tartışıldı. Bu itibarla bendeniz Yüksek Heyetinizi yormıyacağım. Sistemler üzerinde durmıyacağım. Esasen çoğunluk ve nispi temsil sistemlerinin her ikisinin de fayda ve mahzurları vardır. Her iki sistemi ayrı ayrı tatbik eden memleketler mevcuttur. Bu memleketlerin hepsi bizim anladığımız mânada demokratiktir. Tatbikatta bütün demokratik prensipleri kabul etmiş memleketlerdir. Binaenaleyh şu memlekette veya şu memlekette tatbik edilmektedir. Biz de bunu tatbik edelim şeklinde her hangi bir sistemi müdafaa etmek zannedirim ki, pek doğru olmayacaktır. Esas itibarıyla istenen şey memleketimizin bünyesine uygun olan sistemi bulabilmektir. Bir memlekette iyi netice veren bir sistem, diğer bir memlekette aynı neticeyi veriyebilir. Şu memlekette iyi bir tatbik bu-

lan temsil sistemi diğer bir memlekette aksi bir netice doğurabilir. Bu hususta Fransız Paşcal'ın bir sözü vardır : «vérité en deçà des Pyrénées erreur an delà» Yani «Pirenelerin bir tarafında doğru olan şey diğer tarafında yanlışdır» derler. Binaenaleyh başka bir memleketin seçim sistemini orada iyi tatbik gördüğü için aynen almak doğru olmaz. Mesele bugün kendi memleketimizin bünyesine uygun olan sistemi bulabilmektir, bütün mücadelelerimiz de buna mâtuf bulunmaktadır. Seçim Komisyonumuz şayanı şükran bir çalışma ile geceli gündüzlü devam eden bir faaliyetle bizden daha derin olarak muhtelif sistemleri tetkik ettiler, fayda ve mahzurlarını memleketimiz bakımından inceliyerek huzuruza tek bir teklifle geldiler. Tasarının gerekçesinde komisyonun noktai nazarı açıkça belirtilmiştir. Ancak bütün samimiyetlerine rağmen ben öyle zannediyorum ki, tek bir sistemi bu memlekette tatbik etmek zararlı olabilir. Tek başına ekseriyet sisteminin mahzurlarını gördük. Tek başına nispi temsil sistemi de mahzurlu olabilir.

Bu itibarla bendeniz, İsmail Selçuk Çakır-oğlu, Vahap Dizdaroğlu ve Sırrı Atalay arkadaşlarımızın teklifi veçhile karışık bir sistem tatbik etmenin Türkiye'nin şartlarına daha uygun olacağı kanaatindeyim. Bu sebeple Sait Naci Ergin arkadaşımızla birlikte bir önerge takdim ettik. Buna göre Türkiye'de 6 ve daha az milletvekili çıkaran illerde çoğunluk sisteminin; altıdan fazla milletvekili çıkaran illerde ise nispi temsil sisteminin tatbikini teklif ediyoruz. Bâzi arkadaşlarımız üç - dört milletvekili çıkaran iller için aynı mahiyette önerge vermişlerdir. Vahap Dizdaroğlu arkadaşımızda 10 milletvekili için ekseriyet usulünü teklif ettiler. Biz her iki teklifin ortalaması olan 6 milletvekili çıkaran illeri alıyor, 6 veya daha aşağı olduğu takdirde ekseriyet usulüne tâbi tutulacak bu illerden çıkaracağı mebus adedi 155 olacak demektir. Geri kalan 295 milletvekili de nispi temsil sistemi ile seçilecektir. Göz önüne bilhassa Şark vilâyetlerimizi getirirseniz, mebus adetleri itibarıyla çoğunluk sistemi bilhassa bu vilâyetlerimizde; nispi sistem ise geri kalan büyük vilâyetlerimizde tat-

bik olunacaktır. Bu zannedirim memleketimizin kültür seviyesine en uygun bir şekildir.

Bilirsiniz memleketimizde okur - yazar kesafeti daha ziyade Garp vilâyetlerimizdedir. Bunlar partilerin programlarını ve fikirlerini takibederler ve bilirler. Şark vilâyetlerinde ise daha ziyade seçilecek olan şahsın karakterine ehemmiyet verilir. Sonra Şark vilâyetlerimiz ekseriyet sistemine alışmışlardır. Küçük vilâyetlerde çoğunluk sistemi tatbik edilirse memleketimiz için daha iyi netice alınır. Bu şekli tatbik eden Almanya gibi memleketler vardır. Ben yabancı memleketlerde tatbik edilen sistemleri aynen alalım demiyorum. Biz, bugüne kadar tatbik edilen sistemleri nazarı itibara alarak memleketimize uygun bir Türk sistemi bulalım diyorum. Öyle zannediyorum ki, bu birkaç yıl için karışık bir sistemdir ama, hem çoğunluk sistemini hem de nispi temsil sistemini bir arada tatbik etmek bugün için memleketimiz bünyesine uygun olur, iyi bir tecrübe olur zan ve bundan iyi netice alınacağını da tahmin ediyorum. Bu itibarla, Sait Naci arkadaşımızda tanzim ettiğimiz önergeyi takdim ediyorum, saygılarımla.

BAŞKAN — Bir önerge var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Maddeler üzerindeki görüşmelerin 5 dakikaya indirilmesinin oya konulmasını arz ve teklif ederim.

Vahap Dizdaroğlu Ahmet Damiray

BAŞKAN — Konuşma süresini 5 dakikaya indirilmesi hakkındaki önergeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... 5 dakikaya indirilmesi kabul edilmiştir.

Buyurun, Sayın Muammer Aksoy.

MUAMMER AKSOY — Muhterem arkadaşlarım, Konuşmam gayet kısa sürecektir. İki günden beri bu kürsüde «nispi temsil sistemi mi, yoksa çoğunluk sistemi mi faydalı olacak?» mevzuunda, çeşitli fikirler ileri sürülüyor ve konu enine boyuna tartışılıyor. Ben şahsan nispi temsil sistemine taraftar olduğum için, bu istikamette konuşan arkadaşlara iltihak ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, bu konuda muhtelif kitaplar ve muhtelif âlimler şu veya bu şekilde fikirler temsil etmiş olabirler. Bunlar muay-

yen bir memleketteki, muayyen bir devredeki ihtiyaçları göz önünde tutarak ifade edilmiş görüşlerdir. Şartlara göre, bâzan sistemin biri lehine, bâzan da diğeri lehine deliller ileri sürülebilir. Fakat biz buradaki münakaşalarda, sadece 1961 Türkiye'sini ele almaya mecburuz. Yoksa, mücerret olarak sistemler üzerinde konuşmanın yeri yoktur.

İhtilâl kadar memleketimizde çoğunluk sistemi tatbik edilmiştir. Varılan neticenin kötülüğü hepimizce malûmdur. Ben burada nispi temsil sisteminin müdafaasını yapacak değilim. Sadece ona karşı ileri sürülen haksız bir ithamı cevaplandırmakla yetineceğim : O da, nispi temsili kabul edersek, müfrit sol ve müfrit sağ partilerin vücut bulmasına sebeb olacağımız yolundaki tamamen hatalı iddiadan ibarettir. Hatırlatmak isteriz ki, vaktiyle de ne zaman nispi temsil sistemi teklif ve müdafa edilse, D. P. nin sözcüleri, bu fikre karşı hep komünizm umacısı ile mukabele etmişlerdi. Meselâ Mendâres, 26 Şubat 1952 tarihli Büyük Millet Meclisi müzakerelerinde çoğunluk sistemini kürsüde müdafa ederken, Komünizm heyûlâsını gözümüzün önüne sermiş, nispi temsil sistemi kabul edilirse komünizm gelir demişti. Keza 9 Eylül 1957 günü Emin Kalafat da, Demokrat Parti adına çoğunluk sistemini aynı delillerle savunmuştu. Halbuki çoğunluk sistemi, birçok fikirlerin parlâmentoda temsiline, veya gereği gibi temsiline mâni olmaktadır. Nitekim memleketin diktatörlük uçurumuna götürüldüğünü belirtecek fikirler Büyük Millet Meclisinde yeter ağırlıkla temsil edilemediği, kararlara müessir olunamadığı içindir ki, içinde bulunduğumuz ihtilâl meydana gelmiştir. Şu halde, 1961 yılında ve ihtilâlden sonra, hiç olmazsa bir tecrübe yapmak mecburiyetindeyiz. Getireceğimiz sisteme karşı ileri sürülen mahzur, hükümet buhranlarıdır. Her sistemde hükümet buhranları olabileceğine göre ve hükümet buhranlarının halli için gerekli tedbirler yeni Anayasamızda yer aldığına göre, bir tecrübe yapmaya mâni hiçbir sebep yoktur. Arka arkaya kabine buhranları meydana gelirse, yeni bir seçime gidilir ve hattâ seçim kanunu değiştirilebilir. Ben şuna inanırım ki, nispi temsili kabul etmekle beraber, istikrarlı bir hükümetin kurulabilmesini temin edecek hükümlere de kanunda

yer verilebilir. Nitekim birçok memleket bu yolu tercih etmiştir. Biz de nispi temsil sistemi ile birlikte istikrarı mümkün kılacak hükümleri kabul edelim.

Bir noktaya da cevap vermek isterim : Nispi temsile aleyhtar olanlar, aynen Menderes ve arkadaşları gibi, bu sistem «Sağ - sol ekstrem partilerin temsiline yol açar», onun için kabul edilemez dediler. Bu, bilhassa şimdi, tamamen hatalı bir görüştür. Anayasamızın 19 ncu ve 55 nci maddeleri bu mahzuru tamamen ortadan kaldırmış; böyle bir tehlikeyi karşılayacak tedbiri almıştır. Bu memlekette ne komünizme veya faşizme ve ne de irticaa taviz veren partiler asla kurulamaz. Bir parti sonradan böyle bir mahiyet iktisabederse, yine Anayasa Mahkemesince kapatılır. Anayasanın bu hükümleri karşısında, artık asla vâridolmayacak ihtimalleri kürsüye getirmemelidir; bu gibi gerçekleşmeyecek ihtimalleri ele alarak tamamen hayali iddialar ileri sürmemelidir arkadaşlar. (Alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Hızır Cengiz.

HIZIR CENGİZ — Çok muhterem arkadaşlarım, değerli arkadaşlarımız tarafından muhtelif seçim sistemleri hakkında gerekli bilgiler verildi ve hattâ bu sistemlerin fayda ve mahzurları da yeteri kadar açıklandı. Bendeniz artık nispi temsil sistemi mi olsun, yoksa diğer teklif edilen sistemlere mi gidilsin, bunun üzerinde durmayacağım. Yalnız, gönlüm arzu eder ki, kabul edilecek sistem memleketimizin gerçeklerine ve iktisadi bünyesine en uygun sistem olsun.

Muhterem arkadaşlarım, söz alışımın asıl sebebi birinci madde üzerinde takdim edeceğim önergeye taalluk etmektedir. Kanunun başladığı Milletvekili Seçimi Kanunudur. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanunda, kanunun uygulanacağı seçimler matlahabını taşıyan kısmın ilk maddesinde bu kanunun adı, Millet Meclisi Seçimi, diye tavsif edilmiştir. Burada birbiriyle tenazur yoktur.

İkinci Meclise taalluk eden tasarının adı, Cumhuriyet Meclisi Üyeliklerinin Seçimi Kanunu tasarısıdır. Hakikaten Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunda, Cumhuriyet Meclis denmektedir. Kabul ettiğimiz Anayasada ise, Cumhuriyet Meclisi adı, Cumhuriyet Senatosu şeklini almıştır. Demek ki,

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunda yazılı olan Cumhuriyet Meclisi artık yoktur, Cumhuriyet Senatosu vardır. Bu hususta bir tadile ihtiyaç vardır.

İşte bu sebeplerle tetkik etmekte olduğumuz iki tasarının arasında tenazur sağlamak ve Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanuna mübâyin düşmemek için bir önerge veriyorum.

Kaaniim ki, bu başlık, 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunundaki ifadeden istihraç edilmiş ve yazılmıştır. Fakat zannederim ki, birbiriyle olan tenazuru düşünülmemiştir. Bu, Milletvekili Seçimi Kanunu olarak kalırsa, Cumhuriyet Senatosu Üyeliklerinin Seçimi Kanununda Senatör Seçimi Kanunu gibi bir ad taşınması iktiza eder. Heyeti Aliyenizin yüksek nazarlarına arzda fayda mülâhaza ediyorum. Diğer kanunun alacağı ismi şimdiden benimsemek faydalı olur.

Muhterem arkadaşlar, birinci maddenin birinci fıkrasında, genel, eşit ve gizli oyla kelimeleri vardır. İkinci ve üçüncü fıkralarda da hepimizin malûmu olduğu üzere seçmen, oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır ve oylar seçimi takiben tutanaklara geçirilir denmektedir. Aynı kanunun 42 nci maddesinde de bu kanunda özel bir hüküm bulunmayan hâllerde Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunun işbu kanuna aykırı olmıyan hükümleri uygulanır deniliyor.

Şimdi bu maddenin mâtufulu ile ilgili olan Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunun 2 nci maddesine göz atarsak burada, (seçimler serbest, eşit, tek dereceli ve genel oy esaslarına göre yapılır, oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır) denmektedir. Bu maddenin ışığı altında mütalâa edecek olursak, burada, seçimin genel, eşit, ve gizli oyla yapılacağıın ifade edilmesi lüzumsuz bir tekrardan ibarettir.

BAŞKAN — Müddetiniz tamam efendim.

HIZIR CENGİZ — Vaktim bitti. Önergemin kabul edilmesini rica edeceğim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Münci Kapani.

MÜNÇİ KAPANİ — Muhterem arkadaşlarım, benim de mâruzatım çok kısa olacaktır. Çünkü nispi temsilin gerek lehinde, gerekse aleyhindeki deliller dün burada değerli arka-

daşlarımız tarafından uzun uzun ortaya serildi. Ben yalnız burada ifade edilen fikirlerin kesinliği, hattâ doğmatik kesinliği ve katılığı karşısında biraz yumuşaklık getirmek istiyorum. Söylemek istediğim şu ki, nispi temsil sistemi hakkında ileri sürülen mütalâaların gerek lehinde, gerekse aleyhinde olanlar tamamen nispidir ve izafidir. Lehindeki deliller böyle olduğu gibi, aleyhindekiler de böyledir. Meselâ, küçük partilerin çoğalması meselesi, memleketle göre, tecrübe edilen yere göre değişmiştir.

Binaenaleyh, biz de bu devrede bir tecrübe yapmak durumundayız. Açıkça söylemek lâzımgelirse, ben şahsan nispi temsil sisteminin büyük bir hayranı olmamakla beraber, şu sırada bu sistemi denememizin yerinde olacağına inanıyorum. Bu denemeyi birçok milletler yapmışlar, kendilerine en uygun sistemi ancak bu tecrübelerden sonra bulabilmişlerdir. Bunun denenmesinin bizi her halde felâkete sürüklemeyeceğine inanıyorum. Dün burada komisyon sözcüsü de ifade etti; nispi temsil hiçbir memleketi felâkete sürüklememiştir.

Burada şunu da belirtmek yerinde olur ki, Mecliste ifade edilen tereddütler ve şüpheler, diğer memleketlerde de nispi temsile girmeden evvel ifade edilmiş, aynı tereddütler geçirilmiştir. Fakat sisteme girildikten sonra, bu endişe konularının o derece büyük olmadığı, korkuların vârit olmadığı sabit olmuştur.

Şimdi beni düşündüren yalnız bir nokta var, o da şu : Bir seçim sisteminden beklenen - burada parantez içinde şunu da söyleyeyim ki, ideal bir seçim sistemi şimdiye kadar bulunabilmiş değildir - evet, bir seçim sisteminden beklenen yalnız adalet değil, aynı zamanda faydadır. Yani kuvvetli ve istikrarlı bir Hükümetin kurulmasını ve işleyebilmesini sağlayacak bir sistem aranmalıdır. İşte bu bakımdan hem adaleti, hem de faydayı ve istikrarı sağlayacak bir sistemi bulabilmek için her ikisinden de bir parça fedakârlık yapmak lâzımgelir. Ben, hem adaletten, hem de faydadan fedakârlık yapmak zarureti olduğuna kaaniim. Bu sebeple, şu gerçeği de göz önünde bulundurarak, yani gelişmemiş bir memleket olduğumuz gerçeğini ve müstakar, kuvvetli bir icraya olan ihtiyacı da göz önünde bulundurarak, bunu sağlayacak bir seçim sistemini kabul etmemiz zarur-

retine inanıyorum. Tamamen âdil bir sistem bulmak gayretiyle, memleketteki bütün fikir ve temayülleri tam mânasiyle, aksettirecek bir sistemi kabul edecek olursak, bunun, partilerin çoğalmasına ve neticede Mecliste birtakım kaynaşmalara yol açacağına şüphe yoktur. Şuna inanıyorum ki, önümüzdeki devrede, içinde bulunduğumuz şartlar muvacehesinde, koalisyon hükümetleri - sağlam olmiyan ve sallantılı temeller üzerine oturtulmuş olan koalisyon hükümetleri - memleket için arzu edilecek bir şey değildir. (Zararlıdır, zararlıdır sesleri)

Binaenaleyh, fikrimi açıkça söylemek istiyorum; büyük partilere prim veren nispi temsil sistemini burada kabul etmemiz gerekir. Bu itibarla, ben şahsan, büyük partilere en çok prim veren sistemlerden Briand sistemine yakın bir sistemi kabul etmemizin, şu içinde bulunduğumuz şartlar ve memleket realiteleri bakımından gerekli olduğu inancındayım. Bu olmadığı takdirde, şayet D'Hondt sisteminde illâ ısrar edilecekse, hiç olmazsa burada da diğer arkadaşların teklif ettikleri veçhile karma bir sisteme gitmemizin çok faydalı olacağına inanıyorum. Hiç değilse bir tecrübe devresi için tatbik edelim. Biraz önce de arz ettiğim gibi, nispi temsil hakkında söylenen bütün sözler tamamen izafidir. Tatbikatın memlekete ne getireceği hakkında şimdiden kesin bir şey söylenemez. Binaenaleyh, bizim bünyemize en uygun olan şekil ancak bir tecrübe devresinden sonra bulunacaktır. Bu deneme devresinde de büyük partilere prim veren bir sistemi benimsememizin doğru olacağı kanaatindeyim. Bu mütalâamı savın komisyonun nazarı itibara alacağını ümid ederim. Hürmetlerimle. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Feyyaz Köksal.

FEYYAZ KÖKSAL — Sayın arkadaşlarım, Türkiye'miz için etüt ve bugün için bünyemize en uygun telâkki ettiğimiz bir sistemi, Türk sistemini ve takririmi izah için huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum. Umumi konuşmalarda vaktin tahdidi ile buna fırsat verilmişti. Şimdi yalnız takririmi izah edeceğim. Problemâ 3 varyanhtı olarak çözdüm. Takririm, bunlardan sonuncusu ve seçim de değerlendirilmemiş reylerin illerle D'Hondt sistemine göre taksimi usulüdür.

Yalnız adalet prensibi bakımından ve doğrudan doğruya tatbik olunan ve 1895 rijit şekliyle uygulanacak tevzi sistemiyle hemen hemen aynı neticeyi vermektedir. Meselâ 1957 seçimleri için yaptığım hesaplara göre : (Aşağıdaki birinci rakamlar D'Hondt rijit sistemi, ikinci rakamlar Türk sistemine aittir.)

DP.	312	yerinde	323
CHP.	258	»	236
CKMP.	30	»	33
HP.	10	»	18

Yer sahibi olmaktadır. Sistem yeni partiler ve ekseriyet partisi, faydalı bir sistemdir. Adaletle birlikte fayda prensibi de sağlanmıştır. Buna ilâveten şu anda bütün vatandaşlarımızın arzuladıkları seçmede hürriyet, karma liste yapmak, vatandaşın beğenmediğini silmesi, partilerin koalisyonu ve politikacılarımızın yetiştirilmesi, adayların birbirleri aleyhinde tertipler yapmasının önlenmesi ve nihayet muhtelif varyasyonlar arasında bilhassa değerlendirilmemiş reylerin millî mebus olarak merkezde taksimi ile yeni fikir partilerinin kurulmamasını sağlamak gibi birçok faydalı tarafı bulunan bir sistemdir. Sistemin, son millî mebusluğa ait kısmı çıkarılmış varyasyonunu heyetinizin umumi arzusu üzerine dışarda yaptığım temaslar neticesinde, ayrıca etüt etmiş bulunuyorum. Takririm bunu ihtiva eden varyasyondur. Türkiye'mizin $67+25=92$ seçim çevresine ayrılmıştır. 7 dâhil 7 ye kadar Milletvekili çıkaran iller ki, (toplamı 50 ildir) hiçbir işleme tâbi tutulmamıştır.

Bu hususun haritasını da hazırlamış bulunuyorum. Çevre ayırımında esas, çevrelerin 3 ilâ 5 Milletvekili çıkarmasıdır. 6 ve 7 istisna halidir. Seçimin cereyanına gelince 1, 2, 3, Milletvekili çıkarmanın on iki ilimiz doğrudan doğruya nispi çoğunluk sistemine tâbidir.

- 4 Milletvekili çıkarmanın üçü,
- 5 Milletvekili çıkarmanın üçü,
- 6 Milletvekili çıkarmanın üçü,
- 7 Milletvekili çıkarmanın üçü,

Nispi çoğunluk sistemine göre ve milletimizin alışıktık bulunduğu seçim mekanizmasıyla seçilecektir. Bu kısımda karma liste, silme koalisyon yapılabilir. Geriye kalan:

Dördün biri,

Beşin ikisi,
Altının ikisi,
Yedinin üçü,

Nispi çoğunlukla değerlendirilerek geri kalan reyler göre ve D'Hondt sistemiyle taksim olunacaktır.

Bu esnada mevzuubahsolması muhtemel bulunan şu hususta hesaplanabilecek durumdadır. Şayet bir partinin aldığı reyler «A» listesindeki mebus adedinin :

İlin çıkaracağı mecmu mebus adedine nisbetinin o ilde seçime iştirak eden vatandaşların mecmu reyleriyle çarpımından fazla ise, bu fazlalıkta D'Hondt sistemiyle yapılan tevziatta değerlendirilebilir. Listede gösterilmeyen mebusluğa bu amelîyenin, demokrasimiz tam kurulduktan sonra hiç rastlanmayacaktır. Bu devirde 5 ten fazla olmayacağını tahmin ettiğim mebusluk için parti merkezlerine bir kontenjan tanırsa partilerin kuvveti bakımından zaruri ve iyi olur, kanaatindeyim. Sistemimin vatandaşlarla ilgili olan kısmı gayet basit ve huzur vericidir. Eski bildiği usul üzere mebus seçecektir. Yüksek Heyetiniz hangi sisteme karar verirse versin memleket için hayırlı olmasını temenni etmeyi de bir borç bilerek huzurunuzdan ayrılıyorum, hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Raif Aybar.

RAİF AYPAR — Efendim; maddeler üzerinde konuşmak için tümü üzerinde söz aldım; sonra, tümü üzerinde söz aldım ama, müzakerenin ömrü vefa etmedi, buna yetişemedim. Şimdi, 1 nci madde üzerindeki konuşmaların cereyanı istikametinde tekrar birkaç kelime arz etmek üzere söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım; kesin ve kuvvetli bir arzu, 1 nci maddede tesbit edilmiş bulunan nispi temsil sisteminin şurasını veya burasını koparıp atmak temayülü şeklindedir. Nispi temsil üzerinde, bunun bir kısmını koparıp atmak temayülünde olan Feyyaz Köksal gibi ifadelerinden olan bâzı arkadaşlarımızın, aslında büyük bir mesele olan bu işte ve bu meselede. Türkiye'de hangi lüzuma takabül ettiği mevzuunda yıllarca kafa yormuş insanların dahi kesin kararlara bir türlü varamadıkları bu meselede, arkadaşlarımızın konuşmaları ile Anayasadan daha ehemmiyetli bir kanun olduğu hususu tesbit edildi.

Feyyaz Köksal arkadaşımız burada 5 dakika evvel yeni bir sistemin mucidi olduğunu ifade ettiler. Yeni bir usul, burada birkaç dakika içinde, birkaç günlük konuşmaların ışığı altında halledilecek kadar hafife alınabilecek bir istidat göstermemektedir. Aslında, Türkiye'de nispi temsil, ne bir araştırma meselesi, ne de 3 - 5 kitabın karıştırılmasıyla çıkarılacak meseledir. Aslında, bu tamamen yerli bir meseledir. Türkiye'de 10 senelik siyasi mücadelenin ve parlamento hayatında siyasi partilerin iliklerine kadar girmiş olan bu meselenin lüzumu üzerinde durmuş olan siyasi teşekküllerin, hemen ittifakla yıllardan beri bu memlekette ekseriyet sistemini ele alması ve nispi temsile varmak, kurtuluşların bellibaşlı çarelerinden birisidir diye varmış oldukları bir kanaat meselesidir, nispi temsil. Bu itibarladır ki, 3 e kadar ekseriyet sistemi, 10 a kadar ekseriyet sistemi, şu kısımlarda nispi temsil sistemi diye şu veya bu şekilde ortaya atılmış olan mikst sistemlerle bizim bu işin altından kalkabileceğimizi zannetmemekteyim. Memleketin bütün mesuliyetini üzerinde toplamış olan partilerin plânlarında bu mesele yıllarca ve yıllarca konuşulmuş etüt edilmiştir. Türk demokrasisinin istikbali karşısında taahhüde bağlanmış bir meseledir bu. Nispi temsili bu memlekete getirmekten, Türk hayatına siyasi partiler yoluyla girmiş olan derin husumet, siyasi mücadelelerle topryekün meydana gelmiş bulunan husumetin zehir ve panzehirini bulabilmenin kimse için mümkün olmayacağını bilmeliyiz. Bu itibarla, ben, bu nispi temsil sistemi hakkındaki maddenin aynen kabulünü ve bundan sonra gelen kısımlar, maddeler ve şekiller üzerindeki arz edeceğim konuşmalarım mahfuz kalmak üzere, tekrar arz ediyorum, nispi temsili temin eden hususu maddeden çıkarmıyalım. Diğer maddelerin tanziminde de bu nispi temsil esasını koymaksızın yapılacak şeyleri ayrıca düşünelim. 5 dakikalık mâruzatım içinde işin kabulüne temas ettiğim kanaatindeyim. Mâruzatımı burada kesiyorum.

FEYYAZ KÖKSAL — Sataşma vardır, söz istiyorum.

RAİF AYBAR — Siz dün bütün partilere sataştınız, kimse söz almadı.

BAŞKAN — Sayın Raif Aybar'ın konuşma-

sında, Başkanlık Divanı bir sataşma olduğu kanaatinde değildir.

Sayın Alp Kuran.

ALP KURAN — Muhterem arkadaşlarım, Raif Aybar arkadaşımız burada nispi temsilin aleyhinde olan kimseleri itham eder şekilde konuşmamış olsaydı söz almayıacaktım. Ümid ederim ki, zayıf Raif Aybar huzurunuzda bir siyasi parti mensubu olmanın endişesi içinde konuşmamış olsun. Filhakika yeni kurulan partiler, küçük muhalefet partileri çoğunluk sistemi içinde gelişme imkânını bulmadıkları için nispi temsile taraftar olurlar, nispi temsili savunurlar.

Muhterem arkadaşlarım; burada elbette her birimiz gerek bir siyasi partinin geçmişteki vaatlerini gerçekleştirecek ve gerekse yeni teşekkül eden siyasi partilere çalkık gelişme imkânlarını sağlayacak olan bir seçim sistemi değil; memleket istikbalini garanti altına alacak; iktisadi, kültürel gelişmeyi teminata bağlayacak bir seçim sistemi arayıp bulmak mecburiyetindeyiz. Sayın Raif Aybar, arkadaşlarımızın burada nispi temsil aleyhinde ileri sürdükleri fikirleri, «üç günde söylenmiş mütalâalar» şeklinde tavsif ve tenkidettiler. Ancak gerçeği söylemek gerekirse, bu Yüksek Meclis içinde; geçmiş Meclislerde yer almış, siyaset alanında kendilerinden eski ve tecrübeli muhtelif üye arkadaşlarımız da nispi temsil sisteminin memleketimiz için mahzurlar doğurabileceği hususunda mütalâalar serd etmiş bulunmaktadır. Bundan başka, uzun yıllar bu konu üzerine eğilmiş olan ilim adamlarımız da, nispi temsilin bu memlekete getireceği neticelerin meşhûk olduğunu, birtakım felâketli neticeler doğurabilmesi ihtimalinin bulunduğunu beyan etmişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım; bu konuda bilhassa sayın Muammer Aksoy arkadaşımızın bir noktai nazarına işaret etmek isterim. Sayın Muammer Aksoy, yeni Anayasa muvacehesinde sol ve sağ tenayüllerin artık Meclise girmesinin bahis mevzuu olmayacağını dermeyeran ettiler. Ancak yüksek malûmlarımızdır ki, Anayasa bir şekilden ibarettir. Bir memleketin siyasi hayatında asıl yapıcı unsur, içtimai ve siyasi realiteler yanında, siyasi teşekküller, siyasi partilerdir. Bir memleketin siyasi hayatını Meclis bünyesinde taazzuv ettirecek, tanzim edecek olan ise Seçim Kanunudur, seçimle ilgili mevzuattır. Eğer

Seçim Kanununa göre teşekkül edecek meclislerde siyasi partiler rejimi bir çıkmaza sokarlarsa, bu Anayasanın istendiği gibi işlemeyeceği bir bedahet halinde ortaya çıkmaktadır.

Filhakika bir anayasa ne kadar demokratik olursa olsun, tek parti sistemi mevcutsa vatandaş hak ve hürriyeti bahis mevzuu olamayacaktır. Bütün haklar ve iktidarlar tek parti elinde temerküz edecektir. Tek parti rejiminde, Anayasada kabul edilen kuvvetler ayrılığı prensibi, icra ve teşriin ayrılması prensibi, tamamen nazariyede kalacak, aşında kuvvetler temerküzü rejimi câri olacaktır. Bugünkü anayasa sistemimizde kuvvetler ayrılığı kabul edildiği halde, iki parti sistemi gerçekleştiği takdirde, icra fonksiyonu ile teşri fonksiyonu yine aşağı - yukarı aynı partinin, iktidar partisinin elinde birleşecektir ve bu suretle kuvvetler ayrımı artık icra ile teşri organları arasında değil, muhalefetle iktidar partileri arasında olacaktır. Binaenaleyh, nazariyeleri bir yana bırakmak lâzımdır.

Nitekim, 1919 Waimar Anayasası kabul edildiği zaman, Alman milleti kesin olarak demokrasiye geçmek niyetinde idi. Anayasa tamamen demokratik bir anayasa idi. Çeşitli teminat müesseseleri, referandum vardı. Ancak buna rağmen, memleketin içinde bulunduğu siyasi ve iktisadi buhran, çok parti rejimi ve memleketin içinde bulunduğu anarji, Almanya'da Nasyonal - Sosyalist partisinin iş başına gelmesi ve bu Anayasa ve müesseseleri daima yürürlükte bulunmasına rağmen, yalnız Almanya'yı değil bütün dünyayı mahvedinceye kadar diktatörlük imkânını bahşetmiştir. Binaenaleyh, burada nispi temsil sistemi aleyhinde mütalâa serd eden arkadaşlar bilhassa bu endişe içinde hareket etmişlerdir ve bu endişelerinde haklıdır. Nispi temsil, mahiyeti itibariyle partilerin çoğalmasına, sağ ve sol cereyanların Meclise girmelerine sebebiyet vermektedir.

Muhterem arkadaşlarım, bugün dünyanın bütün milletlerinin karşısında bulunduğu müşterek bir tehlike vardır; o da Marksizmdir ..

BAŞKAN — Vaktiniz tamamdır efendim.

Efendim, yeterlik önergesi vardır. Komisyon konuşmak istiyor mu? Buyurun.

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ
SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, dün uzur.

konuşmamızla Yüksek Heyetinizi işgal etmiş olmamıza rağmen madde hakkında muhterem arkadaşlarımızın fikirleri karşısında arzı cevap etmeyi faydalı buluyorum. Birinci madde üzerindeki tenkidlere göre 24, 26, 27 ve 28 nei maddelerin beraberce müzakere ve mütalâa edilmesi durumu hâsıl olmuş bulunmaktadır. Birinci maddede bir sistemin kabulü gerekmektedir. Ademikabulü karşısında bir neticenin istihsal edilmesi imkânını vermiyecektir. Her şeyden evvel nispi temsilin kabulü veya ademikabulü gerekmektedir. Ancak bu maddenin müzakeresi sırasında verilmiş olan takrirler ekseriyet sisteminin kabulü mahiyetinde olduğu için bu bakımdan komisyonunuz bu fikirlere cevap vermiye çalışacaktır.

Dün konuşan arkadaşlarımız ve bugün mütalâalarını bildiren arkadaşlarımız birtakım fikirler üzerinde komisyona sual tevcih buyurmuşlardır. Evvel emirde «Eğer bir muhtelit sisteme veya karma sisteme gidilmeyecekse, nispi temsil içinde milletvekili adaylarının isimlerini parti listelerinde yer almasına ne lüzum vardır?» diye bir sual soruldu. Parti listeleri içinde milletvekili adaylarının bulunması bir zarurettir. Zira nispi temilde, vatandaşın hangi partiyi tercih ediyorsun sualinin hemen altında, vatandaş buna cevap verirken, «Benim kaderini tâyin edecek o partideki insanların isimlerinin kimler olduğunu bilmem lâzımdır» şeklinde bir düşünce içinde bulunacaktır, haklı olarak. Bu itibarla listeler içinde aday isimlerinin bulunmasına zaruret vardır kanaatindeyiz.

Nispi temilde hiçbir oy ziyayı olmadığı iddia olmadığı iddia edilemeyeceğine göre, bunda bir haksızlık mevcudolduğu, tam bir adalet getirmediği hususlarını ifade buyurdular. Tam ve mutlak bir adalete erişmeye zaten imkân yoktur. Ama en iyi şekilde adalete yaklaşan sistem ile adalete yaklaşmayan sistem arasında bir mukayese yapmak lâzımgeldiği takdirde niçin yakını tercih etmiyelim? Dünkü izahatımda da arz ettiğim gibi ekseriyet sistemi içinde muhayyel dahi olsa % 49 oy hiçbir mâna ifade etmeksizin sifıra irca edilmektedir. Bu kadar oy Mecliste bir sandalye dahi alamamaktadır. Bunun adaletliliği nerede? Size bir misal olarak arz edeyim : 100 bin seçmeni olan bir

bölgede reylerin taksimi şayet 40, 32, 28 civarında toplanırsa bu üç partiden iki tanesi bir sandalya sahibi dahi olamayacaktır. Bunda adalet aramak imkânı mevcut değildir.

«Nispî temsili kabul etmiyelim, ekseriyet sistemini kabul edelim» şeklinde fikirler ileri sürüldü. Bu nokta üzerinde fikirlerimizi belirtmeye çalışacağım.

Ekseriyet sisteminin müstakar bir Hükümet getireceğinden, memleketi çoğunluğun temsil edeceğinden bahsedilmektedir. Muhterem arkadaşlarım; Fransız siyasi ve seçim tarihlerine bir an için göz gezdirirsek görürüz ki, 1881 den 1936 tarihine kadar geçen zaman içinde iktidarda olanların oy sayısı 4 milyon 567 bin küsur. azınlıkta kalan reylerin sayısı 5 milyon 600 bin; 1885 de 4 milyon 420 bin, azınlıkta kalan reyler 6 milyon, 1893 te 4 milyona mukabil 5 milyon 937 bin, 1936 da 5 milyona mukabil 6 milyon ve nihayet 1936 daki yüzdeye göre yüzde 46,31 iktidarın reyi, muhalefette kalanların ve kıymet ifade etmeyen oyların yekünü yüzde 53,69 dur.

Görülüyor ki, ekseriyet sisteminin tatbik edildiği yerlerde mutlak ekseriyet sistemi milletin çoğunluğunun iradesini temsil etmemekte veya edememektedir. Bu itibarla, parlâmentoda bir ekseriyetin, mâşerî viedanın, cemiyetin temsil edilen fikirlerinin, ifadesi olmaktan ziyade azınlık ekseriyeti olarak tecelli ediyor. Adaletli bir yola gitmenin çarelerini aramak mecburiyetindeyiz. Nispî temsil sistemi de bu fikirlerden gelmiş bulunmaktadır. Dün de arz ettiğim gibi iki nokta üzerinde durmaktayız : Birincisi parlâmentolar içinde azınlıkta olanların fikirlerini ifade edebilmesi ve muhalefetin meclislerde yer almasına imkân verebilmesidir; ikincisi, bu şartları temin edecek bir nispî temsili bulunmasıdır.

Bunun D'Hondt sistemi, Briand sistemi olup olmaması veya başka bir usulün alınması elbette ki Muhterem Meclisimizin reyleriyle tecelli edecektir. İnanıyoruz ki, reyleriniz bu hususu en iyi şekilde tezahür ettirecektir. Onun için sisteme taallük eyliyen münakaşaları 34 neü veya arz ettiğim gibi diğer maddeleri terk ederek nispî temsil sisteminin üzerinde fikirlerimizi birleştirmenin faydası vardır, arkadaşlarım. Tekliflere göre, bir kısım yerlerde ekseri-

yet sistemini tatbik, bir kısım yerlerde nispî temsili tatbik edilmesi; bu nispî temsil sisteminin ilk doğduğu günlerde ki korkaklık ve çekingenlik havası içinde, 1890 da düşünülen fikirleri, 1961 yılında kendi tereddütlerimiz içine almakta olduğumuzu göstermektedir. Bu sebeple, tereddütsüz olarak şu veya bu şekilde bunu bir istikâmete tevcih etmek daha faydalı olacaktır.

Eğer nispî temsili kabul edersek, sağ ve sol cereyanların Meclise kolayca girebileceklerini ifade eden fikirler oldu. Bu memlekette muayyen bir ideoloji kanun dışı ve ceza kanunları tehdidi altında bulunduğu müddetçe ortaya çıkmaz. Bu memlekette aşırı sağcı zihniyet, irtica, kanun dışı telâkki edildiği ve cezai müeyyidelere tâbi tutulduğu muhakkak bulunan zamanlarda bu ceza tahdidi, bu sâkim düşünceleri önlemek için vaz' edilmiştir.

Garp dünyasında Komünist partiler mevcut bulunmakta ve kanun dışı sayılmamaktadır. onun için Komünistlerin parlâmentolara girip girmemeleri seçim sistemlerine bağlanmak istenmiştir. Bizim bünyemiz içinde bu mevzuu seçikle alakalı bir husus olarak düşünmeye imkân yoktur. Sistem mutlaka bunu getirir şeklinde bir şey de olmamıştır. Avrupa memleketlerinin bâzılarında muhtelif endişeler vardır. Fransa'da ve İtalya'da olduğu gibi kanun içi kabul edilen komünist partilere karşı düşünülmüş tertiplerdir: İtalya'da bütün gayretlere ve sisteme rağmen komünistler 147 sandalye almaya muvaffak olmuşlardır. Sebebi de böyle bir teşekkülün kurulması kanunun hududu içinde bulunmasındadır. Sağ veya sol endişelerini bir sisteme bağlamak imkân dâhilinde değildir.

Nispî temsili parti adedini artırması keyfiyetine gelince :

Partilerin artışı sadece nispî temsili zaruri bir neticesi olarak kabul edilemez. Aynı zamanda memleketin arz ettiği içtimai bünye ve ferdiyetçiliğin kuvvetle olup olmaması gibi diğer faktörleri de göz önünde tutmak lâzımdır.

Partilerin artışında iki âmil mevcuttur.

Bunlardan birincisi özel âmillerdir.

Özel âmillerde fertlilik mühim rol oynamaktadır. Fertliliğin kuvvetli olduğu milletlerden siyasi partilerin sayılarının artması tabii telâk-

ki edilmektedir. Fransa bunun en güzel misalini vermektedir.

Bundan ayrı olarak muhtelif dinlerin mevcudiyeti de bu hususta tesir icra etmektedir.

Bir iki âmilin haricinde diğer birçok sebepleri de saymak mümkündür. Ezcümle iki parti sistemi içinde de hiziplerin teşekkül etmesi çok partili sisteme kayması imkânlarını doğurmaktadır. Faraza, bir parti içinde müfrit, mutedil, muhafazakâr ve sair inanışta olanların mevcudiyeti ve bunların ayrı ayrı zümreler vücuda getirmesi, netice itibariyle partilerin bölünmesini ve çok partili bir hayatın doğmasını intaeedecektir.

Tam bu karakteri göstermekle beraber, memleketimizde 1945 ten sonra ekseriyet sistemi cari olmasına rağmen, yeni yeni partilerin doğuşu ve adedlerinin artması, sistemin buna mâni olmadığını açıkça göstermiş bulunmaktadır.

Duverger'in Les partis adlı eserinin 260 nci sahifesinin ve bunun devamında arz ettiğimiz hususların ilmî bir şekilde ifade edildiğini görürüz.

İkincisi genel âmillerdir.

İkinci âmil olarak ileri sürülen hususlar arasında seçim sistemlerinin de tesirleri yeraltmış bulunmaktadır. Fakat, mutlaka nispi temsilin parti adedlerini artıracığı ve tek başına nispi temsilin bu neticeyi verdiği iddiası da kabule sayan bir iddia olmaktan uzaktır.

Her seçim çevresi bir tek milletvekili çıkaracak ise, adayların seçim çevrelerindeki şahsi durumları büyük ehemmiyet arz eder. Seçim çevrelerinde tanınmış ve nüfuz sahibi olan adayın büyük ölçüde kazanma şansı parti sayılarının son derece artması neticesini doğurabilir.

Nispi temsilin parti artışı üzerindeki tesirlerine gelince :

Nispi temsil siyasi partilere adedi kuvvetleri nisbetinde meclislerde temsil edilebilme imkânını veren bir sistemdir. Bu sebeple parti sayısını artırabilir. Fakat sistemin bu yoldaki tesirleri tatbik şekilleriyle önlenilmektedir. Meselâ bakıye oyların millî çevre itibariyle toplanarak yeniden partiler arasında sandalya tevziine esas tutulması halinde küçük partilerin daha çok milletvekilliği sağlamaları imkân dâhiline girebileceğinden bu yoldaki bir tatbikat

partilerin artışında elbetteki tesir icra edecektir.

Muayyen barajlar koymak suretiyle nispi temsilin tatbikinde ise bu tesir tamamen izale edilmiş olacaktır. Nitekim Fransa'da 1945 senesinde nispi temsil kabul edildikten sonra, siyasi partilerin sayısının üçüncü cumhuriyet devrindeki siyasi partiler sayısına nispetle azalmış bulunmasının sebebi, üçüncü cumhuriyet devrinde iki türlü ekseriyet sisteminin tatbik edilmesinden ileri gelmektedir.

Hulâsa olarak şurasını arz etmek isterim ki, siyasi parti sayısının artması veya bir seviyede kalması, o memlekette tatbik edilen seçim sistemlerinin tabii neticesi olarak mütalâa edilemez. Mutlaka diğer tesirlerin; içtimai şartların, karakterlerin tesir dereceleriyle beraber düşünülmesi zaruridir.

Dar bölgenin mutlaka memlekete uygun bir sistem olduğu iddiası da hakiki bir ölçünün ifadesi olamayacaktır. Nitekim üçüncü Napoleon iktidara gelir gelmez dar bölgeyi ihdas etmiş bulunmakta idi. Bunun sebebi, dar bölgenin Fransa'nın bünyesine uygun olmasından çok daha ziyade, dar bölgede, kendi iktidarının daha kolay tesir icra edebileceği düşüncesinden doğmuş bulunmaktadır. Tarihî hakikatleri nazarı itibara alarak, kendi bünyemize uygun bir neticeye varmak arzusundayız. Ekseriyet sistemi ile bir noktaya kadar geldik. Geçtiğimiz yıllarda parti tahakkümü, diktatoryaya kaçan parti tahakkümlerini ve muhalefetlere karşı zulüm idaresinin tatbikini istiyen iktidara karşı mücadele edile edile 27 Mayıs'a kadar gelindi. Nispi temsilin mutlaka çıkar yol getireceğine mutlaka inanmak mümkün değildir. Fakat muvazene, istikrar, fayda ve adalet mefhumlarını sinesinde toplayacak bir nispi temsil sistemi aramak zorunda olduğumuza inanıyorum. Prensipten itibaren nispi temsili kabul ettikten sonra bunun hangi şekillerinin uygulanması hususu düşünülebilir. İlerde bir mahzuru görüldüğü takdirde değiştirmek imkânı mevcuttur.

Bâzı arkadaşlarımız, nispi temsili 5, 8 ve 10 vilâyette tecrübe edelim diyorlar. Bu şekilde bir tatbikatı tecrübe edeceğiz. İyi netice veya kötü netice vermesine göre yeni bir sistem bulmak gerekecektir. Bir sistem olduğu gibi kabul edilmediği takdirde neticelerini takdir il-

mî esaslara dayanmayacaktır. Kusurları sistemden ziyade sistemin ihlâlinde ve o suretle tatbikında aranacaktır. Biraz evvelde arz ettiğim gibi, fayda ve adaleti beraberce getirecek yeni bir sistem bulmak ıztırariyle karşı karşıyayız. Netice olarak bu sistem, memleketin arzuladığı ve fayda umduğu bir yol ve bir sistem olacaktır. Bu itibarla, 1 nci maddenin kabulünü istihâm etmekteyiz. Bundan sonraki maddelerde sistemin teferruatını konuşmanın daha faydalı olduğuna inanarak sözlerimi bitiriyorum. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Ahmet Bilgin.

AHMET BİLGİN — Muhterem arkadaşlar, nispi temsil sistemi mi, çoğunluk usulü mü?

Çoğunluk usulünün yıllarca acısını çekmiş bulunuyoruz. Tekrar bu sistemi tatbik edeceğimizi, velevki kısmen, de olsa tecrübe edeceğimizi asla tahmin etmiyorum.

Arkadaşlar, nispi temsil sisteminin bu memlekette müdafaası 1949 da başlamıştır. Sayın Kurutluoğlu arkadaşımızın dediği gibi 1954 ten beri propoganda edilmiş değildir.

1949 yılında, Seçim Kanunu münakaşa edilirken nispi sistem usulü bu kürsüden münakaşa ve müdafa edilmiştir. Ne yazık ki o zaman ekseriyet sistemi kabul edildi ama, biz bunun acısını çok çekmiş bulunuyoruz. Binaenaleyh nispi sistem usulü bu memlekette 12 seneden beri müdafa edilegelmiş ve yavaş yavaş bütün siyasi partiler tarafından da kabul edilmiştir artık. Bu sistemden rücu mümkün görmüyorum. Bütün partiler bu sistemi kabul edeceklerini millete söz vermiş bulunuyorlar? Binaenaleyh bunun üzerinde niçin tereddüdediliyor bilmem. Şimdi bakıyoruz karşımıza karma sistem diye muhtelit bir sistem çıkıyor. Bizim bu sisteme aklımız ermiyor.

Geçen son seneler zarfında bütün siyasi partiler bu nispi sistem üzerinde durmuşlar, mütehassıslar konuşmuşlar ihtisas sahipleri fikirlerini açıklamışlar, bu suretle bu iş millete mal olmuş bulunuyor. Siyasi partiler de millet huzurunda bu mevzuu müdafa etmişlerdir. Millete karşı nispi usulü kabul etmiş bulunuyoruz. Artık bundan rücu etmemize imkân yoktur. Hangi sistemin kabulü memlekete faydalı olacağı çok konuşulmuştur.

Burada, D'Hondt sistemini bırakıp gece-

konda sistemlerden bahsedilemez. Kabulünü istediğimiz sistemin ismini koymaktan niçin çekiniyoruz? Nispi usulden başka bir usulle millet huzuruna çıkmak imkânımız yoktur. On iki sene üzerinde durmuş olduğumuz bir sistem vardır, artık başka sistemler aramıza lüzum yoktur, kanaatindeyim.

BAŞKAN — Komisyondan bir soru vardır. Bundan sonra yeterlik önergesini yüksek oyunuza arz edeceğim.

CEMİL SAİT BARLAS — Efendim, 1 nci maddede eşitlik, deniyor. Ama bir seçmen, çoğunluk usulünde, Hakkâri'de bir tek oyla bir mebus seçiyor. Yine, bir seçmen, bir tek oyla İstanbul'da 29 mebus, Ankara'da 20 mebus ilh. seçiyor. Bunun, adalet, eşitlik neresinde?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, burada eşitlik; yine Barteleme'ye göre, «bir insan bir oydur.» buyurduğunuz seçim sisteminin doğurduğu bir cilvedir. Yalnız; bu seçim sistemine nazaran, bilhassa müdafaasını deruhde buyurduğunuz ekseriyet sistemindeki seçmenlerin % 49 ndan fazlasının oylarının sıfıra münceer olmasında oy eşitliği aramıyorsunuz ve eşitlik var diyorsunuz da burada oy eşitsizliğini iddia ediyorsunuz. Bu iki zıt fikir yanyana gelmez zannediyorum. Bu itibarla ekseriyetteki oy eşitsizliği öbüründen fazladır. (Alkışlar)

BAŞKAN — Yeterlik önergesini okutuyorum.

Başkanlığa

1 nci madde hakkındaki aydınlatmamızı temin edecek konuşmalar yapılmıştır.

Bu madde için kifayetin reye konmasını rica ederim.

Suphi Doğukan

BAŞKAN — Yeterlik önergesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Şimdi önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin ilk satırının şu şekilde değiştirilmesini teklif ederim.

C. Sait Barlas

1. — Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim, dar bölge usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla bütün yurttan aynı zamanda yapılır.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin Seçim, nispî temsil usulüne göre... ibaresinin (Seçim çoğunluk usulüne göre...) şeklinde değiştirilmesi şifahen arz ettiğim sebeplere binaen arz ve teklif olunur.

9.5.1961

Hasan Tez

BAŞKAN — Komisyon.
KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Yüksek Başkanlığa

Seçim Kanununun 1 nci maddesinin 1 nci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Madde 1. — Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim 4 (dâhil) milletvekili çıkaracak illerde çoğunluk, diğer illerde nispî temsil usulüne göre genel, eşit ve gizli oyla bütün yurttaki aynı zamanda yapılır.

Selçuk Çakıroğlu

Adnan Başer

Feridun Üstün

Ferhan Arkan

Hikmet Binark

B. Karafakioğlu

BAŞKAN — Daha dört önerge vardır, aynı mealdedir. Bundan sonrakiler beş, yedi, on ili isteyen önergelerdir. Hepsini okutacağım. Meal itibarıyla bir olanların hepsini birden oyunuzla arz edeceğim.

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Sırrı Atalay

Milletvekili seçimi, tek derecelidir. Seçim, nüfusu dört yüz bine kadar olan illerde tek isim veya en çok üç isme kadar liste usulüne, dört yüz elli bin nüfustan fazla olan illerde nispî temsil usulüne göre genel, eşit ve gizli oyla bütün yurttaki aynı günde yapılır.

Seçmen, oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır. Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.

Yüksek Başkanlığa

Madde 1 in aşağıdaki şekilde düzenlenmesini arz ve teklif ederim.

Vahap Dizdaroğlu

Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim 6 aya kadar milletvekili çıkararak seçim çevrelerinde ekseriyet usulüne ve 6 dan fazla milletvekili olan seçim çevrelerinde nispî temsil usulüne göre, genel eşit ve gizli oyla bütün yurttaki aynı zamanda yapılır.

Seçmen oyunu kendisi ve tam serbestlikle kullanır. Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.

Yüksek Başkanlığa

Birinci maddenin ilk fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

«Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim altı ve daha az milletvekili çıkararak illerde çoğunluk, altıdan fazla milletvekili çıkararak illerde nispî temsil usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttaki aynı günde yapılır.»

Kemal Türkoğlu

S. Naci Ergin

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin 1 nci fıkrasının aşağıdaki şekilde tadilen kabulünü arz ederim. Saygılarımla.

Sait Erdinç

Madde 1. — Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim, beş milletvekili (dâhil) çıkararak illerde ekseriyet, beş milletvekilinden fazla milletvekili çıkararak illerde nispî temsil usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla bütün yurttaki aynı zamanda yapılır.

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddedeki «Nispî temsil usulüne göre ibaresi yerine, seçim, ekli listeye göre tanzim olunan seçim çevrelerinin (A) sütunundaki milletvekilleri nispî, ekseriyet usulüne ve (B) sütunundaki milletvekilleri de partiler arasında D'Hondt sistemiyle taksim olunma usulüne göre genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttaki aynı zamanda yapılır.

Şeklinde tadilini arz ve teklif ederim.

Feyyaz Köksal

BAŞKAN — Feyyaz Köksal arkadaşımız önergesine ilişkin cetveli yüksek huzurunuzda izah

ettiler ve yüksek heyetiniz de buna muttali olmuştur.

Şimdi, birbirlerine benzerlik gösteren önergeleri tekrar okuyoruz efendim.

Bunlar da; 4 - 5 yahut 6 mebusluk çıkaran illerde çoğunluk sistemi, Sayın Sırrı Atalay'ın bir önergesinde, illerin nüfusuna göre seçim bölgeleri usulü isteniyor.

(Adnan Başer ve arkadaşlarının önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Sırrı Atalay'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Sait Erdiç'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Vahap Dizdaroğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir, efendim.

(Kemal Türkoğlu, Sait Naci Ergin'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Efendim, bu önerge de bundan evvelki önergenin aynıdır. Bu itibarla oya sunuyorum.

(Feyyaz Köksal'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin 1 nci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

«Milletvekili seçimi, tek derecelidir. Seçim, bu kanunda gösterilen esas ve usullere göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttaki aynı zamanda yapılır.»

Alp Kuran

Yüksek Başkanlığa

Birinci maddenin aşağıdaki şekilde tadilini teklif ederim.

Zeki Baltacıoğlu

Madde 1. — Milletvekili seçimi nispi temsil usulüne göre bütün yurttaki aynı günde yapılır.

Yüksek Başkanlığa

1. Kanun tekniği bakımından, bu maddenin 2 nci ve 3 ncü fıkralarına lüzum yoktur. Bu fıkralarda zikredilen hususlar seçimlerin temel hükümleri ve Seçmen kütükleri Kanununda aynen mevcuttur. Bu kanunda tekrara mahal olmadığı kanaatindeyim, kaldı ki, bu hususu tasarrufların 42 nci maddesi de ikmal ve itmam etmektedir.

2. İlk fıkradaki genel, eşit ve gizli oyla kelimelerine de ihtiyaç ve lüzum yoktur. Bunlar da nihayet tekrardan ibarettir.

3. Kanunun adının, diğer Meclisin seçimine ait kanun adıyla teklif edilmesini arz ve teklif ederim.

Hızır Cengiz

Not : Kanunun adının Millet Meclisi üyeleri Seçimi Kanunu olması halinde maddenin baş tarafındaki milletvekilli seçimi kelimelerinin yerine Millet Meclisi üyeleri seçimi olarak değiştirilmesini arz ederim.

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin ilk fıkrasındaki «aynı zamanda» ibaresi yerine «aynı günde» ibaresinin kabulünü arz ve teklif ederim.

Münci Kapani

BAŞKAN — Önergeleri ayrı ayrı oylarınıza sunacağım.

(Hızır Cengiz'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Alpkuran'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon?..

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Münci Kapani'nin önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon?..

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — «Aynı günde» tâbirine katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon «aynı zamanda yerine» «aynı günde» şeklinde tadil edilmesini kabul ediyor. Önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

(Zeki Baltacıoğlu tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon?

SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Bir önerge vardır. Birinci maddenin açık oya konması hakkında. On yedi imzalıdır. Evvelâ maddeyi okutacağım.

Milletvekili Seçimi Kanunu tasarısı

Birinci Bölüm

İlkeler

Seçim usulü ve şekli

MADDE 1. — Milletvekili seçimi, tek derecelidir. Seçim, nispi temsil usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttan aynı günde yapılır.

Seçmen, oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

BAŞKAN — Şimdi açık oya arzı hakkındaki önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

1. — Maddenin açık oya konmasını arz ve teklif ederiz.

Fahri Belen Necip San Raif Aybar
Rauf Gökçen Nihat R. Belger Etem Boransü

Mehmet S. Hazerdağlı Enver Sökmen

Sadettin Tokbey Halim Önalp

Hüseyin Ataman Abdülhak K. Yörük

Alaettin Ergönenc Ahmet Bilgin

Enver Kırker Yekta Karamustafaoğlu

Kâmil Başaran

BAŞKAN — Birinci maddeyi okuduğu şekilde açık oyunuza arz ediyorum.

Kabul edenler beyaz, reddedenler kırmızı, çekinirler yeşil oy pusulası vereceklerdir

Sayın üyelerden oylarını kullanmayanlar varsa lütfen oylarını versinler... Oy toplama numarası bitmiştir.

Şimdi maddelerin müzakeresine devam ediyoruz.

Seçim çevresi

MADDE 2. * Milletvekili seçiminde her il, bir seçim çevresidir.

BAŞKAN — Madde hakkında Cemil Sait Barlas, buyurun.

CEMİL SAİT BARLAS — Efendim, kabul edilen sistemde mutabık olmamakla beraber, hiç değilse, sistemin doğru kabul edilmesini istiyorum.

Şimdi, her il bir seçim çevresi olduğu zaman; nispi sistemin burada hiçbir faydası yok. Ne adalet, ne eşitlik yok.

İstanbul'un nüfusu (1 911 910) dur; Hakkâri'nin nüfusu ise, 67 000 dir. İkisinde de nispi temsil sistemi tatbik edilecekse; seçmen hangi partiye kime ve nasıl oyunu kullanacaktır? Hakkâri'de bağımsız aday seçmek İstanbul'da seçmekten yüzbin defa kolaydır. Buna mukabil 91 bin nüfuslu Artvin, 129 bin nüfuslu Bitlis, 1 316 000 nüfuslu Ankara ilimiz var. Binaenaleyh nispi temsile oy veren arkadaşları ikaz için söylüyorum, bari bir sistemi tatbik ederken oyların ziyaa uğramamasını ve Artvin'deki oyunu İstanbul'daki kadar değerlendirilmesini temin edelim. Bu temin edilmezse nispi temsilden beklenen faydalar helâk olur.

BAŞKAN — Birinci maddenin sonucunu arz ediyorum:

Oya katılanların adedi; (184), kabul edenler (166), reddedenler; (19), çekinirler (9) dur. Madde kabul edilmiştir. Alkışlar).

Yüksek Başkanlığa

Tasarının 2 nci maddesi (Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanun hükümleri muvacehesinde hasiv olduğundan çıkarılmasını teklif ederim.

Zeki Baltacıoğlu

BAŞKAN — Komisyon?...

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

CEMİL SAİT BARLAS — İleri sürdüğüm husus hakkında izahat vermediler.

SAHİR KURUTLUOĞLU — Evvelce verdik.

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Milletvekili sayısı

MADDE 3. — Milletvekili sayısı (450) dir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen. Yok.

Bir önerge var, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Milletvekili Seçimi Kanununun 3 ncu maddesindeki milletvekili sayısının 350 olarak kabulünü arz ve teklif ederiz.

Kâmil Başaran Halil Özmen
Yekta Karamustafaoğlu

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor önergeye. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

3 ncu maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İllerin çıkaracağı milletvekili sayısı

MADDE 4. — Son genel nüfus sayımı ile belli olan Türkiye nüfusunun (450) ye bölünmesi suretiyle elde edilen rakam esas alınarak, her ilin çıkaracağı milletvekili sayısı, il nüfusunun bu rakama bölünmesiyle tesbit olunur.

Bu suretle hesaplanan milletvekillerinin sayısı (450) yi bulmadığı takdirde, nüfusu bir milletvekili çıkarmaya kâfi gelmeyen illere birer milletvekilliği verildikten sonra, artık nüfus bırakan iller, artıkların büyüklüğüne göre sıraya konur ve ilk hesapta iller arasında bölüştürülememiş bulunan milletvekilleri, bu sıraya göre dağıtılır.

Son kalan milletvekilliğinin verilmesinde, iki veya daha fazla ilin eşit nüfus artığı göstermesi halinde, bunlar arasında kur'a çekilir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen? Yok.

Bir önerge var, okuyoruz efendim.

Yüksek Başkanlığa

4 ncu maddedeki kur'a kelimesi yerine (Anayasa Kanununda kabul edildiği gibi) «ad» kelimesinin konulmasını arz ve teklif ederim.

Hızır Cengiz

HIZIR CENGİZ — Efendim geri aldım önergeni.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, biz teklif ediyoruz, bu değişikliği.

BAŞKAN — Efendim, komisyonun bu teklifini oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi bu değişiklikle oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Seçimin başlangıç ve günü

MADDE 5. — Her seçim döneminin son toplantı yılının on sekiz Mart günü, seçimin başlangıç tarihidir ve on dokuz Mayıs'tan önceki pazar günü oy verilir.

Ara seçimleri, Cumhuriyet Meclisi üyelerinin üçte birinin yenilenmesi için yapılan seçimlerle birlikte yapılır. Ancak, dönemin bitmesine bir yıl kala milletvekilliği için ara seçimi yapılmaz.

BAŞKAN — Sayın Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY — Efendim; burada seçimin başlangıç tarihi olarak Mart 18 gösterilmektedir. Her şeyden evvel bir şeyi gözden geçirmek mecburiyetindeyiz. Türkiye'nin coğrafi durumu, iklim şartları, ekonomi ve çalışma şekilleri Mart ve Nisan ayı içinde yurdun her tarafında seçimi, gereken hassasiyetle yapmaya imkân verecek şekilde müsait midir, değil midir? Sonbahar meselesi hatıra geliyor. Bunun yanıbaşında bu mevsimin de mahaurları vardır.

Sonbahar, Ekim ve Eylül ayları, Doğu - Anadolu, Orta - Anadolu'nun ulaştırma imkânlarından mahrum, çok dar bir zamanıdır. Bu sebeple bir kaydırma yapmak mümkün değil mi? Seçim başını altı Nisana almak ve seçimi Haziranın ikinci Pazar günü yapmak hususunda bir teklifim vardır; kabulünü rica edeceğim. Çünkü; Türkiye'nin iklim şartları itibariyle Nisan - Mayıs en iyi seçim zamanı olabilir. Bu bakımdan komisyonun bu hususta düşünceleri nedir? On sekiz Martın altı Nisan ve 19 Mayısın da Haziranın ikinci Pazarı olarak kabul edilmesini rica edeceğim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Emin soysal.

EMİN SOYSAL — Muhterem arkadaşlar, bu madde, dairede çalışan memurlara göre yapılmış gibi geliyor bana. Tarlada, dışarıda, yolda, şurada burada çalışan ve bulunan vatandaşlara göre değil bu madde. Her halde, Sahir

Kurutluoğlu'nun yazıhanesi müsait buna. (Gülüşmeler)

Şimdi, müsaadenizle Mart ayı, birçok yerlerde kışın şiddetli olduğu bir zamandır. Birçok yerlerde yollar geçit vermez bu ayda. Biz bunu çok denedik; yol bulunmaz, iz bulunmaz, vatandaşlar gelip gidemez. Bu memleketin şartlarını düşünmek mecburiyetindeyiz. Şubattan sonra sonbahara kadar bizim vatandaşlarımız geçim derdiyle köyde, şehirde, dağda, tarlada başbaşıdır. Bunun için rey vermekten çok kere kaçınırlar. Biz bunları birkaç ara ve acele seçimde hep gördük. Bizim için en müsait mevsim harman kaldırma mevsimidir. O vakit ancak köylü köyünde, kentli kentinde bulunur, bütün işlerini bitirmişlerdir, lâf mevsimi başlamıştır. Hayalâta kapılmıyalm, realiteleri görelim. Karar sizindir. (Alkışlar)

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim; seçimin iera edileceği gün bakımından biz Sırrı Atalay'a kısmen katılmaktayız. Fakat şunu arz etmek isteriz : Kabul buyurduğunuz bir kanun meriyete girmiş bulunmaktadır: Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki Kanun. Bu kanun, muvakkat kütük usulünü kabul etmiş bulunmaktadır bir zaruret olarak bu şekilde çıkardık.

Türkiye'de nüfusun arz ettiği seyyaliyeti, çalkantıyı nazara alarak, muhtelif bölgelere ayrılmış olan Türkiyemizde iç akımlar olmaktadır. Bu itibarla seçmenlerin en çok memleketlerinde buldukları devre ilkbahara tesadüf eder. Seçimleri daha ileri aldığımız zaman, kütükleri yazmak imkânını bulamamak gibi bir tehlike karşısında bulunabiliriz. Seçimlere iştirak nisbeti çok düşük bir seviyeye inebilir. Bu bakımdan, oy kullanmayı arzu etmesine rağmen, birçok vatandaşlarımız, birçok seçmenler kütüklere girememek, yazılamamak dolayısıyla oy kullanamayacaklar, bu imkânı, bu hakkı bulamayacaklardır. Biz meseleyi buna göre düşündük. Haziranın 2 nci haftasında, Kuzeyden Güneye doğru da bir kayma olur. Bu itibarla, Haziranın ilk Pazarı olarak düşünüyoruz. Fakat, kütüklerin düzenlenmesi, ilçe seçim kurullarının birtakım işleri sebebiyle düzenleme gününü net olarak tâyin etmek mecburiyeti vardır. Bu itibarla tensibederseniz maddeyi geri alalım ve

bu müddetlere göre maddeyi tekrar huzurunuza getirelim.

BAŞKAN — Önergelerle birlikte maddenin komisyona geri verilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Maddeyi komisyona geri veriyoruz.

Seçimin dönem bitmeden yenilenmesi

MADDE 6. — Seçim dönemi bitmeden önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde, keyfiyet Bakanlar Kurulunca kırk sekiz saat içinde ilân olunur.

Yenileme kararının verildiği günden sonra gelen altmışıncı günü takibeden ilk Pazar günü oy verilir.

BAŞKAN — Söz isteyen yok, önerge de yok. Maddeyi oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İllerin çıkaracağı milletvekili sayısının ilânı

MADDE 7 — Her ilin çıkaracağı milletvekili sayısı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından 4 nci madde uyarınca tesbit edilerek, seçimin başlangıç tarihinden on beş gün önce; seçimin yenilenmesi halinde, yenileme kararının ilânından sonraki üç gün içinde, Resmî Gazete ve radyo ile yayınlanır.

BAŞKAN — Önerge yok, söz isteyen de yok. Maddeyi oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

II. BÖLÜM

SEÇİM ÖNCESİ İŞLERİ

Seçilebilme

MADDE 8. — Otuz yaşını bitiren her vatandaş milletvekili seçilebilir.

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Milletvekilliğine seçilemeyecek olanlar

MADDE 9. — Aşağıda yazılı olanlar milletvekili seçilemezler.

1. Türkçe okuyup yazma bilmeyenler,
2. Kısıtlılar,
3. İzinsiz olarak yabancı devlet resmî hizmetinde bulunanlar,
4. Kamu hizmetlerinden yasaklılar,
5. Ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar.
6. Taksirli suçlar haric olmak üzere beş yıl-

dan fazla hapis veya müebbet sürgün cezasıyla mahkûm olanlar,

7. Zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, hileli iflâs gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle hükümlü olanlar.

BAŞKAN — Komisyonun değiştirtgesi vardır, okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

1. Tasarının 9 ncu maddesindeki (7) nci bentten sonra aşağıdaki bendin ilâvesini :

(8. Yüklü olmalarına ve muaf bulunmamalarına rağmen muvazzaf askerlik hizmetlerini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar.)

2. Tasarının 9 ncu maddesinin 6 ncı fıkrasındaki (veya müebbet sürgün) kelimelerinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Seçim Kanunu Komisyonu

Başkanı

Şefik İnan

BAŞKAN — Kemal Türkoğlu.

KEMAL TÜRKOĞLU — Muhterem arkadaşlarım; mâruzatım, bu maddenin, Anayasanın 68 nci maddesindeki hükümlerle tenazurunu sağlama bakımından olacak.

Zaten, komisyon iki hususu tanzih etti, yalnız iki üç kelime kaldı. Bunları da tamamen Anayasaya uygunluk bakımından arz ediyorum.

Şimdi, 9 ncu maddenin 5 nci bendinde; «ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar» diyor. Burada, bu (kesin) yok.

Sonra; 7 nci bentle ilgili olarak, şimdi huzurumuzdaki maddede «hileli iflâs» deniyor. Anayasada ise «Dolanlı» diyor. Bu itibarla hileli yerine dolanlıyı teklif ediyorum.

Son fıkrada; «suçlardan biriyle hükümlü» diyor. Halbuki Anayasada «birivle kesin hükümlü olanlar» diyor. Bu şekilde bunun da değiştirilmesini teklif ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Ratip Tahir Burak.

RATİP TAHİR BURAK — Muhterem arkadaşlarım; bir noktanın zapta geçmesi için söz almış bulunuyorum. Rey veremeyecek olanlar arasında kısıtlılar vardır. Kimler kısıtlıdır, kanun bunu târif etmiştir. Âdi hapis cezasıyla bir seneden fazla hapse mahkûm olan-

lara cezayı çektikleri süre içinde hapsane şartları bakımından, dışarıyla olan temaslarını hadi asgariye indirmek bakımından bir vasi tâyin olunur. Kanunun bu maddesini bilhassa 1957 seçimlerinde tecrübe ettik. Bir sene dört aya mahkûmduk. Buna rağmen rey vermek ve rey almak imkânı, Üsküdar Sulh Mahkemesi kararıyla elimizden alındı. Yapılmış olan muamele sakattır. İdari bakımdan bir seneden fazla cezalı olanlara vasi tâyin edilir, vasi tâyin edildiği için cezalarını çekmekte oldukları süre içinde kısıtlı sayılmazlar. Tıpkı sekiz ay, yedi ay, on ay, on bir buçuk aya mahkûm olanların tâbi oldukları şartları içinde, tıpkı onlar gibi oy kullanmaları lâzımdır. Buna mâni halleri yoktur, kanaatindeyim. Buna komisyon katılıyorsa, noktai nazar zapta geçer ve bu şekilde tefsire medar olur.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Cengiz Hızır.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlar, bendeniz, komisyonun 9 ncu maddeye eklediği husus ve çıkardığı kısım hakkında söz almış bulunuyorum. Kanunlarımızda muvakkat sürgün cezalarının ne gibi hallerde verileceği (ilgili maddelerde) tasrih edilmiştir. Muvakkat sürgün cezası küçümsenecek bir suçun neticesinde verilecek cezalardan değildir. Bu itibarla maddeden bu cezanın çıkartılmasına taraftar değilim.

8 nci bent olarak da şu eklenmek isteniyor :

«Yüklü olmalarına ve muaf bulunmamalarına rağmen muvazzaf askerlik hizmetlerini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar».

Benim fikrim şudur: Ben milletvekilliğine seçilmemek için bu hususun bir şart olduğunun kabulüne taraftar değilim. Tahmin ediyorum ki; Demokrat Parti iktidarı devrinde yüksek makamları işgal eden bâzı zevatın askerliğini yapmamış olduğu keyfiyeti gazetelerde bile düşmüştü. Her halde bugün bu bendin eklenmek istenmesi geçmişteki bu kabîl olaylardan mülhem olsa gerek.

Müzakeresini yaptığımız kanun, Milletvekili Seçimi Kanunudur. Bu kanunla, vatandaşları askerlik mükellefiyetlerini yapmaya zorlamak haklı değildir. («Asker kaçağı olarak gelinler mi?» sesleri)

Muhterem arkadaşlar; asker kaçağı olduğu malûm ve müsellemler olan kimseler için askerî

mükellefiyet kanunu vardır. Bunların nasıl takibedileceği, nasıl askere sevk edileceği kanunlarında tesbit ve derpiş edilmiştir. Eğer mevcut hükümler kâfi değil ise bunların ikmali mümkündür. Seçim Kanununa, bu durumda olanların seçilemeyeceği yolunda bir hüküm konmanın pek uygun olmadığı kanaatindeyim.

Sonra, muhterem arkadaşlarım, zimmet, ihtilâs, irtikâp, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtekârlık, inancı kötüye kullanma halleri meyanında, diğer mühim bâzı suç işlenmesi hallerinin de göz önünde tutulmaması kanaatimce bir eksiklikler. Bu hususta komisyonun dikkatini çekmek isterim.

BAŞKAN — Ardiçoğlu.

NURETTİN ARDIÇOĞLU — Muhterem arkadaşlar; benzeniz de burada 5 nci bent olarak gösterilen kısım üzerinde duracağım. Ceza Kanunumuzun 158 ve 159 ncu maddelerini ışığı altında bu kısım üzerinde duracağım. «Ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar» buraya konmuş bu hüküm muvacehesinde bahsettiğim 158 ve 159 ncu maddelere göre yazılı ve halen mer'i suçlardan herhangi birini işlemiş olanlar aday olamayacaklardır. Ceza Kanununun 158 ve 159 ncu maddelerindeki suçlar siyasi mahiyetteki suçlar bünyesine ve kategorisine girmektedir. (158) Reiscumhura hakarete, 159 ncu madde : Türklüğe, Cumhuriyete, Meclise, Bakanlar Kuruluna... hakaret ve tezyifte bulunanlara taallük eder.

158 nci madde ile üç seneyi aşmamak üzere, ağır hapis, 159 ncu madde ile ise, bir seneden altı seneye kadar ağır hapis cezası verilmektedir.

Bizim memlekette bunların tatbikatta çok geçti. 158, 159 ncu maddelere göre mahkûm olan pek çoktur. Bu mahkûm olanlar aday olmak hakkını kaybettiler.

Esas itibariyle 158 ve 159 ncu maddeler de yer alan cezalar dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Bunlar ağır suçlardır. Bu maddeler evvelece Ceza Kanununa alınmış, bilâhara maddelerde yapılan tadillerle cezalar artırılmıştır ve arz ettiğim şekilde üç seneden altı seneye

kadar cezalar çıkarılmış ve bu son şekle gelmiştir. Bu maddenin işliyebilmesi için 158 ve 159 ncu maddelerin tadili gerekmektedir. Bu suçlar haddi zatında hakaret suçlarıdır. Tenkid diye yapılan şeylere hakaret vasfı affedilmiş ve bir çokları bu suretle mahkûm edilmişlerdir. Bunları gördük. Bu madde de böyle kaldığı müddetçe, 158 ve 159 ncu maddelere göre, bir siyasi suç veya bir basın suçundan dolayı ağır suçlarla mahkûm edilmiş olacak bir kimse, aday ve milletvekili olamayacaktır.

Komisyon bu hususta ne düşünüyor? İlgili husus, 158 ve 159 ncu maddelerin tadiline intizaren mi getirilmiştir, yoksa başka bir sebepten mi? Hakikaten bir adaletsizlik söz konusu. Bir basın suçu veya Hükümetin mânevi şahsiyetine hakaret, yahutta Reiscumhura hakarettten dolayı, bir kimse aday olmak imkânını kaybediyor. Hükümle bu husus esas itibariyle telif edilir değildir. Daha derine gitmek istemiyorum, çünkü eski Anayasada da bu vardı. Ve Anayasa yapıldığı zaman bugünkü Ceza Kanunu değil, Kanunu Ceza mer'i idi ve Kanunu Cezada terhipli cezalar yer alıyordu. Sonra Kanunu Ceza kalktı yerine Ceza Kanunu kaim oldu ve terhipli cezalar da kalktı. Ceza Kanununda ağır hapis dendi ve bir tefrik yapılmadı... Bugün gene aynı şeye düşmüş vaziyetteyiz. Ya 158 ve 159 un tadili lâzımdır. Bunlar suçtur. Cezalandırılır ama bir sene yerine, üç sene ağır hapisle cezalandırılmaz. Girse girse 480 ve 481 ncu maddelerin hükümleri içine girer ve onlara göre cezalandırılır. Aksi halde 158 ve 159 ncu maddeler kaldıkça ve burada ağır hapsi istilzam eden cezalardan herhangi biriyle suç işliyenlerin mebus olamayacakları mevzu bahis olunca; bu basın ve siyasi suçları işliyenlerin aday olmasını icabeder.

Komisyonca bu hususun tadvizini rica ederim.

BAŞKAN — 14,30 toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 12,35

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 14,30

BAŞKAN — Lûtfi Akadlı

KÂTİPLER : Oktay Ekşi, Şahap Kitapçı

BAŞKAN — Oturumu açıyorum, gündeme geçmeden evvel bir hususu arz edeceğim.

Sabahleyin konuşulan birinci maddenin açık oya konulması kabul edilmiş, verilen oyların tasnifinde bir arkadaşımızın hem kırmızı ve hem de beyaz oy puslasını aynı zamanda kullandığı görüldüğünden kendisine müracaat olunmuştur. Verdiği cevap beyaz oy puslası kullanmış olduğu yolundadır. Bu itibarla oylama neticesinde iştirak edenler sayısı 184, ret 9 olarak tashih edilmiştir. Bilgilerinize arz olunur.

Gündeme geçiyoruz.

Tasarımın 9 ncu maddesinden itibaren müzakerelere devam ediyoruz. Buyurun Emin Soysal. (Yok, sesleri)

Söz Abdulkadir Okyay'ındır.

ABDÜLKADİR OKYAY — Sayın arkadaşlarım, bu madde ile ilgili bir husus hakkında Yüksek Heyetinizi tenvir etmek istiyorum. Orduda cari olan Askerî Ceza Kanununa göre bazı fiiller vardır ki, doğrudan doğruya ceza olmadığı halde ihraç cezası tatbik edilir. Meselâ gayrimeşru olarak bir kadınla vakit geçirenler hakkında ihraç kararı tatbik edilir. İhracı mucibolmadığı halde hâkimin takdirine kalmış olan ihraç cezaları da vardır. Ordudan bu gibi ihraç cezası ile ordudan ihraç edilenler milletvekili olacaklar mıdır olmayacaklar mıdır? Olabilirler denirse bir diyeceğim yoktur. Biliyorsunuz ihraç edilmek demek erliğe inmek demektir. Bu hususun tetkiki gerekir. Yüksek Heyetinize arz ederim.

BAŞKAN — Söz komisyonun.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, madde üzerinde arkadaşlarımın ortaya attıkları meseleleri dört noktada toplamak mümkündür : Birincisi; hacir haline taallük eden kısım, ikincisi müebbet sürgün cezasının maddede kalmasını arzu eden mütalâa ve asker kaçaklarının milletvekili seçilmesine

mâni bir hal telâkki edilmemesini arzu eden teklif ve Türk Ceza Kanununun 158 ve 159 ncu maddedeki fiillerin ağır hapsi müstelzim suçlardan olmasına rağmen milletvekili seçilmeye mâni olmaması hakkındaki tekliftir. Nihayet sayın paşanın ortaya attığı askerlikten ihraç cezası almış olanların milletvekili seçilmeye mâni bir hallerinin mevcut bulunup bulunmadığı hakkındaki sualleri vardır. Bu meyanda Ratip Tahir arkadaşım hacir haline temas buyurdular. Ayyaşlık, sui hal ve saire bütün bu fiiller idari tedbirlerâ taallük etmektedir. Bu hallerin milletvekilliğine seçilmeye mâni bir hal olmayacağı tabiidir. Yukardan beri saymış olduğum bu hususlar, idarenin almış olduğu birer idari tedbirdir. Bu sebeple tekrar ediyorum, bu haller tedbir mahiyetinde telâkki edilerek failerin milletvekili seçilmesine mâni olacağı kabul edlimesi mümkün bulunmamaktadır.

Müebbet sürgün hususuna gelince; bu teklifte bulunan arkadaşlar bilirler ki, 1276 tarihli Ceza Kanununda müebbet sürgün bir hürriyeti tahdit cezası idi; 6123 sayılı Kanunla vâkı tadilde 18 ncu maddemiz sürgün cezasını tahfif ettikten sonra bu ceza bir ilâ beş sene olarak tâyin edilmiş ve müebbet sürgün cezası da bu nevi cezalar arasından çıkarılmıştır. Ayrıca, 5 senelik hapis cezaları da ağır hapis olmadıkça, milletvekili seçilmesine mâni teşkil edecek bir hal olmadığı tezahür eder.

Askerlik vazifesini ifa etmiyenlere gelince; Türkiye'mizde bunun ismi hizmeti vataniyedir. Vatani hizmeti ifa etmiyenlerin vatandaşların temsilini kabul etmeleri güç olacaktır. Bu memleket askerliği mukaddes, kaçınılmaz bir vazife kabul ettiği için bu hizmeti ifa etmiyenlerin vatandaşların mümessili olarak kalmasını mümkün görmemekteyiz. Bunun için bu kaydı koy-

muş bulunmaktayız. Esasen bu hususta Anayasa da yer almış bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanlığına ve Hükümetin mânevi şahsiyetine taallük eden Türk Ceza Kanununun 158 ve 159 neu maddelerinin ihlâli halinde bu fiilî işliyenlerin de mebus olabilmelerinin kanunda yer almasına gelince, buna da iltihakımıza maalesef imkân yoktur. Bu fiileri işlemiş olanların mebus olarak tâyin edilmeleri bu fiili işliyenler zaviyesinden bu suççu işliylene prim vermekten başka bir şey olamaz. Böyle olunca Seçim Kanununda iki madde müstesna, bunun teminat hududu içinde mütalâa edilmesinin yerinde olmadığı kanaatindeyim.

158 ve 159 neu maddelerin mehazı 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununda yer alan hususlardır. Bundan sonra gelecek itkidarlar, tahmin ederim ki, bu cezanın hududunu ağır hapis dışına çıkardıkları zaman kendilerinin endişeleri de zail olur.

Muhterem paşanın buyurduğu hususa gelince; ahlâki redacte mütaallik suçlardan dolayı ihraç cezası almış bir subaya mahkemece ceza verilmiştir. Şayet bu subay haysiyet kırıcı bir fiilden dolayı mahkeme kararıyla mahkûm olmuşsa elbette ki milletvekili seçilemeyecektir. Çünkü onun hakkında cezai bir müeyyide tatbik edilmiştir, subaylıktan erliğe inmiş bulunmaktadır. Bu da meslekte, tenzili rütbedir. Bu sebeple de milletvekili seçilemeyecektir.

CEVDET GEBOLOĞLU — 105 sayılı İskân Kanununa tâbi bir vatandaş adaylığını ko-yabilecek midir?

SAHİR KURUTLUOĞLU — Koyabilir.

Anayasaya tenazuru bakımından maddenin Milletvekili Kanununda yer alması yapılan teklifte kabul edilmiş bulunduğu göre, Anayasa metninin aynı maddeye ithaline biz de iş-tirak ediyoruz.

9 neu maddenin 5 nei fıkrasının da, bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlarla, iflâs gibi suçlardan birisinden kesin olarak hüküm giymiş olanlar şeklinde kabul bu-yurulmasını rica ediyorum.

BAŞKAN — Önergeleri okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

Milletvekilliği seçilme yeterliği Anayasanın 68 nei maddesinde tesbit edilmiştir. Tasarımın

9 neu maddesi Anayasa tasarısının mezkûr maddesine mutabık değildir. Bu itibarla mad-denin âmir hükümleri ihtiva eden Anayasaya uygun hale getirilmesi için komisyona iadesini teklif ederiz.

Ziya Müezzinoğlu

Zeki Baltacıoğlu

Sayın Başkanlığa

9 neu maddeye aşağıdaki fıkranın ilâvesini arz ve teklif ederim.

Abdülkadir Okyay

Her ne sebeple olursa olsun, hükmen ordu-dan ihraç edilenler.

Yüksek Başkanlığa

Aşağıdaki hükmün 9 neu maddeye bir bent olarak eklenmesini ve 5 nei bentteki (hüküm) kelimesinden önce (kesin olarak), 7 nei bentteki (hükümlü) kelimesinden önce (kesin) kelimesi-nin eklenmesini, aynı bentteki (hileli) deyimi-nin (dolanlı) deyimi ile değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Kemal Türkoğlu

Ek bent : Yükümlü olmasına ve muaf bulun-mamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmıyanlar?

BAŞKAN — (Kemal Türkoğlu'na hitaben) komisyon arzu ettiğiniz şekilde maddeye ilâve yapmıştır. Bu durum karşısında takririnizi geri alıyor musunuz?

KEMAL TÜRKÖĞLU — Geri alıyorum efendim.

(Ziya Müezzinoğlu ve Zeki Baltacıoğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Efendim, komisyon katılmı-yor. Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Abdülkadir Okyay'ın önergesi tekrar okun-du.)

BAŞKAN — Efendim, komisyon katılmı-yor. Önergeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Ka-bul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir. Maddenin son şeklini okutuyorum.

Milletvekilliğine seçilemeyecek olanlar MADDE 9. — Aşağıda yazılı olanlar millet-vekili seçilemezler :

1. Türkçe okuyup yazma bilmiyenler,
2. Kısıtlılar,

3. İzinsiz olarak yabancı devlet resmî hizmetinde bulunanlar,

4. Kamu hizmetlerinden yasaklılar,

5. Ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar,

6. Taksirli suçlar haric olmak üzere beş yıldan fazla hapis cezasıyla mahkûm olanlar,

7. Zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar.

8. Yükümlü olmalarına ve muaf bulunmalarına rağmen müvazzaf askerlik hizmetlerini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar.

BAŞKAN — Maddeyi bu şekliyle yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sabahki oturumda komisyona-verilmiş olan beşinci madde yeniden tedvin edilmiş ve Riyasete tevdi olunmuştur. Şimdi onu okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

5 ne maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesi arz ve teklif olunur.

Seçim Kanunu Komisyonu
Başkanı
Şefik İnan

Seçimin başlangıcı ve günü,

Madde 5. — Her seçim döneminin son toplantı yılının otuz bir Mart günü seçimin başlangıç tarihidir ve Haziran ayının ilk Pazar günü oy verilir.

Ara seçimleri, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin üçte birinin yenilenmesi için yapılan seçimlerle birlikte yapılır. Ancak, dönemin bitmesine bir yıl kala milletvekilliği için ara seçimi yapılmaz.

BAŞKAN — (Hızır Cengiz'e hitaben) Önergenize muvazi şekilde (31 Mart) olarak kabul edilmiş ve Hazirana alınmıştır.

HIZIR CENGİZ — Bendeniz Sonbahar aylarından bahsettim. Umumi Heyetin noktai nazarina arz edilsin.

BAŞKAN — Daha evvel oylanmamış bir önerge var, onu okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

1. Beşinci maddedeki «2 ne fıkra» Cumhuriyet Meclisi üyelerinin kelimeleri yerine

Cumhuriyet Senatosu üyelerinin kelimelerinin veya sadece senatörlerin kelimesinin konulmasını,

2. İlk fıkranın da her seçim döneminin son toplantı yılının 28 Ağustos günü, seçimin başlangıç tarihidir. 29 Ekimden önceki Pazar günü oy verilir şeklinde tadilini arz ederim.

Hızır Cengiz

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Birinci fıkra zaten nazarı itibara alınmıştır. 2 ne fıkra katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon «Birinci fıkra nazarı itibara alınmıştır. İkinci fıkraya katılmıyoruz» diyor. Önergenin dikate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

5 ne maddeyi yeni şekliyle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Adaylık

MADDE 10. — Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş, milletvekilliğine adaylığını koyabilir.

Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinde aday gösterebilirler. Şu kadar ki; siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve o seçim çevresiyle birlikte en az on beş ilde, altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları ve bu on beş ilin her birinde o çevrenin çıkacağı sayıda aday göstermeleri gerekir.

BAŞKAN — Alp Kuran.

ALP KURAN — Muhterem arkadaşlarım, bu maddeyi aynen kabul ettiğimiz takdirde, kendi kendimizi aşağı - yukarı bir emrivaki karşısında bırakmış olacağız. Bununla mütaakıp maddelerde parti merkez kontenjanının ihdasına şimdiden sebebiyet vermemiz muhtemeldir.

Filhakika 10 ne maddenin ikinci fıkrasının ilk cümlesinde «Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinde aday gösterebilirler.» denilmek suretiyle parti merkezlerine doğrudan doğruya seçimlerde bir kontenjan tanımakta ve parti merkezleri mebus tâyininde yetkiye mazhar kılınmaktadır. Filhakika mese-

leyi büyük partiler bakımından mütalâa edecek olursak, her bakımdan büyük siyasi partiler her seçim çevresinden üç beş aday çıkarabileceğine nazaran ve parti kontenjanına dâhil olan şahısların 15 neî madde gereğince parti listesinin başında yer alacaklarına göre aşağı - yukarı bu suretle millevkilleri genel merkez tarafından tâyin edilmiş olacaktır. Bunun üzerinde düşünmemiz lâzımdır. Bu sebeple bir nebze olsun 15 neî madde üzerine eğilmemiz icabeder. Her ne kadar 15 neî maddede merkez adaylarının illerden çağırılacak birer temsileinin o partinin yetkili merkez organlarına katılmasıyla teşekkül edecek kurul tarafından tesbit edileceği hükmü varsa da, kurulda ilgili il temsileisinin nihayet bir tek oyu olacaktır. Binaenaleyh, il temsileisinin aday tesbitinde müessir bir fonksiyonu olmyacağı aşikârdır. Binaenaleyh, neticede, o ilde gösterilecek adayı parti merkezi doğrudan doğruya tesbit etmek durumunda bulunmaktadır.

Bundan başka, yine 15 neî maddenin (C) bendine dikkat edilecek olursa, buna nazaran partinin yetkili merkez organları merkez adaylarının listedeki sırasını bizzat tâyin etmek durumundadır. Meselâ 19 milletvekili çıkaran illerde, parti merkezi 3 milletvekili adayı gösterecekse, merkez bu üç kişiyi listenin başına yazacaktır ki, parti o ilde üç milletvekilliği kazanacak olursa, bu suretle o üç kişi seçilecek ve listedeki diğer adayların seçilmesi ve o ilin temsil edilmesi imkânı kalmıyacaktır. Böylece illerde çalışmış bulunan partililer «listenin kuyruğu» tâbir edilen duruma düşmüş olacaktırlar, parti içindeki bütün çalışmalarına rağmen asla seçilemeyeceklerdir.

Öte yandan, iki üç seçim sonra, nispi temsil usulünde, bir siyasi partinin bütün memlekette kaç milletvekili çıkacağı aşağı - yukarı taayyün edecektir. Faraza A Partisi, 55 - 60 milletvekili çıkarmaktadır, kanunla bu şekilde 60 kişilik merkez kontenjanı tanınırsa, o partinin bütün milletvekillerini parti merkezi tâyin etmiş olacaktır.

Nihayet, tasarıda genel merkeze 60 kişilik bir kontenjan tanınmıştır ama, parti merkezi her ilde ve bütün millevkilleri üzerinde tesir iera etmek durumundadır. Gerçekten, genel merkezin kontenjanını kullanmadığı bir ilden gelen millevkillerine «senin seçilmiş bulunduğun ilde gelecek seçimlerde merkez adayları ihdas edece-

ğim» demek suretiyle, doğrudan doğruya parti teşkilâtından ve yoklama kazanarak listeye girmiş ve seçilmiş millevkillerinin dahi bu suretle baskı altında bulundurulup, kendi isteklerine râim etmek gibi bir durum yaratılabilecektir. Parti kontenajlarının ihdas edilmesi hususu Kurucu Meclisle ilgili bir konu değildir. Partiler bu hususu kendi kongrelerinde ve tüzüklerinde yapacakları tâdillerle halledebilirler ve bu suretle parti genel merkezine bir kontenjan tanıyabilirler. Parti kongrelerinin işi Kurucu Meclise yaptırılmaz. Kurucu Meclisin bu hususta bir karar vermesini doğru bulmamaktayım.

BAŞKAN — 10 neî madde ile merkez kontenjanının bir ilgisi yoktur.

ALP KURAN (Devamla) — 2 neî fıkrayla bir emrivâki karşısında kalıyoruz.

BAŞKAN — Zaten beş dakikalık müddetiniz bitmiştir.

SEÇİM KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, bir noktayı arz edersem, vaziyet aydınlanacaktır. Muhterem arkadaşlar, evvelâ bir hususun tashihini rica etmekteyim. Maddenin 4 neî satırın sonuna doğru «o seçim çevresiyle birlikte» ibaresi lüzumsuzdur. Bunun çıkarılması suretiyle maddenin okunması daha tertipli bir hal alacaktır. Aday göstereceği asgari miktar buraya intikal etmiş olduğu için zaittir, 15 ilde teşkilât kurmuş olması kâfidir.

Bu madde şunu ifade etmektedir : Bir partinin adayı ancak o parti tarafından belirtilir ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirilir. Yoksa filân zat ben filân partinin adayım diye seçim kuruluna müracaat edemez. 15 neî madde ile hiçbir alâkası yoktur.

NURETTİN ARDIÇOĞLU — Siyasi partiler demekte bir mahzur var mıdır?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Eski kanunun aynıdır, buradaki maksat partinin aday seçmesi ve seçilen adayı sil-dirmesi değildir. Kendi tüzüklerinde veya kanununda bir emir varsa bu emre ittibaen parti bildirecektir ki, o şekilde tadile hiçbir vecihle itirazımız yoktur. Maksadı aslı partinin kendi adayını bildirmesinden ibarettir.

BAŞKAN — Raif Aybar.

RAİF AYBAR — Efendim, ben bu madde ve mütaakıp maddede bir noktanın aydın-

lanması için söz almış bulunuyorum. 10 ncu maddede deniyor ki, bilhassa maddenin son fıkrasında, siyasi partilere, 15 ilde, her yerinde tam aday göstermek mecburiyeti konmuş bulunuyor. 15 ilin bütün ilçelerinde teşkilât kurmuş olmak dahi, evvelce kabul ettiğimiz Seçmen kütükleri hakkındaki Kanuna uygundur. İl ve ilçe olarak bu teşkilâtı kurmamış olan parti seçime giremez deniyor. Bu hüküm, o gün seçime girmek hakkını kazanmış olan bir partiyi derpiş eder. Bu 10 ncu madde, aynı zamanda seçime girecek partinin, 15 ilin her birinde tam liste halinde aday gösterme şartını ortaya koymaktadır. Gerçi tam liste halinde aday gösterme bundan evvelki seçim sisteminde de kullanılmakta idi. Ve hele, 1957 seçimlerinde, tam liste halinde, her vilâyette aday gösterme şeklinde yapılan mutlak tadil karşısında bir parti idarecisi olarak çekmiş olduğumuz işkenceyi ifade etmek isterim.

Şimdi, birinci madde ile kabul ettiğimiz nispi temsil usulünü ekseriyet sistemiyle mukayese edersek; ekseriyet sisteminde bir vilâyette 10 mebus aday varsa bunun kazanılması veya kazanılmaması mevzuubahistir. Ekseriyet sisteminde, listelerin tam adayla olması esbabı mucibesini burada zâhirdir. Ama, nispi temsilde, 15 mebusluk bir vilâyetten, 10 mebusluk bir vilâyetten aday göstererek seçime girer ve (X) partisi bu listeden üç ilâ dört mebusluk alır. Hal böyle olunca, 15 ilde teşkilât kurmuş olan partinin bu illerin hepsinde tam liste halinde aday göstermesi mecburiyeti gerekçesini anlamak kabil olmuyor. Aşağıdaki maddelere baktım, oralarda da görülmüyor. 11, 12, 13 ncu maddeler birlikte okunursa bune derecede mümkün olur bilmem? Çünkü, tam listede, 15 ilde teşkilât kurmuş bir parti, tam listeye girmemişse ona tam liste mecburiyeti 10 ncu maddede tahvil edilmiştir. 11 ncu maddede ikmal edilmek için 24 saatlik bir fırsat verilmiştir. (24 saatte de vermezse, hiçbir vilâyette seçime giremez) hükmü ile karşıkarşıyadır, mânâsı çıkıyor. 11 ncu maddede söz almak istiyorum. Yalnız, ricam şudur iki; bunu, hangi esbabı mucibe ile buraya koymuşlar? Arz ettiğim nokta muvacesinde mukabil fikirleri nedir, bunu lütfederlerse memnun kalırım. 11 ncu maddede arz etmek istediğim mütalâalarını o

maddede, sırası gelince, konuşmak üzere bu işi düğümlemek istiyorum. Eğer komisyon burada bizleri ikna edecek bir esbabı mucibe ileri sürerek, sadece eskiden olduğu gibi ekseriyet sisteminde kabul edilen, ekseriyetin neticesi olarak bunu kabul etmiş ise bunu daha yumuşak hale getirmek imkânı var mıdır? Taazzav halinde bulunan yeni bir seçime gidilen bir memlekette büyük sızıltılara sebebiyet veren böyle bir mevzu hakkında yumuşak hükümlerin getirilmesinde fayda mülâhaza etmekteyim.

BAŞKAN — Kemal Türkoğlu.

KEMAL TÜRKOĞLU — Muhterem arkadaşlarım; bu 10 ncu madde halen yürürlükte bulunan 5545 sayılı Seçim Kanunumuzun 35 ncu maddesinin iki fıkrasının alınmasından ibarettir.

Birinci fıkra bağımsız adaylara aittir. Seçime niteliğini haiz her vatandaş bağımsız adaylığını koyabilir. İkinci fıkra, parti adaylarına aidolan kısımdır.

Üçüncü fıkra ise, vatandaşlar tarafından aday gösterme usulüdür. 50 seçmenin oturduğu yerde muhtarlıkça yapılan yazılı müracaat üzerine bir kimseyi aday göstermek mümkündür.

Muhterem arkadaşlarım; bu husus da demokratik bir yoldur. Her hangi bir kimse bir partiye intisabetmiyebilir, fakat bu şahıs halk tarafından verildiği için vatandaşlar kendisine lütf göstererek namzet göstermek istiyor. Bu fıkra nedense muhterem komisyonumuzca tasarıya alınmıştır. Gerekçede de buna dair bir kayıt görmedim. Yani seçmenler tarafından 50 imza ile her hangi bir vatandaşın milletvekili aday gösterilmesinin eski kanunda olduğu gibi kabulünü rica ediyorum. Eski kanunumuzda kabul edilen demokratik aday gösterme usulünün bugün kaldırılmasını ben doğru bulmuyorum. Takririmin kabulünü ve komisyonun bunun sebebini açıklamasını rica ediyorum.

BAŞKAN — Söz komisyonundur.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, dünkü umumi izahatımız sırasında arz ettim, 18.2.1919 tarihli İsviçre Federal Kanununda eksik liste usulü ile seçime girme kabul edilmiştir. Eksik liste ile seçime giren bir siyasi partinin gösterdiği adaylardan fazla sandalye elde etmesi halinde sandalyenin

sureti tevzii bakımından birtakım güçlüklerle karşılaşyoruz. Bu bakımdan tam liste ile aday gösterme yoluna gitmek zaruretine inanmış bulunuyoruz. Bir siyasi partinin bir adayla işi halletmesi kolaylığına kaçarak eksik aday göstermek suretiyle birtakım neticeler istihsaline gayret sarf edebileceği düşünülmüştür. Eksik aday gösteremez denilmesi zarureti bundan doğmuştur. Muhterem Kemal Türkoğlu arkadaşımızın elli imza ile verilmiş aday gösterme şekli, bunu kabul eden de, etmiyen de olabilir, milletvekilliğine tâlibolmak çekinilecek bir hizmete tâlibolmak demek değildir. Fikirlerimiz herkesin kendisinin tâlibolması bünyemiz bakımından daha uygun olacağı merkezinde toplanmıştır. O sebeple bu madde tedvin edilmiştir.

BAŞKAN — Raif Aybar.

RAİF AYBAR — Efendim, Sahir Kurutluoğlu arkadaşımın vermiş olduğu izahata teşekkür ederim. Yani bir partiyi ekarte edeceksiniz, bunu daha eksik göstermek gibi bir şart ortaya koyarsanız, seçim sistemi için fevkalâde lüzumlu, fevkalâde fedakârlık yapılması lâzım gelen bir hususun bu kadar ağır şartlarla seçim kanununda yer alması doğru değildir.

Şimdi ben diyorum ki, eksik aday göstermenin nispî temsil usulünde hiçbir tesiri yoktur. Ama diyeceksiniz, muvazene ne olacak? Muvazenede hiçbir şey yok. Bir parti çıkacak, altı aday gösterecek, diğer bir parti on aday gösterecektir. Altı aday gösteren partinin üç adayı seçimi kazanmıştır, alt tarafına bir şey yok. Bu seçimin nesine müessir olacaktır, bir türlü anlıyamıyorum. Diğer taraftan on aday gösteren partinin iki adayı seçimi kazanmıştır, bu da seçimin nesine müessir olacaktır? Her şeyden evvel, seçim, vatandaşın reyini kullanmasıdır. Eksik aday gösterme seçimde bir taşışe mi meydan verecektir. Sonra eksik aday gösterildiği takdirde 24 saat içerisinde tamamlanması isteniyor. Tasavvur buyurun manzarayı : Adayların gösterilme tarihi bu tasarıya göre 30 gün evveldir, seçim kampanyası hararetili bir hale gelmiştir, partilerin genel kurulları da kampanyaya katılmış olduğundan salâhiyetli organ ortada yoktur... 24 saat zarfında dediğimiz zaman, ne olacaktır? Nasıl toplanıp, nasıl 24 saat içinde aday gösterilebilir? Binaenaleyh buna bir fren koyabilir, diyebiliriz ki, % 50 den aşağı aday gösterilemez. Ama bir

adaya inmek gibi bir esbabı mucibeye bağlanıp kalmamalıyız. Aksi halde 11 nci maddede de ayrıca durmaya mecbur kalacağım. Binaenaleyh, o bölgenin milletvekili adayının en az yarısı kadar aday gösterilir, demeleri en doğru yoldur. Bu da hiç kimseyi mutazzarrır etmez.

BAŞKAN — Komisyonun cevabı var mı?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Muhterem ve sevgili arkadaşım beyhude yere üzüntü çekiyor. Daha derli toplu konuşmak düşüncesiyle kısa konuşmuştum. Memleketin bünyesine uygun bir nispî temsil alıyoruz. İki günden beri ortaya sürülen fikirler arasında partilerin çoğalması suretiyle istikrarsızlığa meydan verilmemek için çareler arandı. 15 ilde teşkilât kurulması bir baraj telâkki edildiği için kendi partilerine bir şey izafe etmedim. Bu itibarla küçük partilere dokunacak değiliz. Küçük partilere prim verilmiştir. Küçük partiler aleyhine böyle işlenmiş seçim sistemlerinin siyasi tarihlerde böylece ifadesini bulmuştur. 15 ilde teşkilât kurmuş olması o seçim çevrelerinin çıkaracağı adette milletvekili adayı göstermesi lâzımdır. Bu barajı bu haddin dînununa düşürdüğümüz takdirde 15 ilde aday göstermesi, 15 ilde teşkilât kurması zaten kanunla düzenlenmiş oluyor. Bu takdirde bir parti adayı üzerine teksif edilecek mesai diğer partilere bir tefevvuk sağlayacaktır.

Müddet hakkındaki fikirlerine iştirak ediyorum. 24 saat içerisinde eksikliklerin doldurulması 11 nci madde ile gösterilmektedir. Yalnız 15 nci maddede bu müddeti iki güne çıkarabiliriz.

Eksik aday listesi meselesine de kısaca temas etmek istiyorum, eksik aday listesiyle seçime iştirak etmek küçük partilere bir nevi prim vermek demektir. Bu sebeple maddenin aynen kabulünü istirham ediyorum.

BAŞKAN — Raif Aybar.

RAİF AYBAR — Efendim, 15 ilde teşkilât kurmuş olmak, bütün ilçelerde teşkilât kurmak bir partinin seçime girmesi için şart olunca gayet tabii aday göstermesi de şarttır. 1 - 2 eksik gösterilmesi düşük partiye prim vermek mahiyetinde nasıl gösterilebilir? Zaten bunlar 15 ilde teşkilât kurmaktadır.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Arz edeyim, 15 ilde teşkilât kuracak bir parti o il adedince aday bulamıyorsa seçime

giremez. Memleketi temsil bakımından yetecek adette kendisine aday bulamayan bir parti, seçmenlerinin fikirlerini temsil edecek kifayet ve kabiliyette değildir.

BAŞKAN — Önergeleri okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

10 neu maddenin 2 nci satırındaki partilerin kelimesinin son iki harfinin yani «in» harflerinin yerine «de» konulmasını ve takiben gelen (genel merkezlerindeki yetkili organları, bu partilerin) kelimelerinin maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Hızır Cengiz

Not — Bu sayede iltibasa mahal verilmiyecek ve maddenin haliyle taşıdığı tahdidî mâna giderilmiş olacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Madde 10. — Fıkra ikinin «siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinde aday gösterebilirler» tarzında kaleme alınmış cümlelerin maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Mehmet Göker

MEHMET GÖKER — Sözeünün izahından sonra önergemi geri alıyorum.

Yüksek Başkanlığa

Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarına seçim çevrelerinde aday gösterme yetkisi tanıyan, 10 neu maddenin 2 nci fıkrasındaki ilk cümlelerin çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Alp Kuran

Yüksek Başkanlığa

10 neu maddenin 2 nci cümlesi olan «siyasi partilerin genel merkezlerinin yetkili organları, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinde aday gösterebilirler» cümlesinin çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Cevdet Geboloğlu

Yüksek Başkanlığa

10 neu maddenin son satırındaki «çıkaraçağı» kelimesinden sonra (Milletvekili sayısının en az yarısı kadar aday göstermeleri gerekir) şeklinde yazılmasını arz ve teklif ederim.

Raif Aybar

Yüksek Başkanlığa

Madde 10 un aşağıda yazılı şekilde düzenlenmesini arz ve teklif ederim.

Vahap Dizdaroğlu

Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş milletvekilliğine adaylığını koyabilir. Siyasi partilerin genel merkezindeki yetkili organları bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerindeki adayların listesini Yüksek Seçim Kuruluna bildirir. Şu kadar ki siyasi partilerin seçime katılabilmesi için kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve o seçim çevresiyle birlikte en az on beş ilde 6 aydan beri il ve ilçe teşkilâtını kurmuş bulunmaları ve bu onbeş ilin her birinde o çevrenin çıkaracağı sayıda aday göstermeleri gerekir.

Yüksek Başkanlığa

Aşağıdaki hükmün 3 neu fıkra olarak 10 neu maddeye eklenmesini arz ve teklif ederim.

Kemal Türkoğlu

50 seçmenin oturdukları yer muhtarlığına tasdikli imzalarını taşıyan yazılı müracaatleri ile bir kimsenin aday gösterilmesi mümkündür. Bu takdirde aday gösterilen kimsenin de bu hususta yazılı muvafakatini bildirmesi şarttır.

Yüksek Başkanlığa

Onuncu maddeye aşağıdaki fıkranın eklenmesini arz ve teklif ederim.

Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinden gösterilecek adayların tümünü birden kanuni süresi içinde ve liste halinde Yüksek Seçim Kuruluna bildirebilir.

Hızır Cengiz

BAŞKAN — Önergeleri tekrar okutuyorum. (Alp Kuran'ın önergesi tekrar okundu.)

ALP KURAN — Önergemi geri alıyorum. **CEVDET GEBOLOĞLU —** Ben de önergemi geri alıyorum efendim.

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum. (Raif Aybar'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergenin dikkate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Vahap Dizdaroğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önerge-

nin dikkate alınmasını kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

(Kemal Türkoğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önerge- nin dikkate alınmasını kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

(Hızır Cengiz'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önerge- nin dikkate alınmasını kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Efendim, maddeyi komisyonun yapmış ol- duğu tashihle yeni baştan okutuyorum.

Adaylık

MADDE 10. — Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş, milletvekilliğine adaylığını koyabilir.

Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yet- kili organları, bu partilerin teşkilâtı bulunan seçim çevrelerinde aday gösterilebilir. Şu ka- dar ki; siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kurul toplantılarını yapmış olmaları ve en az on beş ilde, altı aydan beri il ve ilçe teşkilâtı kurmuş bulunmaları ve bu on beş ilin her birinde o çevrenin çıkaracağı sayıda aday göstermeleri gerekir.

BAŞKAN — Maddeyi oylarımıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

On beş ilde tam aday gösterilmeyen siyasi partilerin durumu

MADDE 11. — Her hangi bir sebeple on beş il çevresinde aday göstermemi olan veya bu on beş ilin her hangi birinde eksik aday göstermiş bulunan siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarına, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, eksiklerin derhal tamamlanma- sı lüzumu billirilir.

İlgili parti teşkilâtı bu tebliğden itibaren yirmi dört saat içinde eksik kalan adaylıkları doldurur. Aksi takdirde, o siyasi parti, bütün seçim çevrelerinde, seçime katılma hakkını kay- beder.

BAŞKAN — Raif Aybar.

RAİF AYBAR — Efendim, bu maddedeki 24 saatlik müddetin üç güne çıkarılmasını taleb- etmiştim. Fakat komisyonla anlaştık ve muta- bakata vardık. 13 ncü maddede iki gün müd- det kabul edilmektedir. Aksi takdirde partile- rin iki ayığını bir pabuca sokmuş olacağız.

BAŞKAN — Önergeleri okuyoruz :

Yüksek Başkanlığa

On birinci maddedeki (fıkra ikide) 24 saat yerine (13 ncü maddede olduğu gibi) iki gün kelimesinin konulmasını ve bu suretle kâfi za- manın teminini arz ve teklif ederim.

Hızır Cengiz

Yüksek Başkanlığa

11 nei maddedeki 24 saatlik aday tamamlama süresinin 2 gün olarak kabulünü arz ve tek- lif ederim.

Raif Aybar

BAŞKAN — Komisyon iştirak ediyor. Tak- rirleri oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi bu tashih şekliyle oyunuzaya sunu- yorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

On beşten fazla ilde aday gösteren partilerin durumu

MADDE 12. — Siyasi partiler tarafından on beşten fazla ilde aday gösterilmiş olmakla beraber, on beşi aşan seçim çevrelerinin bir ve- ya bir kaçında, her seçim çevresinin çıkaraca- ğı milletvekili sayısından eksik aday gösteril- miş olması halinde, Yüksek Seçim Kurulunca o partinin genel merkezindeki yetkili organla- rına aday listelerinin tamamlanması lüzumu bil- dirilir.

İlgili parti teşkilâtı bu tebliğden itibaren yirmi dört saat içinde, o çevrelerin listelerinde- ki eksikleri tamamlar. Aksi takdirde, yukarıki madde hükmü saklı kalmak şartıyla, adayları eksik kalan seçim çevresinde, o siyasi parti, se- çime katılma hakkını kaybeder.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen var mı?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU- OĞLU — Bunun da «iki gün içinde» şeklinde tashihi lüzum.

BAŞKAN — Önerge var okuyoruz :

Yüksek Başkanlığa

1. — On ikinci maddenin ilk fıkrasındaki (dördüncü satırdadır) aday listesinin kelimele- ri yerine (eksik adayların) kelimelerinin ko- nulmasını arz ve teklif ederim. Malûmdur ki,

tamamlanacak olan şey aday listesi (kâğıt) değil eksik kalan adaylardır.

2. — Maddenin ikinci fıkrasındaki 24 saat yerine (iki gün) kelimesinin konulmasını ve bu suretle kâfi zamanın teminini ve hakkın (muhtemelen) ziyana meydan bırakılmamasını saygı ile arz ederim.

Hızır Cengiz

SAHİR KURUTLUOĞLU — 1 nci kısma katılmıyoruz, ikincisine katılıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon bir numaralı önergeye katılmıyor. İkincisine katılıyor.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlarım, sayın komisyonun hiç olmazsa (24 saat) kelimeleri yerine iki gün tâbirini lûtfen kabul etmesine şükranlarımı arz ederim.

Asıl olan 1 nci fıkradaki meseledir. Madde «o partinin genel merkezindeki yetkili organlarına aday listelerinin tamamlanması lüzumu bildirilir.» deniyor.

Buradaki tâbir yanlıştır. Bence «noksan olan adayları tamamlayın» denebilir. Buradaki listeden maksat bu kâğıdın muhtevasıdır, listenin kendisi değildir. Buna iştirak etmiyoruz demenin mânasını ben anlayamadım. Lûtfen izah etsinler. O zaman icabediyorsa bu hususa taallûk eden kısmını geri alalım.

SAHİR KURUTLUOĞLU — İzaha lüzum yoktur.

BAŞKAN — Efendim, önergenin her iki fıkrasını ayrı ayrı okuyup oyunuza sunacağım.

1. On ikinci maddenin ilk fıkrasındaki (dördüncü satırdadır) aday listesinin kelimeleri yerine (eksik adayların) kelimelerinin konulmasını arz ve teklif ederim. Malûmdur ki tamalanacak olan şey aday listesi (kâğıt) değil eksik kalan adaylardır.

Hızır Cengiz

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2. Maddenin ikinci fıkrasındaki 24 saat yerine (iki gün) kelimesinin konulmasını ve bu suretle kâfi zamanın teminini ve hakkın (muhtemelen) ziyana meydan bırakılmamasını saygıyla arz ederim.

BAŞKAN — Bu fıkraya komisyon iştirak ediyor. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İtiraz üzerine meydana gelen eksikler

MADDE 13. — Siyasi partilerin aday listelerinde, yapılan itirazlar üzerine eksiklik husule geldiği takdirde, Yüksek Seçim Kurulunun tıblığından itibaren iki gün içinde bu eksikler tamamlanır. Aksi takdirde, yukarıki maddeler hükümleri, bu hallerde de uygulanır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen var mı? Yok. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Siyasi partilerin aday listeleri

MADDE 14. — Siyasi partiler, müşterek liste halinde gösteremezler.

Siyasi partilere kayıtlı olmayan kimselerin, her hangi bir siyasi parti tarafından aday gösterilmeleri, kendilerinin yazılı muvafakatlerine bağlıdır.

Bir siyasi partinin aday listesine girmiş bulunan kimse, diğer bir siyasi parti tarafından, her hangi bir seçim çevresi için, aday gösterilemez.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen var mı? Buyurun Mehmet Ali Kumbasar.

MEHMET ALİ KUMBASAR — Muhterem arkadaşlar, 14 ncü madde siyasi partilerin müşterek liste yapmalarını mennetmektedir. Nazarlarınızı, şöyle 1957 senesinin Ağustos ve Eylül aylarına çevirmek isterim. Bu memlekette parti liderleri toplanmışlar ve iktidar partisine karşı müşterek liste çıkarmaya karar vermişlerdir. Fakat o devrin iktidarı buna mâni olmuştur. Bugün şartlar değişmiştir. Fakat yarın yine o günkü şartlar tahassul edebilir. Binaenaleyh, müşterek liste yapabilmek imkânını Anayasada sağlamak zorundayız. Millete bu hususta söz verdik. Sistem ne olursa olsun biz, millete verdiğimiz sözü tutmak mecburiyetindeyiz. Millet bizden verdiğimiz sözleri tutmamızı istiyor. Aksi halde vatandaşın yüzüne bakamayız. Ahde vefa Türk Milletinin şiarıdır.

Hürmetlerimle. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Muhterem arkadaşlarım; çünkü konuşmamızda ifade etmiş olduğumuz bir fikri tekrar edeceğimden dolayı özür dilerim. 1954 ve 1957 seçimlerinden sonra Demokrat Partinin Seçim Kanunu üzerinde yaptığı değişiklikler

her ne suretle ve her ne sebeple olursa olsun kendisinin mutlak surette iktidarda kalmasını temine mâtuף gayretlerden biri idi ve tatbik edilen sistem ekseriyet sistemi idi. Düverje'nin ifade ettiği gibi, ekseriyet sistemi, donmuş listelerle seçime katılmak suretiyle işletildiği zaman bir tahakküm, bir zulüm sistemi olacaktır. İşte onun içindir ki, zulüm doğurmayacak bir sistem bulmanın çaresini aramışlardır. Nispi temsillerde bu böyle değildir. Ekseriyet sistemi ile nispi temsil sistemi arasındaki farklara işaret etmiş oluyorum. Nispi temsil sistemi ile partilerin müşterek olarak seçime girmeleri ne ahlâkla, ne de ahlâksızlıkla alakalı değildir; sistem içinde mütalâa edilmesi icabeder bir keyfiyettir. Nispi temsil sistemi aslında ekseriyette olduğu gibi reylerin nispi çoğunluğu veya mutlak çoğunluğunu elde eden bir partinin topyekûn iktidara gelmesini evvelemlerde önlemektedir. Bu itibarla Steks'in seçim sistemleri hakkındaki 1955 tarihli kitabında dediği gibi, nispi temsille sonuçlanacak bir seçim bizatihi karma bir seçimdir, karma bir liste çıkaracaktır. Oyların yekûnu ve iştirakleri itibarıyla, partiler münferit de girerler, müşterek de girerler, karma oy olsun, olmasın, mutlak olan bir hakikat vardır ki, her parti adedi kuvveti nisbetinde meclislerde yer alacaktır, karma bir Meclis teşekkül edecektir. Bu itibarla bu birleşmeyi kabul eden memleketler de var, etmeyen memleketlerde vardır. Bir kere daha ifade etmeye müsaade buyurunuz, partilerin iştiraki, bilhassa nispi temsilde, programlarına göre Devleti idare etmeye namzet olan partilerin kabul ettikleri prensiplerle memleketi muayyen bir devre içinde muayyen bir istikamete götürmeyi taahhüdeden partilerin seçimlerde birbiriyle birleşmesi halinde tamamen iki ayrı kutbun bir araya gelerek müştereken iktidarı elde etmeleri neticesinde memleketi hangi istikamete götüreceklerinin anlaşılmasında tabii olacaktır. Sistemin aslı karma olduğu için bu sisteme bir karma daha getirip karma karışık bir hale getirmenin doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Yoksa, ahde vefasızlık mevzu bahis değildir.

BAŞKAN — Mehmet Ali Kumbasar.

MEHMET ALİ KUMBASAR — Muhterem arkadaşlar, Komisyon Sözcüsü arkadaşımızı dinledim. Benim söylemek istediğim şu: Madem,

nispi temsilde karma listenin bu mahzurları vardı, biz niçin 1957 de bunu vatandaşa anlatmadık? Aksine niçin, nispi temsil sistemini ve karma listeyi getireceğiz dedik? Şimdi o zaman vadettiğimizin aksini yapıyoruz, Ben bunu kabul etmiyorum. Halka anlatsaydık Sayın Sahir Kurutluoğlu haklı olabilirdi. Bugün haklı değildir. Liderler seçimle ortadan kalksa bile, birtakım kutup partiler birleşerek iktidara gelse bile millete verdiğimiz sözü tutmaya mecburuz.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, ifade za'fıma başışlasınlar, kendilerinin anlayacağı şekilde ifade edemedim. Ekseriyet sistemi içinde partilerin iştirakinin menedilmesi, karma listelerin menedilmesi bir zulüm idaresini getirir, bu müşahedeyi yaptık derlerse haklıdır. Bu sistem içinde partilerin müşterek liste yapıp yapmamaları, karma oy bahsi ayrı bir mevzu teşkil eder. Bu sistemin aslında karma liste mevcuttur. Ekseriyette olduğu gibi bir partinin bütün sandalyaları kazanması bahis mevzuu değildir, bir çevre itibarıyla listeler karma olarak netice verecektir. Aslında mevcudolmayan bir şeyi tekrar ihya etmeye lüzum olmadığını ifadeye çalışıyoruz. Biz zulmün müdafii değiliz. Hiçbir kimsenin böyle birşey düşünmeye hakkı yoktur. Bu kürsüden böyle bir fikir mütalâa etmeye cesaret edilemez. Ama biz sistemin icabını izah ediyoruz, yoksa ahde vefasızlık asla bahis mevzuu değildir. Bunun ifadesini yapmış bulunuyoruz. Kendilerinden özür dilerim, yanlış anlatmışım, mazur görsünler.

BAŞKAN — Sual soracak arkadaşlar var, lütfen efendim.

Buyurun.

FAHRİ BELEN — Nispi usulü takibeden devletlerde liste usulü yok mudur?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Arz edeyim, Paşam:

Bahis mevzuu olan konu karma liste değildir. Partilerin seçimden evvel müşterek liste ve iştirakleridir. Nispi temsilde iştirak şöyledir. Nispi temsil sisteminin tatbik edildiği yerlerde parti iştirakleri şöyledir. Müşterek matbu listeyi bastırıp dağıtmakla değil, seçimlere tekaddüm eden muayyen bir zaman içinde, seçimlere müşterek gireceklerini yetkili mercie bildirip ilân etmekle yapılır. Her parti tekaddümen iştiraklerini mer-

eiine bildirmiş olmakla beraber herbiri ayrıca kendi listeleriyle seçimlere katılır. Müşterek listelerle değildir. Beraber girdiklerini ilân eden partilerin herbirisinin aldığı oy yekûnu iştiraklerini ilân eden partiler bir parti imiş gibi telâkki edilerek nazara alınır ve o şekilde kaydedilir. Bu parti listeleri içinde hangi adayların kazandığı meselesi de ayrıca halledilerek milletvekilleri iştiraklerini ilân eden partilere verilir. Tevzii bu yekûn üzerinden yapılır. Ekseriyet sisteminde olduğu gibi birleşip müşterek liste bastırarak seçimlere katılmak usulden değildir.

BAŞKAN — Önergeleri okuyoruz:

Yüksek Başkanlığa

14 nü maddenin (Siyasi partiler müşterek liste halinde aday gösteremezler) fıkrasının kaldırılmasını arz ve teklif ederim.

Fahri Belen

Yüksek Başkanlığa

14 nü maddenin aşağıdaki şekilde kabulünü arz ve teklif ederim.

«Siyasi partiler müşterek liste tanzim edebilirler.»

Celâl Sungur **Mehmet Ali Kumbasar**

BAŞKAN — Takrirleri tekrar okuyup oylarınıza sunacağım.

(Fahri Belen'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Takririn dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Celâl Sungur ve Mehmet Ali Kumbasar'ın takrirleri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Takririn dikkate alınmasını oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Siyasi partilerin adaylarını tesbit etmeleri

MADDE 15. — Siyasi partiler, seçime katılacakları iller için, adaylarını aşağıdaki şekilde tesbit ederler :

A) Siyasi partilerin yetkili merkez organları tarafından gösterilecek adaylar :

Çıkaracağı milletvekili sayısı,

5 - 9 olan illerde Birden,

10 - 14 » » İki'den,

15 - 19 » » Üç'ten,

20 - 24 » » Dört'ten,
25 - 29 » » Beş'ten,
30 - 34 » » Altı'dan,
35 - 39 » » Yediden,
40 - 44 » » Sekiz'den,

fazla olmamak üzere; bu adayların gösterileceği illerden çağırılacak birer temsilcinin o partinin yetkili merkez organlarına katılması ile teşekkül edecek kurul tarafından tesbit edilir.

Bu suretle, gösterilecek adayların sayısı, o siyasi parti, bütün seçim çevresinde seçime katılmış olsa bile, 60 tan fazla olamaz.

B) Diğer adaylar, siyasi partilerin illerde aday seçmeye yetkili kurulları tarafından oy verme gününden önceki otuz beşinci gün yapılacak seçimle belli edilir. Bu adayların aldıkları oylar, listedeki sıralarına esas olur.

C) A bendine göre seçilen adayların listedeki sırası, partilerin yetkili merkez organları tarafından tanzim edilir. Bu esas saklı olmak üzere, yetkili merkez organları, illerden seçilen adayların, listedeki sıralarını hiçbir suretle değiştiremezler.

BAŞKAN — Bu madde hakkında söz alan arkadaşların isimlerini okuyorum :

Alp Kuran,

Raif Aybar,

İmadettin Elmas,

Vahap Dizdaroğlu;

FERDA GÜLEY — Evvelâ komisyonun izahat vermesini istiyorum.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL —

Muhterem arkadaşlarım, üzerinde en ziyade hassasiyetle durulan maddelerden birini teşkil eden 15 nci madde hakkında söz alan arkadaşlara takaddümen mâruzatta bulunmak istemekteki maksadımız maddeyi yazarken hangi mebdeden hareket ettiğimizi, görüşümüzün ve hedefimizin ne olduğunu esbabı mucibe lâyihasında daha geniş şekilde açıklamak fırsatı hâsıl olursa görüşmelerde kolayhğa, süratliliğe kavuşabileceğimiz ümididir. Bu bakımdan dinlemek hususunda müsamahanızı evvelece lütfetmiş sayarak mâruaztım başlıyorum :

Muhterem arkadaşlarım; müzakerelerde mü-tadolmuş bir tâbirle arz edeyim, maddenin bir bahtsız tarafı vardır; ismi ve anlayışı genel

merkezlere kontenjan tanıyan bir madde olarak görülmüştür. Halbuki gerçekten böyle değildir. Bu madde genel merkezlerin kontenjan haklarını tahdideden bir maddedir. Niçin buna lüzum gördük? Arkadaşlar, Anayasada kabul ettiğimiz bir hükümle siyasi partilerin faaliyetlerinin demokratik esaslar dâhilinde cereyan etmesi icabettiğini kaydettik. Demek ki partilerin davranışında, çalışmasında ve faaliyetlerinde en önemli noktayı teşkil eden seçimlere katılmalarında demokratik esasın hâkim olması bir müsterek kanaatimizin Anayasada ifadesini bulan hükmü halindedir. Mevcut partilerin nizamlarında milletvekili adaylarının yüzde 25'ine kadar olanının genel merkezler tarafından gösterilmesi yetkisini tanıyan hükümler vardır. Siyasi partilerin genel merkezlerle tanınan bu yetkinin daha da genişletilmesi ihtimali gözden uzak tutulmamalıdır. Bu ihtimal tahakkuk ederse Mecliste ekseriyet genel merkezler tarafından gösterilmiş olan adaylardan teşekkül edecektir. Komisyon böyle bir neticeyi demokratik anlayışla kabili telif görmemiştir.

Sayın Köksal'ın da işaret buyurduğu veçhile partilerin bu hakkı istimal etmeleri halinde iktidara gelmesi halinde o genel merkez adaylarından ibaret bir ekseriyetin Meclis sıralarını doldurması mümkün olabilir : Böyle bir neticeyi komisyon olarak tasvibetmiyoruz.

Bâzi arkadaşlarımız «Bu bir siyasi parti tüzüğü meselesidir, siyasi parti genel kurullarının takdir meselesidir, Seçim Kanununda işi nedir?» dediler.

Bu görüşe katılmaya imkân göremiyorum. Kanuna hüküm konmazsa siyasi partilerin tüzükleri neticede bizi bu ihtimalden uzak tutmabilir. Sonra gerçekten siyasi partilerin aday tespitine ait hükümlerin seçim kanunlarında yer almadığını öne sürmek imkânı yoktur. Bu fikri öne atan sayın arkadaşlarımız pekâlâ bilirler ki, 1956 tarihli Alman Seçim Kanununun 19, 21 ve 22 nci maddeleri siyasi partilerin adaylarını ne suretle tesbit edeceği, teklif ve tesbitlerde yapılan itirazların ne suretle halledileceği hükme bağlanmış bulunmaktadır. Tercümesi önümüzde hazır bulunan bu hükümleri, kıymetli zamanımızı israf etmemek için okumaktan çekiniyorum.

Arkadaşlar, komisyonun düşündüğü budur. Siyasi partilerin tüzüklerinde yer alacak hükümlerin, kurultay ve genel merkezlerince varılacak kararların hiçbir zaman, seçim neticesinde Mecliste siyasi partiler merkezlerince gösterilmiş adayların ekseriyeti teşkil edecek bir hadde varmış olmasına taraftar değiliz. Bu 15 nci maddeyi yazarken, hareket noktamız ve görüşümüz budur. Önlemek istediğimiz ihtimal ve netice bundan ibarettir. Biz inandığımız bu görüşe Yüksek Heyetinizin iştirak edeceğine, Yüksek Meclisin komisyonla beraber olduğuna kaaniiz. Tahdit şekilleri, derecesi, nisbati, aday tesbitinin ne surette, ne şekilde yapılacağı hususunda hiçbir ısrarımız mevcut değildir. Getirdiğimiz tasarı tetkiklerinizle, ikmallerinizle kemalini bulacaktır.

Komisyon olarak bu hususta bir tahdit yapılması zaruretine inanıyoruz ve buna katılmamızı rica ediyoruz. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Alp Kuran.

ALP KURAN — Muhterem arkadaşlarım, çok değerli Komisyon Sözcüsü ikna edici bâzi sebepler ileri sürdü gibi gözüküyor. Ancak, ileri sürülen esbabı mucibelerin hiçbirisi vârit değildir. Bir kere deniyor ki, «Bu hüküm aslında parti merkez kontenjanı bakımından parti merkezlerine bir yetki tanımak için değil, bu hususta partilerin tüzüklerinde bulunan yetkileri sınırlandırmak için konulmuştur.»

Fakat acaba bugün Mecliste temsilcileri bulunan bir siyasi parti mevcut mudur ki, onun tüzüğünde bâzi çalışmalara rağmen parti merkez kontenjanı ihdas edilmemiş olsun?

Bir kere bu sorunun cevabını vermek lâzımdır.

İkincisi; muhterem arkadaşlarım, mevcut partilerin tüzüklerine göre genel merkez kontenjanı % 20 ilâ % 25 arasında değişmektedir. 450 milletvekili üzerinden % 20 olarak hesap edilecek olursak bu takdirde genel merkezlerin kontenjanı 90 milletvekili tutmaktadır. Binaenaleyh 30 milletvekili bir indirme yapılmaktadır. Ancak, öte yandan, bu suretle genel merkez kontenjanı tanımayan partilere de bu kontenjan kesin bir ifade ile tanınmış bulunmaktadır. Yani tüzüklerinde ve genel kongrelerinde kontenjan tanımayan partilere de bu yetki kanunla verilmekte, ihdas edilmektedir.

Kaldı ki, parti genel merkezlerinin aday tayıni hususundaki yetkileri gerçekten tahdid olunmak isteniyorsa, bugün mevcut bazı partilerin tüzüklerinde % 20, % 25 kontenjan tanınmış olsa bile, bu kontenjan % 5 i aşamaz denebilirdi. Merkez milletvekilleri 20 - 25 kişiye indirilebilirdi. Bu bakımdan, merkez kontenjanını tahdidetmek için konulmuş gibi gözüken bu madde, aslında merkez kontenjanını ihdas etmek ve parti genel kongrelerinin tüzük tadilatıyla bu kontenjanları ilga etmesini önlemek için sevk edilmiş gibi gözükmektedir. Hakikaten komisyon partilerin merkez kontenjanlarını samimî olarak sınırlandırmak ve bir parti merkezi tahakkümü yolunu açmamak istiyorsa, kanuna ya partilerin merkez kontenjanlarının kanunen menedildiğine dair bir hüküm koyması veya 3 - 5 kişilik bir kontenjan tanınması lâzımgelirdi. 60 kişiye çıkarmaması gerekirdi.

Muhterem arkadaşlarım, bundan başka aslında 15 nei madde; 10 neu madde üzerinde merkez kontenjanının hangi sebeplerle tanınmaması gerektiğini belirtmeye çalışırken de arz ettiğim gibi, parti merkezlerine çok geniş salâhiyet tanır mahiyettedir. Merkezin yetkisi ve nüfusu 60 kişilik kontenjanı çok aşiyor. Meselâ, (A) partisi 10 milletvekili çıkaran bir ilde, ilk seçimlerde, kontenjan hakkını kullanmamış, parti merkezinden kimseyi aday göstermemiş, o ilde kontenjan hakkı olan iki kişi parti teşkilâtından seçilerek Meclise gelmiştir. Bu şahısların tutumundan memnun olıyan parti merkezi ne yapacak? Farzedelim ki, (A) partisi o ilde üç milletvekili çıkarmıştır. «Gelecek seçimlerde, o ilde iki kişilik kontenjan hakkını kullanarak bunları aday listesinin başına alırım» demek suretiyle, aslında ilk seçimlerde kontenjan kullanılmıyan yerlerde dahi, milletvekilleri üzerinde genel merkez tesir icra etmek ve baskı altında bulundurmak imkânına sahibolabilecektir. Zira, 15 nei maddenin (A) bendine göre parti merkezleri kontenjan hakkını diledikleri ilde kullanmak ve değiştirmek, (C) bendi icabı da parti merkezleri tâyin ettikleri adayların listedeki sıralarını istedikleri gibi tanzim etmek durumundadırlar. Bu bakımdan komisyonun mütalâalarına iştirak etmeye inkân yoktur.

Bir arkadaşımızın ifade ettiği gibi, demokratik bir düzende, partilerin faaliyetlerinin ve iç bünyelerinin de demokratik olması lâzımdır. Biz bir yandan demokratik ananeleri teessüs ettirmeye ve diktatörlüğü önlemeye çalışırken, bir yandan da daima diktatörlük kaynağı olarak tezahür eden parti genel merkezlerinin tahakkümünü meydana getiriyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, bu sebeple, dün de ifade ettiğim gibi bir milletvekili değil minnetvekili yaratacak mahiyette olan bu maddenin tasarıdan çıkarılmasını; parti kontenjanlarının hiçbir parti tarafından ihdas edilmemesini veya hiç değilse 5 ile tahdid edilmesini teklif ediyorum.

BAŞKAN -- Raif Aybar. Yok.

Adil Sağıroğlu.

ADİL SAĞIROĞLU -- Efendim, 15 nei madde bir taraftan partilerin tüzüklerine göre merkez adayı bulunmıyan partilere bir nevi merkez adayı koyma mecburiyeti vermektedir. Bunu iki noktadan ele almak lâzımdır. Evvelâ D. P. iktidarı zamanında Genel Merkez hâkimiyetinin memlekete ne gibi neticeler getirdiğini göz önünde bulundurmak icabeder. 1950 - 1960 seneleri arasında bu memleketin çektiği ekseriyet sisteminden ziyade bir genel merkez hâkimiyetinden ileri gelmiştir. Genel merkez kontenjanını tanırken geçmişteki tatbikatı göz önünde bulundurmanız lâzımgelir. Çünkü kendi tüzüklerinde merkez adaylarını kabul etmemiş olan partilere bir mecburiyet koymak, gerek memleketin âtisi bakımından ve gerekse demokratik bir zihniyete gitme yolunda olduğumuza göre, kabul edilir bir husus değildir. Çünkü, partilerin merkez kontenjanının tahdid edilmesi vakıalara uygundur. Hakikaten eğer tahdidetmiyecek ve geniş imkânlar sağlayacak olursak, bir partinin kendi tüzüğüne göre bütün adayları merkezden tesbit imkânını sağlaması ve bir parti hâkimiyeti ve iktidara geldiği takdirde de bir diktatoryaya gitmesi imkânı verilmiş olabilir. Bunun için merkez adaylarının tahdidini yapmak ve hiçbir kontenjan tesbit etmek istemiyen partilere daha demokratik imkânlar sağlamak lâzımgelir. Tüzüklerinde böyle bir şey olıyan partilerin serbest bırakılmasını arzu ediyoruz. Bu merkez kontenjanı verilirken yine bunun da yalnız birkaç kişi tarafından değil, geniş bir heyet tarafından tesbi-

tini uygun görüyorum. Böyle bir kontenjan verilirken hiçolmazsa bu partinin teşkilâtı bulunan yerlerden de birer temsilci bulunmasının doğru olacağı kanaatindeyiz.

Partiler ancak kendi tüzüklerine göre merkez kontenjanını % 15 olarak tesbit edebilirler. Merkez adaylarının bunu tecavüz etmemesi gerektiği kanaatindeyim.

Takririmi Riyasete takdim ediyorum.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL —

Muhterem arkadaşlarım, bugünkü görüşmelerde, Sayın Kuran ve Sayın Sağıroğlu'nun ifadesinden anladığımıza göre madde hakkında arkadaşlarımızın görüşü bizim düşüncelerimizin tamamen aksine tecelli etmiş ve bazı kanaatlerin doğmasına sebebiyet vermiştir. Bu husustaki fikirlerimizi tekrar etmekle zamanınızı zıyaa uğratmak istemiyoruz. Arkadaşlarımızın bize aksettirmiş olduğu görüşleri, Yüksek Heyetinizin üzerinde hassasiyetle durduğu fikirleri anlamış bulunuyoruz. Bu bakımdan yeniden tanzim etmek üzere bu maddenin komisyona verilmesini rica ediyoruz.

BAŞKAN — Önergeler vardır, bu önergelerle birlikte Tüzüğün 118 nci maddesi gereğince komisyona... («Önergeler okunsun, reye arz edilsin» sesleri)

SIRRI ATALAY — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Önergeleri okuyoruz efendim.

Temsileiler Meclisi Yüksek Başkanlığına

Seçmenin tam serbestlik içinde oy kullanabilmesi ve tercih sırasının doğrudan doğruya seçmen tarafından tâyin edilmesi bakımlarından görüşülmekte olan kanun tasarısının bu hakları sınırlıyan 15 nci maddesinin yeniden tanzim edilmek üzere komisyona iadesini arz ve teklif ediyoruz.

İ. Selçuk Çakıroğlu	Bedri Karafakıoğlu
Hikmet Binark	Ferhan Arkan
Feridun Üstün	Suphi Doğukan
Bedi Fezyioğlu	Kemal Türkoğlu

SAİT ERDİNÇ — Maddenin reddi hakkında teklifim vardır, bu reddedilirse ancak geri almak lâzımgelir.

BAŞKAN — Efendim, 118 nci madde, (Komisyon tadilnameleri istediği takdirde verilir) der. Bu itibarla önergeleri okuyup, zapta geçirip, ondan sonra komisyona vereceğim.

Başkanlığa

Bir siyasi parti tüzüğünde yer alması gereken 15 nci maddenin, kanundan çıkarılmasının reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Suphi Doğukan

Yüksek Başkanlığa

Tasarımın 15 nci maddesinde sevk edilen hüküm bütün fıkralarıyla partilerin iç düzenine ait hususları tanzim eden bir hükümdür. Kanunla tanzimi gerekmez.

Partilerin tüzükleri, kongrelerin kararları, talimatnameleri bu işleri tanzim eder. Yetkili parti organları seçim öncesi, parti içi ve parti dışı konjonktürü de göz önünde tutularak aded ve nitelik olarak tâyin ve tesbit eder. Yoklama günü ve namzetlerin sıralanması, partilerin tüzüklerine göre partiğin yüksek sevkü idaresinden kongre ve umumi efkâra karşı mesuliyeti bulunan mercilerin hakkı ve vazifesidir. Partilerin tüzüklerinin antidemokratik olmamasına dair Anayasada da hüküm vardır. Bu sebeplerle 15 nci maddenin tasarıdan çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Raif Aybar

Yüksek Başkanlığa

Siyasi partilerin, kendi tüzükleri ve genel kongre (kurultay) kararları ile «merkez adayı» göstermeyi kabul etmemeleri halinde bu hakkın, kanunla, parti merkezlerine verilmesi caiz olmadığından, maddenin bu yolda değiştirilmesi lâzımdır. Merkez adayı gösterme hakkını, maddedeki âzami sınırlar dâhilinde sadece bu hakkı kendi tüzüklerinden ve genel kongre kararlarından almış olan partilere tanımak yerinde olur. Bu sebeple 15 nci maddenin, (a) bendinin ilk satırındaki ibare kaldırılarak yerine aşağıdaki ibarenin yazılmasını arz ve teklif ederiz.

Tuhan Fezyioğlu	Emin Paksüt
Suphi Doğukan	Hasan Tez

«A) Siyasi partilerin merkez organları tarafından aday tesbiti, bu hakkın tüzükleri veya genel kongreleri tarafından kabul edilmiş olmasına bağlıdır. Bunu kabul eden partilerin merkez organlarınca gösterilecek adaylar.»

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Adil Sağıroğlu

Madde 15. — Siyasi partilerin adayları ve adayların listedeki sıraları tüzüklerine göre belli edilir. Siyasi partilerin merkez organlarına tüzükleri gereğince aday gösterme yetkisi tanınmış ise bunların sayısı o partinin gösterdiği milletvekili adayları sayısının % 15 ni geçemez.

Merkez adayları o partinin teşkilâtı bulunan illerden çağırılacak birer temsilcinin o partinin yetkili organlarına katılması ile teşekkül edecek kurul tarafından tesbit edilir.

Merkez adaylarının listedeki sıraları partilerin yetkili merkez organları tarafından tanzim olunur. Bu esas saklı kalmak üzere, yetkili merkez organları illerden seçilen adayların listedeki sıralarını hiçbir suretle değiştiremezler.

Riyaset Makamına

Madde 15 in (a) bendinin aşağıda arz olunan şekliyle kabulünü ve (C) bendinin maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Madde 15. — A) Tüzüklerinde merkez adayı gösterebilme yetkisi bulunan siyasi partiler milletvekili sayısının % 10 nu kadar merkez adayı gösterebilirler.

İmadettin Elmas Celâl Sungur
Burhan Akdağ Cemal Yıldırım
Babür Ardahan

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin kaldırılmasını arz ve teklif ederiz.

Cevdet Geboloğlu Orhan Köprülü

Yüksek Başkanlığa

Madde 15 in (a ve c) bentleri çıkarılarak aşağıdaki şekilde maddenin düzenlenmesini arz ve teklif ederim.

Vahap Dizdaroğlu

Siyasi partilerin yetkili merkez organları tarafından aday gösterilemez.

Siyasi parti adayları partilerin, illerde aday seçmeye yetkili kurulları tarafından oy verme gününden önceki 35 nci gün yapılacak seçimle belli olur :

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Vedat Dieleli Sırrı Atalay

A) Siyasi partilerin tüzüklerinde merkez organları tarafından aday gösterme yetkisi sarahaten varsa, bu yetki, o siyasi partinin gösterdiği milletvekili adayı sayısının yüzde onu aşamaz.

B) Diğer adayları, siyasi partilerin illerde aday seçmeye yetkili kurulları tarafından demokratik ve çok sayıda seçici tarafından oy verme gününden önceki 35 nci gün yapılacak seçimle belli edilir. Bu adayların aldıkları oylar, listedeki sıralarına esas olur.

C) Birinci fıkraya göre seçilen adayların listedeki sırası yoklamada kazananların sırasında 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21 nci den önce olamaz. Bu esas saklı kalmak üzere illerden seçilen adayların listedeki sıralarını yetkili merkez organları değiştiremezler.

Yüksek Başkanlığa

Siyasi partilerin yetkili merkez organları tarafından gösterilecek adayların, tamamen o partinin kendi organlarına bırakılmak üzere 15 nci maddedeki (a) bendinin kanundan çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Ethem Serim

Başkanlığa

15 nci maddenin aşağıdaki şekilde tadilen kabulünü rica ederim.

Saygılarımla.

Sait Erdinç

Madde 15. — Siyasi partiler, yetkili merkez organlarına aday gösterme hakkı tanıdıkları takdirde, bunun mitkarı, o siyasi parti bütün seçim çevresinde seçime katılmış olsa bile 20 den fazla olamaz.

Partiler aday listelerinde demokratik esaslara göre hareket ederler.

Yüksek Başkanlığa

Tasarıdaki 15 nci maddenin çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Sait Erdinç

Yüksek Başkanlığa

15 nci maddenin (a) bendinin (siyasi partilerin yetkili merkez organları tarafından merkez adayı aday gösterilemez) şeklinde değiştirilmesini,

(b) bendinde de adaylar, siyasi partilerin illerde aday seçmeye yetkili kurulları tarafından oy verme gününden önceki 35 nci gün yapılacak seçimle belli edilir - şeklinde bırakılmı-
sın,

(c) bendinin kaldırılmasını arz ve teklif ederiz.

Hızır Cengiz

Enver Kırker

BAŞKAN — Bu önergelerle birlikte mad-
denin komisyona iade edilmesini oyunuz su-
nuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul
edilmiştir.

SIRRI ATALAY — Usul hakkında söz iste-
mişim.

BAŞKAN — 16 ncı maddeyi okuyoruz efen-
dim.

Adaylığını koyamıyacak olanlar

MADDE 16. — Yüksek Seçim Kurulu ve il
seçim kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe seçim
kurulu başkanları yurdun hiçbir seçim çevre-
sinden adaylıklarını koyamazlar, aday gösterile-
mezler ve seçilemezler.

Yukarıki fıkrada yazılı görevlerden, ancak
adaylığını koyacak olanlar, o göreve seçilme-
den önce çekilebilirler. Adaylığı tercih edenler,
bu tercih hakkını, görevi kabulden sonra kulla-
namazlar.

Adaylığı tercih edenler, aşağıdaki maddede,
memurlar hakkında konulan kayıtlara tâbi
olurlar.

İl ve ilçe seçim kurullarında görev kabul
eden yargıçların bu seçim çevrelerinde ve Yük-
sek Seçim Kurulu Başkan ve üyelerinin bütün
seçim çevrelerinde, ikinci dereceye kadar (bu
derece dâhil) kan ve sıhrî kısımları adaylıkla-
rını koydukları ve aday gösterildikleri takdir-
de, bunlar, seçim kurullarındaki görevlerinden
çekilmek ve durumu derhal yetkili merciine bil-
dirmek zorundadırlar.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen
var mı? Buyurun.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkada-
şlarım; adaylığını koyamıyacak olanları belirten,
müzakeresini yaptığımız 16 ncı maddenin ikinci
fıkrasında, «Yukardaki fıkrada yazılı görev-
lerden, ancak adaylığını koyacak olanlar, o
göreve seçilmeden önce çekilebilirler» denilmek-
tedir. «Yukardaki fıkrada yazılı görevlerden»

deyince, yüksek malûmları olduğu ve hile Yük-
sek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu başkan
ve üyeleriyle ilçe seçim kurulu başkanları hâ-
kimler olarak bu göreve seçilemezler. Hâkimler
bu göreve tâyin edilirler. Tâyin edilen hâkim-
ler tâyin emrini tebellüğ ettikleri andan iti-
baren görevlerine başlarlar. O itibarla bende-
niz, «bu göreve seçilmeden evvel» tâbiri yerine
«bu göreve tâyin edilmeden evvel» tâbirinin
kullanılmasının daha uygun olacağı kanaatinde-
yim.

Malûmuâliniz, Seçimlerin Temel Hükümleri
ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanunun me-
riyete girmesi sebebiyle Adalet Bakanlığı ilgili
mahkemelere gerekli tebliğاتی yapmıştır. Yük-
sek Seçim Kurulu Kanununun meriyetinden
itibaren 3 gün içinde, il seçim kurullarında 7
gün içinde teşekkül edecektir. Şu hale göre
buralarda vazifeli olan hâkimlerin belli olmuş
olması ve göreve tâyin edilmiş bulunması lâ-
zumdur. Bu arkadaşlar seçimde adaylıklarını
koymak isterlerse bunlar, şimdiden bundan
menedilmiş durumundadırlar.

Teşekkül etmiş olan Yüksek Seçim Kurulu
üyelerinin adaylığı bahis mevzuu olması ha-
linde de kanunda bu sarahat yoktur. Kanaatim-
ce bir fıkra ile vaziyet düzenlenmelidir. Key-
fiyeti yüksek nazarlarınıza arz ederim.

BASKAN — Komisyon.

**KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUT-
LUOĞLU** — Efendim, Muhterem Hızır Cengiz
arkadaşımızın birinci fıkrada noksan gördük-
leri husus kendilerinin buyurdukları şekilde
değildir. Zira Yüksek Seçim Kurulu seçimle
teşekkül eden bir heyettir. Seçilemez kelimesinin
burada kalmasında zaruret vardır.

İkincisi teşekkül etmiş olan Yüksek Seçim
Kurulu üyelerinin adaylığı bahis mevzuu ol-
ması halinde bir sarahat yoktur dediler. Yük-
sek Seçim Kurulu daimî bir teşekküldür, böy-
le bir şeye lüzum hâsıl olursa bir geçici mad-
de ile yapmak imkânı hâsıl olacaktır. Bu
maddede yeri yoktur.

BAŞKAN — Başka söz isteyen yok. Maddeyi
oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyen-
ler... 16 ncı madde kabul edilmiştir.

Memurların adaylığı

MADDE 17. — Devlet, katma bütçeli idare-
ler, il özel idareleri, belediyelerle, bunlara bağlı

daire ve müesseseler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile kamu tüzel kişiliklerinde, memur ve hizmetli olarak çalışanlarla, yargıç ve yargıç sınıfından sayılan memurlar, aday olmak veya aday gösterilmek için istifa zorunda değildirler.

Ancak, bunlar, genel ve ara seçimlerin başlangıcından iki ay önce, seçimin yenilenmesine kara verilmesi halinde, yenileme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde istifa etmedikçe, görevli buldukları seçim çevresinden adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

BAŞKAN — Oktay Ekşi.

OKTAY EKŞİ — Muhterem Heyetinizi pek kısa bir süre için işgal edeceğim.

Bu 17 nci maddenin son fıkrasında (yukarıda gösterilen zevatin 7 gün içinde istifa etmedikçe, görevli buldukları seçim çevresinde adaylıklarını koyamayacakları) yazılıdır.

Yukarıda gösterilen memurlar dışında bütün Türkiye'ye şâmil görevleri bulunanlar vardır, meselâ müsteşarlar vardır, genel müdürler vardır, ve sair önemli görevliler vardır. Bu zevatin istifa etmemesi, görevleri sebebiyle adaylar arasında eşitliği bozucu bir sonuç doğuracaktır.

Benim istirhamım böyle müessir görev sahiplerinin tesir edebilecekleri seçim çevrelerinde aday olmalarını önlemek maksadını taşımaktadır. Devletin yüksek makam sahiplerinden bir insanı düşünün, görevi dolayısıyla üç beş vilâyete emretmek imkânı bulunmaktadır. O halde, istifa etmedikçe, bu vilâyetlerden aday gösterilmemelidir. Meselâ İçişleri Bakanlığı Müsteşarı bütün memleket çapında emretme gücüne sahiptir. Bu şekilde emretmek gücüne sahip bir mevkide bulunanların görevinden ayrılmadan adaylıklarını koymamaları lâzımdır. Böylece eşitlik sağlanmış olacaktır. Bu maksatla bir önerge veriyorum. Kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Halil Akyavaş.

HALİL AKYAVAŞ — Pek muhterem arkadaşlarım, bu madde, kendi çevresinde memurluk yapan memurlara adaylık yolunu kapatmaktadır. Madde aynen şöyle demektedir:

«Madde 17. — Devlet, katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyelerle bunlara bağlı daire

ve müesseseler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile kamu tüzel kişiliklerinde, memur ve hizmetli olarak çalışanlarla, belediye başkanları, hâkim ve hâkim sınıfından sayılan memurlar, aday olmak veya aday gösterilmek için istifa zorunda değildirler.

Ancak, bunlar, genel ve ara seçimlerin başlangıcından 2 ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde, yenileme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde istifa etmedikçe, görevli buldukları seçim çevresinden adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.»

Halbuki Anayasanın ilgili maddesi şöyle der :

«Aday olmak memurluktan çekilme şartına bağlanamaz. Seçim güvenliği bakımından hangi memurların ne gibi şartlarla aday olabilecekleri kanunla düzenlenir.» Komisyonun getirdiği seçim kanununda bütün memurlar aynı hükme tâbi tutuluyor. Bence bir vali, bir emniyet müdürüyle köydeki bir öğretmen veya nüfus memuru aynı şekilde tesirli değildir. Polatlı'nın (A) köyünden bir öğretmen Ankara'dan adaylığını koyduğu zaman belki bir tesiri olmaz ama Ankara Valisinin Ankara'dan adaylığını koyduğu zaman seçimlere tesiri olabilir.

Bu bakımdan burada memurlar arasında bir istisna tanımak lâzımdır. Şimdi memur, seçimlerin ilânını mütaakıp bir hafta içinde istifa edecek ama adaylığı kazanıp kazanmayacağını garanti edebilir miyiz? Edemeyiz... Adaylığını koydu, fakat kazanamadı; meslekenden de istifa etti, sonra ne olacak?

Bir atasözü vardır. «Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmamalı». Bu bakımdan hiç olmazsa burada memurları sınıflandırmalıyız. Hangi memurların kendi seçim çevresinde adaylığını koyabilecekleri, hangilerinin koyamayacakları belirtilmelidir.

1957 seçimlerini mütaakıp bâzı memur arkadaşlar seçimlerde kaybedince tekrar vazife alamadıkları için ilgili maddede bir değişiklik yapmak lâzımgeldi. Bu daha evvel konuşuldu. Oktay Ekşi arkadaşımızı bu bakımdan destekliyorum efendim.

Karar sizlerindir arkadaşlar.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Efendim, prensibolarak memurların

istifa etmesini kabul etmiyoruz. Ancak; hizmet ettiği seçim çevresi içinde adaylığa tâlib olacak ise hizmet gördüğü sırada, nüfuz etme, vaatler v. s. ihtimali bakımından bu memurun adaylığa tâlibolacaksa istifasını zaruri gördük. Ancak Oktay Ekşi'nin ifade ettiği hususa yani Dahiliye Vekâleti Müsteşarı Türkiye'nin her tarafında müessirdir meselesine gelince; bu fikre pek mütemayil değiliz. Hiçbir müsteşarın her yerde nüfuz icra edeceği kanaatinde değiliz. Yapsa dahi yine memurlarda olduğu gibi daha evvelden bunu yapacaktır. Niyet etti ise bir suiistimale, bunu seçime takaddüm eden yedi gün içinde değil, hazırlığını çok daha evvelden yapmış olacaktır. Bu itibarla memnuiyetleri genişletmekte bir fayda yoktur.

Bir memurun istifa edip etmemesi haline gelince; bu kolay bir iş değildir. Bunun için bir takım riskleri nazarı dikkate alması icabedecektir, evvelinden düşünmesi lâzımdır.

Ancak şunu arz edeyim ki, bundan sonra gelecek iktidarların muhalefetten adaylığını koyanlara yeni istikbale doğru gitmek imkânlarının arandığı bir zamanda tekrar memuriyet vazifesi vermemesi kolay kolay mümkün olamayacaktır.

RIZA İŞİTAN — Belediye reislerinin, memur olmadıklarına göre, istifa etmeleri mecburiyeti olacak mıdır?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Memur olup olmadığında tereddüt yoktur. İntihapla gelmiş insanların memur vasfında olup olmadıklarının tâyini Memurun Kanununun ikinci maddesinin hükmüne göre mütalâa edilir. Bu itibarla, maddenin tadadettiği hususlar dâhildir sanıyorum.

RIZA İŞİTAN — Efendim, Memurin Kanunu karşısında idare meclisi âzaları v. s. memur değildir. Çünkü, (sicil) kaydı var.

SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, tekaüdiyesi işler mi?

RIZA İŞİTAN — İşler. Fakat, Meclisi Umumi üyelerinin de, Belediye Meclisi üyelerinin de tekaüdiyesi işler.

SAHİR KURUTLUOĞLU — İşlerse kabul ediyoruz.

BAŞKAN — Mehmet Hazer.

MEHMET HAZER — Komisyon sözcüsü

memur vasfını tâyinde zannederim hataya düştü. Belediye reisleri, seçilmiş bir heyetin icra organlarıdır. Seçimle iş başına gelirler. Memur statüsüne, Memurin Kanununun birinci maddesine tâbi değillerdir. Bu itibarla memur sayılarak hakkında muamele yapılması doğru olmaz. Sadece bazı belediye reisleri memuriyetten gelmişse emeklilik hakkını tamamlasın diye emekliliğini iştirakçi olarak idame ettirebilir. Bu ona memur vasfını vermeye yetmez. Bu itibarla memur saymamak lâzımdır. Eski kanun ayrı bir hükümle belediye reislerini istifa ya tâbi tutmuştu.

OKTAY EKŞİ — Efendim, komisyon sözcüsünün; müsteşar, umum müdür ve yüksek dereceli memurlar hakkında iyi niyetli düşüncelerine katılıyorum. Hepsinin tutumunu peşin olarak hüsnüniyetli telâkki ederim. Ancak düşününüz, bir genel müdür aday olmak suretiyle, katıldığı hâdisede yani seçimde taraf teşkil ettiğini ilân etmiştir. Taraf teşkil ettiğine göre bu zat kazanmak için bütün imkânlarını kullanacaktır. Seçim çarpışmalarında elinden geleni (elbette gücü yettiği kadar) yapacaktır. Böyle mücehhez bir aday seçim çevresine gittiği zaman, diğerleri ile arasında bir eşitsizlik doğacağı kanaatindeyim. Sadece bu noktayı tavih için Yüksek Huzurunuzu işgal ettim.

BAŞKAN — Komisyon.

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, belediye meclislerinin mahallî tesirleri muhakkaktır. Ama, hem belediye riyasetinde otursun, hem de aday olsun bu, kanunun esprisi ile bağdaşmaz. Bu itibarla, biz burada, mahallî vazifeden istifayı mecburi görüyoruz. İstifa mecburiyeti vardır. Hem adaylık, hem belediye reisliği olamaz. İstifa etmelidir.

Şimdi, burada eğer, kâfi görülüyorsa; (ve belediye reisleri) kaydının konulmasında fayda vardır efendim.

BAŞKAN — Önergeleri okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

17 nci maddedeki yargıç kelimeleri yerine (Anayasa Kanununda olduğu gibi) hâkim kelimesinin kullanılmasını arz ve teklif ederim

Hızır Cengiz

Yüksek Başkanlığa

Arz ettiğim sebeplerden dolayı 17 nci maddenin son fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Oktay Ekşi

Son fıkra : Ancak bunlar, genel ve ara seçimlerin başlangıcından iki ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenilenme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde istifa etmedikçe görevlerinin tesir edebileceği hiçbir seçim çevresinde adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

Yüksek Başkanlığa

17 nci maddenin birinci fıkrasına (Belediye başkanları) cümlesini arz ve teklif ederim.

Vasfi Gerger

BAŞKAN — Reye vaz'etmek için önergeleri tekrar okutuyorum.

(Oktay Ekşi'nin önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

(Vasfi Gerger'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon.

SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılıyor. Önergeyi kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

«Memur ve hizmetli olarak çalışanlarla belediye reisleri» şeklinde olacaktır. «Belediye reisleri» kelimeleri ilâve edilmiştir.

(Hızır Cengiz'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon.

SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılıyor. Önergeyi kabul edenler... Kabul etmiyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Yüksek Başkanlığa

17 nci maddenin son fıkrasındaki «ancak» kelimesinden sonra gelen (bunlar) kelimesi yerine (illerin genel idare teşkilâtında müşterek kararname ile belediye başkanları) ibaresinin kabulünü arz ve teklif ederim.

Kemal Türkoğlu

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

Maddeyi son şekliyle okuyoruz efendim.

Memurların adaylığı

MADDE 17. — Devlet, katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyelerle, bunlara bağlı daire ve müesseseler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile kamu tüzel kişiliklerinde, memur ve hizmetli olarak çalışanlarla, belediye başkanları, hâkim ve hâkim sınıfından sayılan memurlar, aday olmak veya aday gösterilmek için istifa zorunda değildirler.

Ancak, bunlar, genel ve ara seçimlerin başlangıcından iki ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde, yenileme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde istifa etmedikçe, görevli buldukları seçim çevresinden adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

BAŞKAN — Maddeyi bu şekliyle oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Ordu mensuplarının adaylığı

MADDE 18. — Her sınıftan muvazzaf subaylarla askerî memur, askerî adli yargıç ve astsubaylardan ordudan ayrılma haklarını kazanmış bulunanlar :

Genel ve ara seçimlerin başlangıcından iki ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde, yenileme kararının ilânından başlayarak yedi gün içinde, ayrılma isteğinde bulunmadıkça, görevli oldukları veya emirleri altındaki askerî birlik ve müesseselerin bulunduğu seçim çevrelerinden ve oy verme gününden en az kırk gün önce ayrılma isteğinde bulunmadıkça, yurdun hiçbir seçim çevresinden, adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler.

Ayrılma isteği, en yakın âmire verilecek bir dilekçe ile yapılır. Dilekçedeki imzanın sahibine aid olduğu, âmir tarafından onanır ve doğruca bağlı bulunduğu Bakanlığa derhal gönderilir. Dilekçe sahibine dilekçenin alındığına dair bir belge ve mertebeler silsilesi yoluyla âmirlere de bilgi verilir. Aynı esaslar dairesinde telgrafla da müracaat caizdir.

Dilekçenin Bakanlığa geldiği tarihten itibaren, nihayet on gün içinde ayrılma isteğinin kabul edilip edilmediği dilekçe sahibine ve âmirlerine tebliğ olunur.

Ordudan ayrılma hakkını kazanmış olanların ayrılma istekleri (harb ve seferberlik halleri müstesna) reddedilemez. Ayrılma istekleri kabul edilenlerden milletvekili seçilmemiş olanlar sonradan bu istekten vazgeçemezler ve orduya dönemezler.

Ordudan ayrılma hakkını kazanmamış olduklarından dolayı, ayrılma istekleri reddedilenler, aday listesine giremezler ve adaylıklarını koymıyanlar seçilemezler.

Ayrılma istekleri kabul edilenler, görev başında buldukları sürece propaganda mahiyetinde hiçbir harekette bulunamazlar.

Resmî elbise ile propaganda yapmak ve bu mahiyette her hangi bir harekette bulunmak yasaktır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen? Yok.

Bir önerge var. Okuyoruz efendim.

Yüksek Başkanlığa

18 nci maddenin ilk satırındaki yargıç kelimesi yerine hâkim kelimesinin konulmasını,

Beşinci fıkradaki «müstesna» kelimesi yerine de «dışında» kelimesinin konulmasını arz ve teklif ederim.

Hızır Cengiz

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

SÖZCÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılıyoruz.

Efendim, burada; maddenin alttan 4 ncü satırında, «koyamazlar ve seçilemezler» kelimeleri; «koyamaz ve seçilemezler» şeklinde olacak.

BAŞKAN — Efendim, önergeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi komisyonun düzeltişi ile birlikte bu şekilde oya sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Adaylık için müracaat

MADDE 19. — Milletvekilliği adaylığı için oy verme gününden önceki otuzuncu gün saat on yediye kadar müracaat edilir.

Bu müracaat, adayın, milletvekili seçilmek istediği çevrenin il seçim kurulu başkanlığına, bu kanunun adaylık için aradığı şart ve vasıfları haiz olduğunu belirten bir yazı ile yapılır.

Kurul başkanlığı, müracaatın alındığına dair bir belge verir, müracatı ilân eder ve derhal Yüksek Seçim Kuruluna bildirir.

Siyasi partiler tarafından müracaat, seçime katılacakları çevrelere ait aday listelerinin, genel merkezleri tarafından, yukardaki süre içinde Yüksek Seçim Kuruluna alındı ve belgesi karşılığında verilmesi suretiyle yapılır.

Yüksek Seçim Kurulu, bunları derhal il seçim kurullarına bildirir.

Yüksek Seçim Kurulu bütün müracaatleri, il seçim kurulları da kendi çevrelerine aidolanları, alışılmış araçlarla, geçici olarak, ilân ederler.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Yok. Maddeyi yüksek oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bir çevreden adaylık

MADDE 20. — Bir kimse, birden fazla seçim çevresinde aday olamaz, aday gösterilemez ve seçilemez.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Yok?.. Maddeyi yüksek oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Müracaatların incelenmesi

MADDE 21. — İl seçim kurulları, kendi seçim çevrelerinin adayları hakkında yaptıkları inceleme sonunda, bu kanunda yazılı adaylık şartlarında noksanlık veya aykırılık bulunduğunu görürse, durumu, ilândan itibaren iki gün içinde müracaatçıya, parti il başkanlarına ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Yok?.. Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Adayların ilânı

MADDE 22. — Adaylıklar kesinleştikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu bütün adayları, oy verme gününden önceki yirminci gün, seçim çevreleri itibariyle radyo ve Resmî Gazete ile ilân eder.

İl seçim kurulları da kendi seçim çevrelerindeki adayları, alışılmış araçlarla ilân ederler.

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Adaylıktan istifa ve ölüm

MADDE 23. — Aday listelerinin kesinleşmesinden sonra, adaylıktan istifa, seçim sonuna kadar nazara alınmaz ve o adayın bulunduğu listede değişiklik yapılmaz.

Ancak bu gibiler, seçim sonunda, milletvekilliğine seçilmiş bulunurlarsa, istifaları hüküm ifade eder ve yerlerine, listede sıra itibarıyla kendilerinden sonra gelenler seçilmiş olurlar.

Ölüm halinde dahi listelerde değişiklik yapılamaz ve bu halde 11, 12 ve 13. nü maddeler hükümleri uygulanmaz.

BAŞKAN — Buyurun.

ZEKİ BALTACIOĞLU — Bir milletvekili adayı istifa ediyor. İstifa seçim sonuna kadar hüküm ifade etmeyecek, seçimden sonra listede, kendisinden sonraki aday seçilecektir. Halbuki bir, iki, üç milletvekili ve hattâ dört milletvekilini havi bir liste bir ilin bütün milletvekilliklerini kazanabilir. Bu şekilde milletvekili çıkaran vilâyetler çoktur. Bu şekilde o ildeki milletvekillerin tamamını kazanmış olan bir partinin listesinden bir aday istifa ederse bu takdirde başka bir listedeki aday milletvekili olacaktır. Bu hususu komisyonun açıklamasını rica ediyorum; ileride tereddüt olmaması bakımından.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim; bu müesseseyi, adayların partilere seçim sıralarında müşkülât yüklememeleri için, bu zaviyeden getirmiş bulunuyoruz. Bu itibarla, iyi bir madde olduğu kanaatindeyim.

Sayın Baltacıoğlu arkadaşımızın ifade ettiği husus, maddede mevcuttur efendim. Kendisinden sonra gelen, kendi listesine veya sonra gelen listeye demektir.

Bu arada, bir hususu ifade edeceğim ki netice kendiliğinden tahassul eder sanyorum : (Ölüm vukuunda, yukardaki fıkra hükmü uygulanır) şeklinde maddenin kabulünü rica edeceğim efendim.

BAŞKAN — Komisyonun maddede yaptığı tadille maddeyi yeni şekliyle tekrar okuyoruz.

Adaylıktan istifa ve ölüm

MADDE 23. — Aday listelerinin kesinleş-

mesinden sonra, adaylıktan istifa, seçim sonuna kadar nazara alınmaz ve o adayın bulunduğu listede değişiklik yapılamaz.

Ancak bu gibiler, seçim sonunda, milletvekilliğine seçilmiş bulunurlarsa, istifaları hüküm ifade eder ve yerlerine, listede sıra itibarıyla kendilerinden sonra gelenler seçilmiş olurlar.

Ölüm halinde dahi listelerde değişiklik yapılamaz ve bu halde 11, 12 ve 13 nü maddeler hükümleri uygulanmaz. Ancak yukarıki fıkra hükmü uygulanır.

BAŞKAN — Tavrı geldi. Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

23 nü maddenin ikinci fıkrasının «ancak seçim sonunda istifaları hüküm ifade eder» şeklinde değiştirilmesini,

Üçüncü fıkradaki halde kelimesi yerine de hallerde kelimesinin konulmasını arz ve teklif ederiz.

Üye

Hızır Cengiz

Üye

Enver Kirker

BAŞKAN — Komisyon?..

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Önergeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Maddeyi okunan son şekliyle oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

III. Bölüm

Seçim günü işleri

Kullanılacak oy pusulası

MADDE 24. — Milletvekili seçiminde :

a) Siyasi partiler için, bu kanunda yazılı usuller gereğince sıraya konulmuş olan adayların adlarını gösteren basılı oy pusulası,

b) Bağımsız adaylar için, yalnız bir bağımsız adayın adı basılı veya el ile yazılı oy pusulası kullanılır.

BAŞKAN — Saat 17:30 da toplanmak üzere oturuma ara veriyorum.

Kapanma saati : 16:55

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 17,30

BAŞKAN — Lûtfi Akadlı

KÂTIPLER : Rifat Çini, Şahap Kitapçı

BAŞKAN — Oturumu açıyorum, müzakereye devam ediyoruz.

24 ncü maddeyi tekrar okutuyorum.

(24 ncü madde tekrar okundu.)

BAŞKAN — Alp Kuran.

ALP KURAN — Muhterem arkadaşlar, oy pusulasını tâyin ve ifade eden bu 24 ncü maddenin birinci fıkrasına söylenecek bir şey yok.

Yalnız 27 nei maddedeki karma liste ile ilişkili bakımından (b) bendi üzerinde durmak mümkündür. (b) bendine göre bağımsız adaylar için tanzim edilecek olan oy pusulaları ancak bir tek bağımsız için olacaktır. 27 nei maddede üzerinde birden fazla bağımsız aday ismi basılı veya el yazısı ile yazılmış oy pusulalarının muteber olmıyacağı, bunların iptal edileceği belirtilmiştir.

Bu durum karşısında, meselâ 25 milletvekili çıkaran bir seçim çevresinden oyunu bağımsızlara vermek isteyen seçmen, oyunu bir siyasi partiye veren seçmenlerden farklı olarak, ancak bir tek bağımsız adayın adını yazmak veya o adayın adını muhtevi oy pusulasını sandığa atmak suretiyle oyunu verecektir.

Muhterem arkadaşlarım, bu şekilde, bir parti listesinde yer almayan bağımsız bir adayın; ne kadar değerli ve tanınmış bir şahıs olursa olsun, seçilmesine hemen hemen imkân yoktur. Nitekim, eski Başbakanlardan Hamidiye Kahramanı Sayın Rauf Orbay, zannediyorum 1947 de idi, kendisinin memleket büyük hizmetlerine ve büyük şöhretine rağmen, bağımsız olarak adaylığını koyduğu ara seçimlerinde kazanamamıştır ve onun karşısında, sanırım, şimdi komisyon sözcüsü olan, Halk Partisi adayı Sayın Âtîf Ödül Bey kazanmıştır. Filhakika, siyaset ilmi ve vâkıalar göstermektedir ki, siyasi partilerin mevcud olduğu yerlerde ancak parti listelerinde adı olanlar kazanabilmektedirler. Ancak, fiiliyatta böyle olsa dahi, Anayasanın 55-nci maddesinde (Her vatandaş seçilme hakkını haizdir) dedikten sonra, bunun

icabı bağımsızlara da kendi aralarında bir liste yapma imkânını vermek lâzımgelir. Ancak bu suretledir ki, nispi temsil usulünde, bağımsız adayların seçilmesi bir nisbet dâhilinde belki mümkün olabilir. Gerçekten meselâ 25 milletvekili çıkaran bir seçim çevresinde seçmen, oyunu tek bir aday için kullanmayı düşünmeyecektir, psikolojik bir mekanizma ile bunu istemeyecektir. Çünkü seçimlerde gaye, siyasi iktidarın terekkep tarzına ve iktidara gelecek kimselere müessir olmak olduğuna göre, seçmen vatandaş mümkün mertebe çok sayıda temsilciyle parlâmentoda kanaatlerini müdafaa ettirmeyi temin etmek istiyecektir. Bunun için de, 25 milletvekili çıkaran bir seçim çevresinde, bir tek şahsa - bağımsız adaya - değil, 25 kişiye oy vermek istiyecektir. Bu bakımdan, hiç değilse, yalnız bağımsız adayların isimlerinden mürekkep basılı veya el yazısı ile bir liste tanzim edilmesi imkânı sağlanmalıdır.

Bu suretle zannediyorum ki, seçme ve seçilme hakkına daha fazla saygı gösterilmiş olacaktır.

Esasen arz ettim, bağımsız adaylardan mürekkep liste yapma imkânı sağlansa bile, bunun fiiliyatta bir önem taşınması, bağımsızların seçilmesi, son derece müşkül ve hattâ imkânsız olduğuna göre, hiç değilse nazari alanda, şekli olarak vatandaşlara seçme ve seçilme hakkının daha geniş ölçüde sağlanması gerekir.

Bu itibarla, bendeniz 2 nei bendin değiştirilmesi hususunda bir önerge veriyorum.

Takdir Yüksek Heyetinizindir efendim.

BAŞKAN — Şükûfe Ekitler.

ŞÜKÛFE EKİTLER — Muhterem arkadaşlarım; tasarının 24 ncü maddesinden sonraki maddeler bize tercihli oy sistemini getirmektedir.

Verdiğim bir muhalefet şehri ile, tercihli oya taraftar olmadığımı ve bunun yerine karma liste usulünün kabulünün daha faydalı neticeler vereceğini arz ettiğim için bu noktai nazarımı izah maksadiyle söz almış bulunuyorum. Kar-

ma listeye lüzum var mı? Bana göre bizim memleketimizde karma liste seçim mevzuatımızın takibettiği tarihî seyrin zaruri bir neticesidir. 1950 tarihli Seçim Kanunu seçmen iradesine saygı gösteren ve seçmene iradesini tam bir serbestî içinde izhar etmesi imkânını sağlayan bir kanundur. Bilâhara bu kanun 1954 seçimlerini takiben ve ikinci bir defa da 1957 seçimlerinin arifesinde ve güç birliğini önlemek için geçmiş iktidar tarafından bâzı taahhütlere ve tadillere tâbi tutuldu. Bu suretle seçmen iradesini izhar ederken bâzı kayıtlar altında bıraktı ve taahhütler yapıldı. Bunların, büyük seçmen kütleleri üzerinde derin psikolojik tesirleri, tepkileri olmuştur. Bunu cümlemiz biliyoruz.

Bugün huzuruza gelmiş olan yeni Milletvekili Seçimi Kanunu tasarısı hakikaten demokratik esaslar dairesinde itina ile hazırlanmış bir kanundur. Ancak bu kanunun tekemmül ettirilmesi için, karma liste usulünün, kabul edilmesi yani seçmenin partili veya partisiz adaylar arasından dilediklerini bir kâğıda yazmak suretiyle, karma liste yapmak ve bu suretle iradesini tam ve serbest olarak kullanmak yetkisine sahibolması gerekir, kanaatindeyim. (Bravo sesleri)

Şimdi denilmektedir ki, çoğunluk sistemi cari olan yerlerde karma liste şarttır, başka türlü olamaz. Fakat, nispi temsil sistemini kabul ettiğimize göre bu sistem mahiyet itibariyle karma listeye müsait değildir. Çünkü nispi temsil sisteminde, seçmen oyunu partiye veriyor. Yani, hangi partinin memleket idaresini ele almasını istiyorsa o partinin listesine oy veriyor. Şahıslara oy verme demek olan karma liste usulü ile nispi temsil bu bakımdan bağdaşmaz, denilmektedir.

Kanaatimce bu mütalâa doğru değildir. Çünkü karma liste usulü; nispi temsil prensibi ile şahsa oy verme usulünü telif eden sistemdir ve bugün nispi temsili kabul etmiş ve senelerce muvaffakiyetle tatbik etmiş birçok memleketlerde nispi temsille beraber karma liste muvaffakiyetle yürümektedir. Misal olmak üzere İsviçre, Fransa ve Belçika'yı verebilirim. Belçika Kanununun bir hususiyeti de; orada her üç sistemin yani nispi temsil sistemi, D'Hondt sistemi ve karma liste sisteminin yan-

yana ve beraberce yürümekte olmasıdır. Bu şekil Belçika'da bugüne kadar muvaffakiyetle tatbik edilmektedir. Nispi temsil usulünde seçmen reyini partiye verecektir. O halde bu, iktidara gelecek partiyi tâyin eder. Karma liste usulü kabul edilirse seçmen seçim ile iktidara gelecek olan partiyi tâyin ettiği gibi, ona muhalefet partisi olarak hangi partiyi görmek istediğini de işaret etmiş olacaktır. Bu bakımdan karma liste şekli bloke liste sisteminden ve tercihli oy usulünden eksik değil, daha mütekâmil bir usuldür.

Yalnız karma listenin bâzı mahzurları ileri sürülüyor. Bunlardan birisi şekle taallük etmektedir. Karma liste, usulünde seçim günü sayım, döküm uzunca zaman alır ve seçim emniyeti bakımından bâzı zorluklar meydana gelebilir. Bu mahzur, bir dereceye kadar vârittir. Fakat, şunu hemen ilâve edeyim ki, aynı mahzur, tercihli oy usulü için de aynen vârittir.

Bu mahzuru, kanaatimce fazla îzam etmemek lâzım. Gerekli sayım ve döküm formüllerleri evvel-den matbu olarak hazırlanmak şartıyla karma usulle, normal şartlar içinde ve süratle seçim sonuçları alınabileceğine inanıyorum.

Karma liste usulüne karşı ileri sürülen diğer bir mahzur da dekapitasyon denen ve listenin başında bulunan, 1 nei derecede şahısların düşürülmesi için bâzı tertipler yapılabilmesi ihtimalidir. Şunu derhal arz edeyim ki; bu mahzurlar tercihli oy usulünde de aynen vardır. Bu itibarla bu mahzurlar karma liste aleyhinde ve tercihli oy lehinde hiçbir tercih sebebi teşkil etmiyor. Bunun için bir önerge veriyorum ve orada diyorum ki; karma liste usulünün şimdi işaret ettiğim mahzurlarını önleyici bâzı tedbirlerin alınması şartıyla tasarıda karma liste usulünün kabulü faydalı olacaktır. Bu tedbirler dünya seçim mevzuatında yer almış muhtelif memleketlerde tatbik edilmiş klâsik tedbirlerdir. Bunların en başında baraj usulü gelir. Meselâ karma listelerin hüküm ifade etmesi için o seçim çevresinde kullanılmış oyların muayyen bir miktara bâliğ olması lâzımdır. Bu barajın yüzde nisbeti, memleket şartlarına ve icaplarına göre, hassas bir şekilde ayarlanabilir. Seçmenin karma liste yaparken her hangi bir baskıya uğramasını önleyecek tedbirleri almak ve karma listenin seçmen eli ile ve tam bir serbeslik içinde yazılmasını sağlamak

sureti ile karma liste usulünü tasarıda yer almasını arz ve rica ediyorum. (Alkışlar)

MEHMET HAZER — Bu maddenin 15 nci madde ile alâkası vardır, beraber mütalâa edilmesi lâzımdır.

BAŞKAN — Komisyonun bir talebi yoktur. Buyurunuz, Muhattin Gürün.

MUHİTTİN GÜRÜN — Muhterem arkadaşlar; 24 ncü madde milletvekili seçiminde kullanılacak oy puslalarını tâyin ve tesbit etmektedir. Bu maddeye göre milletvekili seçiminde siyasi partiler adayları için matbu oy puslaları, bağımsız adaylar için tek şahıs adı yazılmak suretiyle tanzim edilen oy puslası kullanılacaktır. Maddenin bu şekilde kalması, karma liste usulünü bertaraf etmektedir. Bunun yerine, sonra gelen maddede, tercihli oy usulü konulmaktadır.

Bu şekli: nispi temsil esasının zaruri bir icabı imiş gibi kabul ettirmeye çalışan elimizdeki tasarı, oy vermede, seçmenin önüne partileri getiriyor ve seçmeni, muayyen partileri tercih ve onlara oy verme şıklarından birisiyle karşı karşıya bırakıyor. Halbuki bendeniz şunu ifade edebilirim ki: Türk seçmeni, şahıslara gözünü kapıyarak, sadece partilere oy vermeye alışmış bir seçmen değildir. Bu itibarla şahısları daima göz önünde tutmak istemekte ve bunlardan dilediğini çizip yerine bir başkasını yazmayı kendi oy serbestisinin birinci şartı olarak telâkki etmektedir. Bu itibarla bu telâkkiye kıymet vermek lâzımdır. Seçimi seçmene sevdirmek ve onu kendi arzusuyla sandık başına getirmek için bu, göz önünde tutulacak esası bir noktadır. Bu itibarla karma oy puslası tanzimine imkân vermedikçe seçmenin alâkasının gereği gibi sağlanabileceğine bendeniz inanmamaktayım. 24 ncü maddenin, karma liste olarak oy puslası tanzim imkânını verecek şekilde, tadil edilmesi zarureti vardır. Bir önerge takdim ettim. Komisyon gerekçesinde karma liste lehinde oy puslasının mahzurları olarak ileri sürülen sebepler; memleketi idare edecek parti liderlerinin bertaraf edilmesi imkânına yol açması ve zemin hazırlaması, ikinci olarak da seçim neticelerinin alınmasını geciktirebileceği noktalarında toplanmaktadır. İşte karma liste usulünün reddi için bellibaşlı bu iki sebep ileri sürülmektedir.

Aziz arkadaşlarım, bir seçim sistemini; bir seçimi seçmene sevdirebilmek ve sandık başına onu

şevkle götürebilmek için bu mahzurlara göğüs germek ve mümkün olan sair tedbirlerle bunların önlenmesi imkânlarını araştırmak gerekir. Bu itibarla, izin verin, karma oy puslasını kabul edelim. Bu suretle, hakikaten seçmeni sandık başına götürmenin çarelerini arayalım.

Teklifim budur. Kabulünü rica ederim.

Karma oy puslası kabul edildiği takdirde, zaten tercihli oy sistemine kendiliğinden lüzum kalmıyacaktır.

Hürmetlerimle. (Bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Kemal Türkoğlu.

KEMAL TÜRKÖĞLU — Muhterem arkadaşlar; benden evvel konuşan arkadaşlar karma liste tanzimi hakkında mütalâa serd ettiler. Zannediyorum ki bunun yeri 27 ncü maddedir. Bu madde karma listeleri muteber addetmiyor. Bu husustaki mütalâaları 27 ncü maddeye bırakarak bendeniz sadece bu 24 ncü maddenin ikinci bendi üzerinde duracağım. Muhterem Seçim Komisyonumuz anlaşılıyor ki; Millet Meclisine bağımsızların girmesini istemiyor; onların ellerini kollarını bağlıyor, ondan sonra müstakil adaylık koymak mümkündür diye hüküm getirmek istiyor. Partiler istedikleri gibi listeler tanzim edecekler, fakat müstakiller ancak teker teker olarak seçimlere gidecekler.

Muhterem arkadaşlar; partiler büyük teşkilâtı olan ve maddi imkânları bulunan teşekküllerdir. Ancak seçim esnasında bir partiye intisabetmemiş olan bağımsızlar vardır. Daima hakikati müdafaa eden bağımsızların müstakil olarak Meclislere gelmelerinde fayda vardır.

BİR ÜYE — Hikmet Bayur geldi de ne oldu?

KEMAL TÜRKÖĞLU (Devamla) — Hikmet Bayur ilk zamanlarda vazifesini gördü, maalesef sonraları yolunu şaşırdı. Bâzı müstakiller vardır ki, hayatlarının sonuna kadar dürüstlüklerini muhafaza etmekte başarı göstermişlerdir. Onun için kötüler örnek alınmamalıdır.

24 ncü maddenin (b) bendine; (bağımsız adaylar için, yalnız bir bağımsız adayın adı başlı veya el ile yazılı oy puslası, kullanılır) deniyor.

Bununla anlaşılıyor ki, 2 bağımsız aday, 5 bağımsız aday bir araya gelerek, matbu oy puslası bastıramıyacaklar. Bu, tamamen antide-

mokratiktir. İstanbul'da 31 milletvekili seçilecek. Ama, seçmenler yalnız bir tek adayı bağımsız olarak seçmek hakkına sahibolacak. Yahut da 31 vatandaş bir araya gelerek, müştereken seçim bölgelerini gezmek, propaganda yapmak, müşterek oy puslası bastırarak kendilerinin Meclise seçilmelerini temin etmek imkânından mahrum bırakılıyorlar. Bu, hiç doğru değildir. Bu itibarla bendeniz bu bentteki; «yalnız bir bağımsız adayın adı» ibaresinin kaldırılması suretiyle fıkranın düzeltilmesini teklif ediyorum. Bana göre fıkra şöyle olacaktır : «Bağımsız adaylar için basılı veya el ile yazılı oy puslası kullanılır». Tahdit ibaresi bu suretle kalkmış oluyor. Bağımsız adayların icabında müştereken oy puslası bastırmaları ve seçmenlerin de elleriyle beyaz kâğıda birkaç bağımsız adayı yazmak suretiyle oylarını onlar lehine kullanmaları temin edilmiş olur. Önergenin bu bakımdan kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

24 ncü maddenin müzakeresinde salim bir sonuca varabilmek ancak, 15 nei maddenin kabul edilmesinden sonra mümkün olabilir.

Bu sebeple 24 ncü maddenin müzakeresinin 15 nei maddenin kabulüne talik edilmesini arz ve teklif ederiz.

Hızır Cengiz Enver Kırker
Adnan Başer

BAŞKAN — Komisyon?..

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ATIF ÖDÜL —
Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon iltihak etmiyor. 15 nei madde ile alâkası yoktur. Oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Buyurunuz Ferda Güley.

FERDA GÜLEY — Muhterem arkadaşlarım; bu 24 ncü maddede sistemin bütün itiraz edilen unsurları başlıyor. Şimdi reddedilmiş olan önergeye bendeniz de, bu 24 ncü maddeyi 15 nei madde ile rabitalı görerek, katılıyorum. Çünkü 15 nei maddenin (B) fıkrasında 24 ncü maddenin sistemi ile irtibat ve iltisakı olan bir hüküm vardır.

Evet, bendeniz konuşmalarımı geriye doğru 15 nei maddeye, ve ileriye doğru 25, 34 ncü mad-

delere götüreceğim, tabii zamanın kifayeti nisbetinde.

Muhterem arkadaşlar, bu tasarı bize yeni bir seçim sistemi getirmiş ve Yüksek Heyetiniz bu sistemi kabul etmiştir.

Bu tasarı; bize, ayrıca, mütaakıp maddelerde seçim sisteminin varyantlarını getiriyor.

Bu tasarı; «Seçim, nispi usulle olsun» diyor. Ama daha halkın seçmediği adaylar, eğer, partilerin listelerinde baş taraftaki yerleri işgal ediyorlarsa, seçim yapılmadan seçilmiş duruma girecekler. Her ne kadar 34 ncü maddede bir tercihli oy mekanizması getirilmiştir, fakat o haliyle bunun bir biberon hüviyeti dahi yoktur. Bu hususta birçok görüş dinledim ve bu görüşler muhtemelen huzuruza getirilecektir. Onların da bir biberondan farklı, yani neticeye müessir bir mahiyeti olmadığını göreceksiniz.

Ben bir defa karma listenin nispi sistemin tabiatına zıt olduğu mütalâasına iştirak ediyorum. Hem nispi sistem olsun, hem karma liste usulü, bu olamaz. Ancak nispi oy sisteminde tercih hakkı tasarıda getirildiği kadar olursa hiçbir tesiri olmaz. Bu suretle getirilen hak o derecede bir keçi boynuzuna benziyor ki, halk ilk geveleyişte, yani hemen bu seçimde ağzına verilen tatsız bir keçi boynuzu olduğunu anlayacaktır. Bendenizin bu mevzuda bir önergem var bu önergemle tercihli oy mekanizmasının bu tasarıya getirdiği gibi değil sistemin esası olacak şekilde geniş tutulmasını, daha açık bir deyimle partilerin yoklamalarla tesbit ve deklâre ettikleri adayların seçmen tarafından tam mânasiyle tercih süzgecinden geçirilebilmesini, bir nevi asıl yoklamayı seçim günü halkın yapmasını istiyorum. Yoklama kurullarını ne kadar genişletirseniz genişletiniz, nihayet en fazla 1 500 - 2 000 kişilik bir topluluk olabilir. Bu bir leğene benzer, bir leğen kolayca kirletilebilir ama, bir deniz kolayca kirletilmez. Bâzı kimseler yoklama yoluyla tanzim edilecek listelere böyle geniş surette müdahaleyi tehlikeli görüyorlar. Bendeniz ise halk iradesinin listedeki gerekten değerine göre sıralanmış kıymetlerin isabetsiz bir şekilde değiştirileceğinden endişe etmemekteyim. Bu sebeple tercihi tamamen halka bırakarak halka iltica edelim. Bence en doğru yol halkın basiretine, sağduyusuna, faziletine iltica etmektir. Yoklamalar sadece vatandaşların hu-

zuruna çıkarılacak adayları tesbit etmeye vasi- ta olursa yoklama yapılan yerler bir mezhabaya dönmekten kurtarılmış olur. Evet aksi takdirde, yoklama kurullarının bir kıtal mahallî haline gelmek tehlikesi vardır. Halbuki eskiden olduğu gibi yoklama kurulları istekliler arasından sadece o ildeki aday adedini tekabül eden adedi ve sahiplerini seçer ve bunları alfabetik veya her hangi bir sıra ile bir listede deklâre ederse adaylar birbirine düşmeden, çünkü peşinen kazanmış veya kaybetmiş olmadan, kolektif çalışacaklar, tercihi tam mânası ile halk yapacaktır. Fazla tercih oyu alan kendi sırasını aldığı tercih miktarınca yukarıya çıkaracak ve nihayet o seçim çevresinde o partiye ne kadar milletvekili düşerse bu sandalyeler bu tercihli oy hiyerarşisine göre tevzi edilecektir. Benim teklif ettiğim bu sistemde bittaki tasarıdaki gibi «zımni» oy olmayacaktır, ki bence iltifata lâyık görülmesinin bir sebebinin de bu teşkil etmektedir. Zira tasarıdaki şekil hiç dokunmadan listeleri sandığa atanları o sırayı beğenmiş kimseler kabul ederek «zımni oy» sayıyor. Halbuki bu suretle oy atanların mühim bir kısmı, pekâlâ tembel, kayıtsız veya işaret koyamayacak kadar cahil vatandaşlar olabilir.

Muhterem arkadaşlar, adayların rütbesini, yoklama kurulları değil, halk taksın. Emin olunuz ki bütün cahilliğine, biçareliğine rağmen halk bu işte daha fazla isabet edecektir.

BAŞKAN — Sait Erdiñç, buyurunuz

SAİT ERDİNÇ — Muhterem arkadaşlarım, peşinen ifade edeyim ki, ben karmaya silmeye taraftarım. Malûmunuz, seçimlerde mümkün merteye parti listeleri kullanılır. Fakat hiçbir partiye mensub olmayıp da bağımsız olarak reylerini kullanan büyük bir vatandaş kütlesi vardır ki, bu vatandaş kütlesinin de benimsediği, sevdiği kimselere serbestçe oy vermeleri şarttır. Muhakkak bu yola gitmek mecburiyetindeyiz. 1950 senesinde tatbik edilen seçim sisteminde pekâlâ karma ve silme usulü vardı. Demokrat Parti iktidarı bu usulü ortadan kaldırdığı zaman tenkidlerde bulunmuş ve hiçbirimiz bu değişikliği tasvihetmemiştik.

Şimdi biz yapılmış olan bu değişikliği seçmene, millete anlatırken zorluk çekeceğiz. Millete biz karma listeyi mümkün görerek nispi seçim va'dinde bulunduk, kanaatindeyim. Kurul-

taylarımızda da hiç kimse bugüne kadar bu konuda yeter derecede bilgi sahibi değildi. Biz nasıl nispi seçim usulü hakkında millete söz vermiş bulunuyorsak silme ve karma liste mevzuunda da yine millete karşı tenkidlerimizle söz vermiş durumdayız. Arkadaşlar, millet silme ve karma sayesinde memlekette sevilen, sayılan değerleri % 100 seçer nispi seçimle birlikte listeden isim silme ve karma liste usulünü kabul edersek Demokrat Partiye karşı yapmış olduğumuz tenkidlere de sadık kalmış oluruz. Bugün görüştüğümüz tasarı da tercihli oy nazara alınmıştır. Vatandaşımızın beğendiği kimseyi seçmesi imkânını kabul edilmiştir, denilebilir. Bu tamamen hazaridir. Sadece gönülleri okşamak için, tenkidleri önlemek için vatandaşa sözde bir imkân verilmiştir. Bir pembe gözlük mahiyetindedir, katiyen işlemez. Parti yoklamalarında, aday tesbitinde karma ve silme usulünü kabul etmeye mecburuz. Daha az kimsenin iştirak ettiği bu denemede son derece suiistimal, olacaktır. Bunların önlenmesi lâzımdır. Bunun için umumi seçimde karma ve silmeyi kabul etmek durumundayız bunu yapmazsak parti meselelerini büyük güçlükler içinde bırakmış olacağız. Hiç olmazsa tercihli oyu tamamen işler bir vaziyete getirmeliyiz. Bunu kabul ettiğimiz takdirde seçimlerde iştirak nisbeti yükselecektir. Kabul etmediğimiz takdirde göreceksiniz seçime iştirak son derece az olacaktır. Bu arada bir de şu hususa temas etmek isterim; gerekçede deniyor ki, karma listeler memleketi idare edecek kimselerin bertaraf edilmesine imkân verir. Ben şahsan buna katiyen taraftar değilim. 1950 Seçim Kanununda karma ve silme vardı. Bizim anladığımız mânada kıymetli adamlar bu sistem içerisinde seçimi kaybetmiş değil, bilâkis kazanmışlardır. Şimdi getirilmiş olan Anayasa sistemi ile hariçten bakan tayin etmek mümkün olduğuna göre memleket içerisindeki kıymetli adamlar seçim kazanmasalar bile pekâlâ her hangi bir bakanlıkta istihdam edilmek suretiyle çalıştırılabilir. Ve hizmetinden istifade edilebilir.

Hattâ ben şuna kaaniim ki, bu sistemle memleketi idare edecek şahıslar partilerin tesirinden kurtulmayacaklardır. Halbuki karma ve silmeyi kabul etmiş olursak bilâkis parti genel merkezlerinin tahakkümleri önlenecek, memle-

kette sevilmiyen kimselerin bertaraf edilmesine imkânı bulunacak ve böylece vatandaş da huzura kavuşacaktır.

BAŞKAN — Mehmet Ali Kumbasar Buyurun.

MEHMET ALİ KUMBASAR — Muhterem arkadaşlar, müzakeresini yaptığımız 24 ncü maddenin (A) fıkrası «bu kanunda yazılı usuller gereğince sıraya konulmuş olan adayların adlarını gösteren basılı oy puslaları» deniyor. Bu kanunda yazılı sıra nedir? Bunu araştırdığımız zaman 15 nci madde karşımıza çıkıyor. 15 nci madde ise, komisyonca geri alınmıştır, Komisyondan nasıl geleceğini de bilmiyoruz. Şimdi bu maddeyi kabul ederseniz. Komisyon o zaman karşımıza gelip, siz 24 ncü maddede sırayı kabul ettiniz derse ne olacak? Bu bir siyasi oyundur. Gelsinler izah etsinler. Yoksa bu maddeye bendeniz şahsan oy vermem.

BAŞKAN — Mehmet Hazer, buyurunuz.

MEHMET HAZER — Efendim, Kumbasar arkadaşımız benim biraz evvel yerimden yaptığım müdahaleyi tekrar ettiler. Bendeniz bunun 15 nci madde ile alâkalı olduğunu arz ettim. 15 nci maddenin kabul edilmesi bir taahhüt altına girilmesi demek olur. 15 nci maddenin biraz evvel müzakeresi yapılmış ve bu hususta da takrirler verilmiştir. Partilerin adaylarını nasıl tanzim edecekleri hakkında birtakım kayıtlar mevcuttur. Ondan sonra listelerin tanzimine dair bir hüküm tedvin olunabilir. Bu madde hakkında arkadaşlarımız konuştular, kendilerini dinledim, bu madde ile hiç alâkası olmayan sözler sarf ettiler. Bu maddeyi 15 nci madde ile Komisyon getirdiği takdirde sıranın nasıl tanzim edilmesi lâzımgeldiği vuzuhla ifade edilebilir. Karma liste, tercihli oy veya bloke liste meselesi bu madde içinde karara bağlanamaz. Maddeyi müsaade ederseniz bir daha okuyayım.

24 ncü maddede: «Milletvekili seçiminde, siyasi partiler için bu kanunda yazılı usuller gereğince, sıraya konulmuş olan adayların adlarını gösteren basılı oy puslaları» denilmektedir. Demek ki, bu kanun sıraya koyma hükmünü mecburi tutmaktadır. Bundan sonra gelecek hükümler de bununla ilgili bulunmaktadır. Bu durum karşısında 15 nci madde hükmünü bir esasa bağlamadan bu madde üzerinde bir karara varmak

kanaatimce doğru değildir. Çünkü bu madde hükmü doğrudan doğruya 15 nci madde hükmü ile ilgili bulunmaktadır. Nasıl tanzim elilecek, burası meçhul kalmaktadır. Bu sebeple meçhule istinaden bir hüküm tesis etmek doğru bir hareket değildir. Bendeniz, 27 nci maddede karma liste lehinde konuşacağım, blokal sistemin aleyhinde konuşacağım. Ayrıca tercihli oy getiren sistemde, vatandaşa tercih imkânı vermeyen bir sistem kanaatimle zâhirî, yani sadece kelime olarak ifade edilmektedir. Sistemin adı tercih hakkını vermesine rağmen maalesef bu sistemin tabikâtı vatandaşa bu tercih hakkını vermemektedir. Müsaade buyursun komisyon, 15 nci maddeyi bir şekle bağlayalım, ondan sonra oy puslalarını 15 nci maddeye göre tanzim edelim. 24 ncü maddeyi de 15 nci madde gibi geri alsınlar, sonra birlikte müzakere edelim. Aksi halde ne olacağı belli olmayan bir neticeye varırız. (Bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Emin Soysal, buyurunuz.

EMİN SOYSAL — Muhterem arkadaşlar, bendeniz 24 ve 25 nci ve mütaakıp oy sistemini bağliyan maddelerin tamamen aleyhindeyim. Bunlar bir kere vatandaşların oy verme hürriyetini tamamen bertaraf edecek bir istikamet almaktadır.

Şimdi soruyorum, komisyona; birinci maddede kabul ettiğimiz «Seçmen oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır» hükmünün tamamen hilâfına bu madde ile bu tercihli oy sisteminin nasıl kabul ediyorsunuz? («Yaşa hoca» sesleri) («Bravo hoca» sesleri, alkışlar) Burada sistem sistem diyorlar, Anayasada da modern, modern diyorlardı. Sistem diyorlar ama bakıyorum maddeler arasında dahi sistem denen şey yok. (Bravo sesleri) (Vatandaş oyunu tam bir serbestlik içinde kullanır) dedikten sonra listeyi böyle yapsın, oyunu şu listeye versin demek olamaz, böyle şey olamaz arkadaşlar. Hangi metotla bunu müdafaaya kalkarsanız kalkınız, benim diyen şahsiyet buna evet diyemez. Benim gönlüm buna evet demez, çık çekerim! Demokrat Partinin önemli şefi vaktiyle karma listeyi kaldırıp tam kendi arzusuna göre basma kalıp liste usulünü bu memlekette çıkardığı zaman Ağrı'dan Edirne'ye kadar, düşünen vatandaşlar viedanında siyasi isyan şeklinde (hayır!) kelimesi yükselmiştir. Bunu söylerken her hangi bir kelime oy-

nu ve edebiyat yapmak için söylemiyorum. Bugünkü Türk halkı seçim bakımından 1946 daki Türk Milleti, Türk halkı değildir. 1946 daki Türk halkı seçim bakımından serbest seçime gittiği zaman bugünkü Türk halkı arasında büyük fark vardır. Komisyon bu noktayı da takdir etmelidir. Bunun içindir ki, gelişen, olgunlaşan Türk Milleti 1957 de jandarma ve polis her türlü baskısına rağmen demokrat iktidarı düşürmüştür. İktidar şeklen iktidara gelmiştir. Rahmetli Barutçu'nun dediği gibi şeklen ve kanunen iktidardalar, yer değiştirmiştir ama Türk Milleti fiilen izanıyla idrakıyla adam seçmiş, iyiyi, kötünden ayırt etmek suretiyle oyunu kullanmıştır. D'Hondt sistemiymiş, filân sistemmiş, şu daha iyiymiş, şu kabul edilse daha iyi olurmuş... Böyle şey olmaz arkadaşlar... Hatalar daima büyük partilerin partizan idarelerinden dolayı vukubulmuştur. Bu hataları bağımsızlarla beraber millet temizler. Gerek parti listeleri bakımından, gerekse şahıslar tarafından yapılmış olan hataları milletin izanı, milletin idraki temizler.

Bilhassa seçimlerde rol oynayacak en mühim unsur, vatandaşların idrakleri ve izanlarıdır. Vatandaş kütlesi hangi tarafa meyletmişse, o taraf iktidara gelir. Medeni memleketlerin hemen hepsinde bu böyle olmuştur. Bunun için sureti katiyede karma liste kabul edilmelidir. Bu bakımdan komisyondan bilhassa rica ediyorum, getirmiş olduğu bu hükümde ısrar etmesin, karma usulünü benimseyip vatandaşın takdir hakkını temin ederek, seçim bölgeleri daha iyi tanıyacağı için partilerin listesine girebilecek ahlâki noktadan nakisasi olan kimselerin parti aday listelerinde seçilmesini önlemiş olalım. Yarın senin partinin listesine alacağın bir şahsı halk tanır ve onu listeden çıkararak bu gibi adayların milleti temsiline imkân vermez. Nispi temsili kabul ettik, fakat bu halkın bağımsız olsun, partili olsun dilediği kimseye oy vermesine mâni olan bir sistem değildir. Bir taraftan hürriyetleri müdafaa ederken, diğer taraftan vatandaşı bağlayamayız. Birakalım, hiç olmazsa parti adaylarından, bağımsızlardan olsun, dilediği gibi bir liste yapmak suretiyle seçim hürriyetini kullansın. (Bravo sesleri) Türk Milleti hissiylé, zekâsiyle artık partili, partisiz en münasip insanları seçmeye muktedirdir. Artık partilerle birlikte insanları seçmek yoktur. Türk Milletinin seçeceği

insanların ekserisi hangi partiyi teşkil ederse o parti iktidara gelir. Buna niçin razı olmuyorsunuz? Sureti katiyede bunu reddederim. Adnan Menderes'in yürüdüğü yoldan yürümemeliyiz. Eğer karma usulünü kabul etmezseniz, Adnan Menderes'le mücadele ettiğim gibi sizinle de mücadele ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Cemal Reşit Eyüboğlu, buyurunuz.

CEMAL REŞİT EYÜBOĞLU — Muhterem arkadaşlar, 24 ncü maddeyi konuşurken karma liste mi olsun, yoksa dondurulmuş liste mi olsun? Konusunu müzakere etmek hem mümkündür, hem de lüzumludur. 24 ncü maddede prensip kararına varılırsa, mütaakip maddeler yeniden kalemle alınmak üzere komisyona havale edilir. Karma liste, yahut bloke sistemlerinden her ikisinin de faide ve mahzurları vardır. Mahzur olarak ileri sürülen en ciddî sebep şu olmak gerektir : Bir parti listesine dâhıl bulunan ve o parti için o bölgede veya bütün memlekette birinci derecede önem taşıyan liderler üzerine, diğer partiler faaliyetlerini teksif ederler, husumet celbetmek suretiyle parti başlarının listelerden düşürülmesine çalışırlar. Bâzi da bu parti başlarının, yani en kuvvetlilerin seçilmesini önleyebilirler. Bu sistemde en büyük mahzur budur.

Muhterem arkadaşların, bu iki sistem muhtelif şekillerde, muhtelif memleketlerde muhtelif zamanlarla tatbik edilmiş, leh ve aleyhinde birçok şeyler söylenmiştir. Biz, bu sistemi münakaşa ederken, yabancı memleketlerdeki tecrübelerden istifade etmekle beraber, memleket gerçeklerini de göz önünde tutmak mecburiyetindeyiz.

1950 seçim sistemimizde vatandaş, istediği gibi rey vermek suretiyle başka başka partilere mensup kimseler arasında, veyahut partilere mensup bulunmayanlar arasında, tercih yapmak imkânına geniş ölçüde sahip idi. Türk vatandaşı demokratik nizam içinde, 1950 de reyini kullanırken böyle bir serbestlik içinde bulunuyor idi. Yani Demokrat Partiyi iktidara getiren seçimde, seçmen bu hakkını tam serbestlik içinde kullanmıştı, 1954 seçimleri de böyle bir haleti ruhiye içinde geçmiştir. Fakat sonradan Celâl Bayar gibi, Menderes gibi, partilerinin bütün mesuliyetlerini şahıslarında taşıyan kimseler, vatandaşın iradesinin kendilerine az oy vermek suretiyle tezahür ettiğini görünce 1954

seçimlerini mütaakıp Seçim Kanununda süratle değişiklikler yaptırmışlardır. Değişiklik bu maksatla ve arz ettiğim sebebin tesiri altında yapılmıştır. Parti liderleri, listedeki diğer adaylardan daha az rey almalarını bertaraf etmek istemişlerdir. 1954 tarihinde bu hükmü kanunlarımıza bu sebeple getirmişlerdir. Bendeniz karma listenin lehinde olan delilleri zikredeceğim : Evvelâ halkın oy kullanmasını teşvik eder; halkın sandıklara gidip seçeceği kimseye reyini vermesi, mânevi bir hazdır. Bu, Türkiye gibi demokrasinin başında, çabalama devresinde olan bir millet için önemlidir. Siyasi partileri aday tesbitinde dikkatli olmaya teşvik eder. Denemede partililer adaylarını, seçmenlerin kolaylıkla oy verecekleri kimseler arasından tesbit ederler. Aday tesbiti mekanizması, Türkiye için özel önem taşır. Kanuna hüküm konması icabeder. Kütük Kanunundaki hükümler yetersizdir. Aday tesbitinde rey sahibi olan vatandaşların, partililerin reylerini kullanırken daha dikkatli, daha ilgili olmasını sağlamak mecburiyetindeyiz. Listedeki bir aday seçim kabiliyeti taşıyorsa o parti bu aday yüzünden eksik rey alacaktır. Buna mukabil şu söylenebilir : Hazırlanmış olan listeler memleketin en uera köşelerine kadar partililer tarafından götürülmektedir; bu listelerin dağıtılması sırasında mahdut kimseler tarafından bu listeler üzerinde değişiklikler yapılması, mahdut şahısları kazandırmak için o partinin muvaffakiyet-sizliğe sürüklenmesi mümkündür. Böyle bir mahzur da insanın hatırına gelmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, bu mahzur (tercihli bloke liste) usulünde de vardır ve neticeye tesir bakımından tâli bir ehemmiyet arz etmektedir. Asıl mühim olan vatandaşın, bilhassa Türk vatandaşının 1950 senesinden beri alışageldiği ve 1954 seçimlerini mütaakıp kendisinden gasbedilmiş asil ve mukaddes bir hak olarak inandığı ve inandırıldığı, diledğini seçme, dilediğini seçmeme kendisinden nezedilirse, vatandaş haleti ruhiyesinde bu, derin yaralar açabilir. Bunu dikkate almak zannedirim en başta gelen vazifemiz olmalıdır. (Alkışlar)

BAŞKAN — İmadettin Elmas, buyurunuz.

İMADETTİN ELMAS — Çok muhterem arkadaşlarım, Meclisin yapmakla mükellef olduğu her iki kanunun zamanında yetişebilmesi

için mümkün mertebe söz almamaya çalıştım ve şu ana kadar da, söz almış değilim. Yalnız konuşulan madde gerek memleketimiz ve milletimiz için, gerekse partilerimiz için o kadar mühimdir ki, nihayet iki takrir hazırlamak ve söz almak mecburiyetini hissettim.

Arkadaşlar, 24. ncü ve 25. nci maddeler birbirine girift olarak gelmiş bulunmaktadır. 24. ncü madde kabul edildiği takdirde, 25. nci madde için vermiş olduğum takririn kendiliğinden suya düşeceğine inandığımdan hemen bir ikinci takrir hazırladım. 25. nci madde için hazırladığım bu takriri 24. ncü maddede vermek lüzumunu hissettim.

24. ncü maddenin (B) bendinde bir husus vardır ki, müsaade ederseniz bunu okuyayım : Bağımsız adaylar için yalnız bir bağımsız adayın oyu basılı veya el ile yazılı oy pusulasını kullanır. Bu maddede söz almamış olsaydım, 24. ncü maddenin (B) bendi Yüksek Meclise kabul edilmiş olsaydı, 25. nci maddeler için vermiş olduğumuz takrirler reddedilecek, karma liste yapmak imkânı kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktı. Bu hususta iki takrir hazırladık. Bunun bir tanesi vatandaşın karma liste yapması hakkını bütün hürriyetiyle ve vecibeleriyle vatandaşına tanımak için 1950 Seçim Kanunu 89. ncü maddesindeki ibareyi aynen almış buluyorum. Bu da şöyledir : 25. nci maddenin tamamen kaldırılması veya 24. ve 25. nci maddeleri mezcetmek suretiyle yeni bir madde halinde sunulmasıdır.

Şimdi hazırlamış olduğumuz 24. ncü maddeyi okuyoruz. «Milletvekili seçiminde : Seçmen dilediği adayları yazarak oy pusulası doldurmakta serbest olduğu gibi, matbu oy pusulasında yazılı isimlerden dilediğini söylebilir ve yerlerine başka adayların isimlerini yazabilir.»

Yüksek Heyetinizce bu takririmiz kabul edildiği takdirde vatandaşların oy verme hakkı tam mânasiyle tanınmış olacaktır. Şayet takririmiz Yüksek Heyetinizin kabulüne mazhar olmazsa Yüksek Heyetinizden şahsım ve millet adına istihammı, hiçolmazsa sandık kurullarında içinde beyaz kâğıtların bulunacağı bir hücrenin bulundurulması olacaktır.

Şimdi 25. nci madde hakkındaki diğer teklimi okuyorum : (Seçmen, seçime katılan siyasi partilerin basılı oy pusulalarını kullanabileceği

gibi sandık kurulunun vereceği mühürlü beyaz kağıt üzerine kendi el yazısıyla karma liste yapabilir.

Arkadaşlar, birinci önerem kabul edilmediği takdirde vatandaşın hicolmazsa kendi el yazısı ile sandık kurulunun vereceği beyaz kağıda karma liste yapması hakkını tanımak mecburiyetindeyiz. Allah razısı için, bir millet ve memleket için neylerimizi küspet olmasın kullanusu. (Alkışlar)

BASKAN — İhsan Kabadayı büyütünüz.

İHSAN KABADAYI — Hepinizi hürmetle selamlarım. Uzun konuşuyacağım.

Demokrasi halk için, halk tarafından seçilen halk idareleri olduğuna göre, biz de burada milletin düşüncelerini, istek ve arzularını birinci planda nazara almak durumunda olan bir Meclis olarak bulunmaktayız.

Yine Voltaire'den bahsedeceğim. Voltaire der ki, "insanları cebir ve siddet altında istediğiniz gibi konuşturabilirsiniz, fakat arzu ettiğiniz gibi düşündüremezsiniz."

Haftanın üç gününü köyde ve kentte geiren bir arkadaş olarak söyleyebilirim ki, her gittiğim yerde vatandaşlar karşına çıkmakta. "Binbaşım biz istediğimiz şeyi yazıp çizemiyecek miyiz?" demektedirler. "Biz yazıp çizemiyoruz, bu hakkı bize bahşedin" demektedirler. Burada, huzurunuzda bir İhsan Kabadayı olarak onların düşüncelerini, huzurunuzda getirdiğini arz etmekteyim. Bu söz lediklerim nazarı itibara alduğum takdirde biz arzu ettiğimiz hedefe ancak varabiliriz. Yarın inşallah tatil devresi gelir, vatandaşlar arasına da girer ve konuşmaya başlarsanız, göreceksiniz ki, bana dediklerinin aynını size söyleyecekler ve beni teyideceklerdir.

Yolum henüz basındayız. Bu maddeyi kabul buyurmazsanız, yoklamada öne almak kolaydır; ama bir ismin silinip diğerinin yazılması geniş kitle tarafından sevilen o salımla sevgisine bağlıdır. Bazı kabul etmezseniz, hürmet bilimi mağdur etmiş olacaksınız.

Arkadaşlar, tarih bir tekerirden ibarettir. Fakat insanlıdır bu tekerir; içerisinde kötüyü daima imar ve ihya etmek şöhretine gitmişlerdir. Adan öğlunun sadeti de bu mülkadedir.

Adnan Menderes, «çizemezsin, yazamazsın, bozamazsın», demek suretiyle o zaman Seçim Kanununu çıkardığında hepimiz feryat ettik.

Fakat bu seferki yeni Seçim Kanununda da yine yazamazsın, bozamazsın, çizemezsin demenin sözlerinin vidadanlarında yer bulmuyacağına şahsen şahsi biliyorum. Bu yolda önergeler verdik. Önergeler milletlin varıklarından ruh ve gönüllerinden geliyor. Takdir edersiniz ki, burada çıkaracağımız kanun 28 milyon vidadanında fazla değil, aksiler bir akacaktır. Fazilet, çektiği derdi başkasına çekti demektir. Bu fazileti, mutlak olarak inaniyorum, millete bahşedeceksiniz. (Sadetli ve sürkli alkışlar)

BASKAN — Suphi Doğukan buyurunuz.

SUPHI DOĞUKAN — Arkadaşlar, Anayasa'nın bize verdiği haklardan birinde seçme hakkıdır. Bu kanunun birinci maddesinde (seçmen oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır) hükmünü kabul ettikten sonra 24. maddesinde bu hakka tamamen muhtelif bir hükümle, seçime meselâ üç parti katılıyor, birini seçeceksin, seçmezsen, çık dışarı diyorlar. Bakınız katalak bir şehir olan İstanbul'u alalım; 3 millet yokli seçeceğiz, bir bağımsız aday seçebilmek için 20 unu bırakacaksınız. Tavafsız vatandaş ne oldu? Memleketi idare edecek olanları altı partiiler içinde mi bulacağız? Kabul ettiğiniz Anayasa ile Hükümet idaresi için dışardan adam getirmek de vardır. Anayasa (hiçbir partiye hiçbir zümreye imtiyaz tanımaz) diyor. Bunu nasıl telif ediyorlar? Sandık başına gidiyorsunuz, üç partiye imtiyaz tanıdınız. Karma liste yapmak henüz gibi tarafsız olan ve bulgüne kadar bir partiye girmemiş bulunan bir kimseye oy hakkı kullanmak hakkına karma liste ile verirsiniz seviniriz. Müsaade edin bir kişi de olsun den de reyimi kullanayım. (Alkışlar)

BASKAN — Suphi Batır buyurunuz.

SUPHI BATIR — Muhterem arkadaşlar; bir sistemi ve bir usulü tartışmaya veya münakaşa ederken, memleketin gerçeklerini teğitip bakmak ve yaşanmış olan devirleri hatırlamak ve onu nazarı dikkate almak icabeder; illafızlarımızı biraz gerilere götürüp düşünelim, neferden sıkayet ettiklerimizi ve bunlar meyhanında nele riy olduğunu hatırlamaya çalışalım. Ökilen zevklükler meyhanında seçim mevzuu en başta gelmiyor mu idi? Vatandaş biz o zaman ne diyorduk: Çizemiyorsun, yazamıyorsun dememis mi idik. Şimdi bu durum karşısında vatandaş nasıl cevap vereceğiz? Sistem mi değiştireceğiz. O za-

man yine konuşmalarımızda karma liste usulü ile beraber nispi temsil usulünün de atbaşı bir arada müdafaaını yapmıyor muyduk?

Sahir Kurutluoğlu arkadaşım da vaktiyle kürsüye çıkıp vatandaşlara nispi temsil usulünde istediğini yazıp, istediğini çıkarıp istediğini karalayacağını söylememiş mi idi? (Alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, arkadaşlarımızın getirdiği maddeyi kabul edecek olursak vatandaş ne söyleyeceğiz? Seçmene ne söyleyeceğiz, kendimizi nasıl müdafaa edeceğiz? Vicdanımıza ne cevap vereceğiz? Var mı hakkımız buna? (Yok sesleri) Öyle ise vatandaşın kalem tutan elini, milli iradeye istikamet verecek elini serbest bırakalım arkadaşlar. Alınız bu maddeyi geriye sayın komisyon! (Siddetli ve sürekli alkışlar)

BASKAN — Burhan Akdağ buyurunuz.

BURHAN AKDAĞ — Muhterem arkadaşlar, milletin 10 senedir seçim sistemindeki ıstırabını teşkil eden bir ekseriyet usulünü terk edip, nispi usulü kabul etmiş bulunuyoruz. Şimdi ise, yüksek komisyon milli iradenin yegâne tecelli unsuru olan fert iradesine hiçbir kıymet vermeyen 24 nci madde ile huzurunuzda çıkmaktadır. Fertlerin siyasi partiler içindeki yaftasına değil, insanlıklarına kıymet verirse bu memleketin istikbali, âtisi iyidir. Geçen devirlerde Adnan Menderes'in çıkardığı kanunlar karşısında Demokrat Parti Hacı Bekim'in firması gibi bir firma tutmak yolunu tutmuştur. Bu doğru değildir. Vatandaş partizan idarelerden şikâyet ediyor, vatandaşlar arasında müstakil büyük bir kütle vardır. Bunların içinde partizansız memurlar vardır. Ana yasa ile, subaylara verdiğiniz rey hakkı, eğer yukarıda arz ettiğim hususlar göz önünde tutulmazsa, bütün mahzurları ile meydana çıkar. Onun için fertler istediği vatandaş seçime hakkını sahibolmalıdır. Milli iradenin yegâne tecellisi de budur.

Arkadaşlardan rica ediyorum, bu hususu nazarı itibara alınsınlar. Eğer kıymetli bir aday kendi bölgesinde 300 - 500 reyile düşecekse düşünün. Sizlerden istirham ediyorum. 24 nci maddeyi kabul etmeyin.

BASKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU — Efendim, özür dilerim, bir ufak espiri yapmama müsaadenizi rica ediyorum. Birisine beddua edecek olsam ilk defa Allaktan o zati komisyon sözcüsü yapmasını dileyeceğim.

Arkadaşlar, Hazer ve Kumbasar arkadaşlarımız, sıra tâyin edilmeden bu maddenin konuşulmasının doğru olmayacağını söylediler. Biz komisyon olarak 15 nci maddeyi takdim edeceğiz. Fakat yetistiremedik. Eğer Heyetimiz tenses buyurursa 24 nci maddeyi 15 nci madde ile birlikte getirelim. Bu suretle bu mesele de daha vuzuha kavuşmuş olacaktır.

BASKAN — Bir önerge var. Okutuyorum. Yüksek Bakanlar Kurulu (iretlettiler)

HALİF KEMALİ — Madde 33 ve 34 nci maddeleri ile irtibatı dolayısıyla III nci bölümde ait maddelere IV nci bölümün 33 ve 34 nci maddelerinin komisyonun iddesini arz ve teklif ederiz.

BASKAN — Komisyon istifak ediyor.

Önergenin dikkate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Diğer önergelerle birlikte madde komisyonla tevdi edilecektir.

Madde 30 u okuyoruz.

IV. BÖLÜM

Seçim sonrası işleri

KEŞİM — Madde 30 nci maddede seçimin sonuçlarının birleştirilmesi için bir komisyon kurulması teklif edilmiştir. MADDE 30. İnce seçim kurullu, sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasi partiler adaylarının adıkları oy sayısı ile, bunlardan herbirinin aldığı tercih işareti sayısını da tesbit ederek tutanağa geçirir.

(«Bu da diğerleri ile alakalı, geri alınlar» sesleri)

BASKAN — 30 ncu maddede tercihi oy meselesi mevzu bahisdir. Binaenaleyh komisyonla geri alınan maddeler birbiriyle alakalı olduğu için 5 nci bölümün müzakeresine başlıyoruz. Komisyonun maddeler gelince yine sırasıyla devam ederiz. 40 nci maddeyi okuyoruz.

V. Bölüm

İtirazlar ve şikâyetler
Adaylara karşı itiraz
MADDE 40. Adaylıkların geçici olarak ilânından itibaren iki gün içinde, il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, il seçim kuruluna

larınca, en geç, oy verme gününden önceki yirmi beşinci gün akşamına kadar karara bağlanır.

İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin oy listelerinin ilanı gününe kadar bu itirazları karara bağlar.

HIZIR CENGİZ — Efendim, maddenin son fıkrasında (oy listeleri) denmiş halbuki (aday listeleri) olması lâzımdır.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLU-OĞLU — Doğrudur, kabul ediyoruz.

BAŞKAN — Komisyon iştirak ediyor, oy aday olarak değiştirilmiştir. Başka söz isteyen yok. Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... 40 nci madde kabul edilmiştir.

VI. Bölüm

Yasak ve cezası

Tercih işaretli oy pusulası dağıtılması

MADDE 41. — Her ne suretle olursa olsun, üzerine önceden tercih işareti konmuş oy pusulasının dağıtılması yasaktır.

Bu yasağa riayet etmeyenler hakkında, «Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri» hakkındaki Kanununun 154 nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı ceza hükmolünür.

BAŞKAN — Efendim, komisyona tevdi edilen maddelere nazaran mütaakıp maddelerin müzakeresinin devamına imkân kalmamıştır. Onun için yarın saat 10 da toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 18,50

5. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — *Temsilciler Meclisi Üyesi Oktay Ekşi'nin, Yozgad'ın Yerköy ve Ordu'nun Mesudiye ilçelerinde son üç yıl içinde tahsil olunan vergi miktarına ve bu ilçeler halkına aynı yıllar içinde ne kadar kredi verildiğine dair sorusuna Maliye Bakanı Kemal Kurdaş'ın yazılı cevabı (7/23)*

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki yazılı sorunun Sayın Maliye Bakanını tarafından cevaplandırılmasına aracılığımı saygılarımla dilerim.

Oktay Ekşi

Temsilciler Meclisi Üyesi

1. Yozgad'ın Yerköy ilçesinden son üç yıl zarfında hangi kalemlerde ne kadar vergi tahakkuk ettirilmiş, bunların ne kadarı (Kalem kalem gösterilmek suretiyle) tahsil olunmuştur.

2. Ordu'nun Mesudiye ilçesinden son üç yıl zarfında hangi kalemlerde ne kadar vergi tahakkuk ettirilmiş, bunların ne kadarı (Kalem kalem gösterilmek suretiyle) tahsil olunmuştur.

3. Yukarıda bahsi geçen bu iki ilçe halkına (Ayrı ayrı gösterilmek suretiyle) son üç yıl zarfında ne kadar?

a) Ziraî kredi,

b) Ticari kredi verilmiştir?

c) Ne kadarı (ayrı ayrı gösterilmek suretiyle) tahsil edilmiştir?

T. C.

Maliye Bakanlığı

Gelirler Genel Müdürlüğü

Sayı : 2171825/1/15142

6 . 5 . 1961

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

21 . 4 . 1961 tarih ve 7 - 23/485 - 60803 sayılı yazı K.

Temsilciler Meclisi Üyesi Sayın Oktay Ekşi tarafından 18 . 4 . 1961 tarihinde verilen yazılı soru önergesinde yer alan suallerin cevapları aşağıdadır :

1. Yozgad ilinin Yerköy ilçesinde 1958, 1959 ve 1960 malî yıllarında tahakkuk ettirilen vergilerle yapılan tahsilât miktarları ilişik 1, 2 ve 3 numaralı cetvellerde gösterilmiştir.

2. Ordu ilinin Mesudiye ilçesinde aynı malî yıllarda tahakkuk ettirilen vergilerle yapılan

tahsilât miktarları bağı 4, 5 ve 6 numaralı cetvellerde açıklanmıştır.

3. a) Yerköy ilçesinin zirai kredilere ait plâsman (Limit) durumu :

1958 yılında 3 669 000 T. L. olup nakden ikraz olunan miktar 794 090 lira, nakden tahsil olunan miktar 1 312 399 lira ve bir önceki yıldan devrolunan miktar ise 3 879 213 liradır. 1959 yılında 3 482 000 T. L. olup nakden ikraz olunan miktar 1 318 567 lira, nakden tahsil olunan miktar 1 818 738 ve bir önceki yıldan devrolunan miktar ise 3 597 688 liradır. 1960 yılında 3 470 000 T. L. olup nakden ikraz olunan 1 372 549 lira, nakden tahsil olunan 1 685 229 lira ve bir önceki yıldan devrolunan miktar ise 3 343 268 liradır.

Mesudiye için de zirai kredilere ait plâsman (Limit) durumu :

1958 yılında 1 200 000 T. L. olup, nakden ikraz olunan miktar 1 121 292 lira, nakden tahsil olunan miktar 1 260 590 lira ve bir önceki yıldan devrolunan miktar ise 1 210 955 liradır. 1959 yılında 1 330 000 T. L. olup nakden ikraz olunan miktar 1 226 280 lira, nakden tahsil olunan miktar 1 143 789 ve bir önceki yıldan devrolunan miktar ise 1 149 390 liradır. 1960 yılında ise 1 500 000 T. L. olup nakden ikraz olunan miktar 1 428 060 lira, nakden tahsil olunan miktar 1 265 808 lira ve bir önceki yıldan devrolunan miktar ise 1 330 277 liradır.

5254 sayılı Kanuna göre dağıtılan tohumluklar : Yerköy ilçesine 1958 yılında 453 150 kilo

tevziat yapılmış olup bedeli 209 151 liradır. Aynı sene 103 310 kilo tahsilât yapılmış olup bedeli 33 765 liradır. 1959 yılında 137 600 kilo tevziat yapılmış olup bedeli 57 524 liradır. Aynı yıl 56 400 kilo tahsilât yapılmış olup bedeli 26 181 liradır. 1960 yılında 180 900 kilo tevziat yapılmış olup bedeli 90 450 liradır. Aynı yıl 48 511 kilo tahsilât yapılmış olup bedeli 16 542 liradır.

Mesudiye ilçesi için de 1958 yılında tevziat yapılmamış olup 1957 yılından devretmiş olan miktardan 49 810 kilo tahsilât yapılmıştır. Bunun bedeli 20 844 liradır. Mesudiye ilçesine 1959 ve 1960 yıllarında hiç tevziat yapılmamış bulunmaktadır. Tahsilât da yoktur.

b) Mesudiye ilçesinin ticari kredilerde plâsman (Limit) durumu, 1958, 1959, 1960 ve 1961 yılları itibariyle 140 ar bin liradır.

Yerköy ilçesinde ticari kredilere ait plâsman (Limit) durumu, 1958 yılında 500 bin T. L., 1959 yılında 550 bin T. L. 1960 - 1961 yıllarında ise 650 şer bin liradır.

Her iki ilçede bu kredilerden fiilen kullanılanlar Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları itibariyle düzenlenen 7 numaralı cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvelin tetkikinden de anlaşılacağı üzere Yerköy'de; takipteki alacaklar 1958 yılında 6 000 T. L. 1959 yılında 10 bin T. L. 1960 yılında 60 bin T. L. ve 1961 yılında 35 bin T. L. dir.

Keyfiyet saygı ile arz olunur.

Maliye Bakanı
K. Kurdaş

Yerköy kazası 1958 mali yılı Tahakkuk ve tahsilâtını gösteren cetvel

T A H A K K U R A T

T A H S İ L A T

	Gelir	Haliye	Sabuka	Yekûn	Haliye	Sabuka	Yekûn
Gelir Vergisi	196 957	11 113	208 070	196 523	1 438	196 961	
Kurumlar Vergisi	22 395	—	22 395	22 395	—	22 395	
Binalardan alınan Savunma Ver.	13 690	—	13 690	13 690	—	13 690	
Hayvanlar Vergisi	56 507	101	56 608	56 507	81	56 588	
Veraset ve İhtikak Vergisi	816	1	816	816	316	1 316	
Hüsnü Ocaklı Vergisi	1 800	150	1 950	1 500	150	1 650	
Mülga İhtak ve Servet Vergi	265	3 614	3 883	265	552	817	
Denizde alınan İhtisak Vergisi	032	1 953	2 985	032	258	342	
Banka ve Sigorta Müameleleri Vergisi	14 648	—	14 648	14 648	—	14 648	
Damga Resmî	66 900	—	66 900	66 900	—	66 900	
Tâyare Resmî	453	—	453	453	—	453	
Tapu Harçları	24 027	—	24 027	24 027	—	24 027	
Mahkeme Harçları	88 712	7 558	96 270	88 560	775	96 317	
Noter Harçları	56 415	—	56 415	56 415	—	56 415	
Diğer Harçları	339	—	339	339	—	339	
Peşin para ile satılan gayri-meşru satış bedeli	32	—	32	32	—	32	
Taksitli satış gayrimenkul satış bedeli	795	—	795	795	—	795	
Boşluk ve tahsilat bedelleri	548	1 945	2 488	365	600	1 370	
Kiralar	100	—	100	100	—	100	
Eerimisiller	428	7	435	350	57	437	
Menkul mallar satış bedeli	974	—	974	974	—	974	
Faizler	38 364	3 523	41 887	38 284	557	38 821	
Kıymetli kâğıtlar	710	—	710	710	—	710	
Tavizlerden ve ikrazlardan geri alınanlar	—	430 647	430 647	—	215 941	215 941	
Para cezaları	12 702	3 804	16 506	11 682	2 274	13 956	
Vergi ve zam cezaları	9 369	4 158	13 527	5 173	2 055	7 228	
Müteferrik varidat	1 976	—	1 976	1 976	—	1 976	
Yekûn	511 137	470 389	981 526	499 681	229 371	729 052	

Yerköy kazası 1960 malî yılı Tahakkuk ve tahsilâtını gösterir cetvel

Gelirin çeşidi	T A H A K K U K A T			T A H S İ L Â T		
	Haliye	Sabıka	Yekûn	Haliye	Sabıka	Yekûn
Gelir Vergisi	288 071	25 217	313 288	287 998	9 470	297 468
Kurumlar Vergisi	—	7 520	7 520	—	7 520	7 520
Binalardan alınan Savunma Ver.	21 988	—	21 988	21 988	—	21 988
Hayvanlar Vergisi	72 841	551	73 392	70 758	293	71 051
Veraset ve İntikal Vergisi	—	2 412	2 412	—	1 876	1 876
Mülga İrat ve Servet Vergi- leri artıkları	—	943	943	—	195	195
Dâhilde alınan İstihsal Vergisi	68	—	68	68	—	68
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	21 041	—	21 041	21 041	—	21 041
Damga Resmi	77 056	—	77 056	77 019	—	77 019
Tayyare Resmi	196	—	196	196	—	196
Tapu Harçları	42 854	—	42 854	29 942	—	29 942
Mahkeme Harçları	30 570	13 053	43 623	23 990	3 727	27 717
Noter Harçları	9 850	—	9 850	9 850	—	9 850
Diğer Harçlar	2 047	—	2 047	2 047	—	2 047
Peşin para ile satılan gayri- menkul satış bedeli	—	45	45	—	45	45
Borçlanma taksit bedelleri	449	242	691	250	128	378
Kiralar	9 468	—	9 468	9 301	—	9 301
Erimisiller	1 002	273	1 275	727	246	973
Menkul mallar satış bedeli	2 673	—	2 673	2 673	—	2 673
Faizler	23 644	2 953	26 597	23 644	237	23 881
Kıymetli kâğıtlar	957	—	957	957	—	957
Tâvizlerden ve ikrazlardan geri alınanlar	—	739 387	739 387	—	144 201	144 201
Para cezaları	8 476	1 229	9 705	8 381	1 179	9 560
Vergi ve zam cezaları	4 582	8 035	12 617	4 218	1 180	5 398
Müteferrik varidat	5 109	—	5 109	5 109	—	5 109
27 Mayıs teberruları	3 674	—	3 674	3 674	—	3 674
Yekûn	626 616	801 860	1 428 476	603 831	170 297	774 128

Mesudiye kazası 1958 mali yılı Tahakkuk ve tahsilâtını gösterir cetvel

Gelirin çeşidi	T A H A K K U K A T			T A H S İ L Â T		
	Haliye	Sabıka	Yekûn	Haliye	Sabıka	Yekûn
Gelir Vergisi	58 077	45	58 122	58 077	45	58 122
Binalardan alınan Savunma Ver.	2 244	—	2 244	2 244	—	2 244
Hayvanlar Vergisi	49 543	91	49 634	49 509	83	49 592
Veraset ve İntikal Vergisi	2 197	6	2 203	2 197	4	2 201
Mülga İrat ve Servet Vergi- leri artıkları	—	926	926	—	542	542
Dâhilde alınan İstihsal Vergisi	442	—	442	442	—	442
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	3 070	—	3 070	3 070	—	3 070
Damga Resmi	24 702	68	24 770	24 702	—	24 702
Tayyare Resmi	314	—	314	314	—	314
Tapu Harçları	7 946	61	8 007	7 946	54	8 000
Mahkeme Harçları	16 069	10 307	26 376	13 033	2 279	15 312
Noter Harçları	2 535	—	2 535	2 535	—	2 535
Diğer Harçlar	177	—	177	177	—	177
Kiralar	1 474	127	1 601	814	127	941
Ecrimisiller	5	1 068	1 073	5	949	954
Menkul mallar satış bedeli	4 000	—	4 000	4 000	—	4 000
Kıymetli kâğıtlar	451	—	451	451	—	451
Para cezaları	10 057	545	10 602	9 378	311	9 689
Vergi ve zam cezaları	1 795	1 255	3 050	1 795	859	2 654
Trafik cezaları	225	—	225	225	—	225
Müteferrih varidat	2 370	—	2 370	2 370	—	2 370
Yekûn	187 693	14 499	202 192	183 284	5 253	188 537

Mesuliyet ve tahakkuk ve tahsilatını gösterir cetvel

T A H S İ L A T		T A H A K K U K A T			T A H S İ L A T		
Gelir Yekûn	Gelirin çeşidi	Haliye			Gelirin çeşidi		
		Haliye	Sabıka	Yekûn	Haliye	Sabıka	Yekûn
102 097	Gelir Vergisi	102 097	11 031	113 128	102 097	106	102 203
49 789	Hayvanlar Vergisi	49 748	41	49 789	49 684	41	49 725
497	Veraset ve Intikal Vergisi	179	318	497	179	196	375
912	Mülga İrat ve Servet Vergi-leri artıkları	—	—	912	—	348	348
229	Dahilde alınan İstihsal Vergisi	229	—	229	229	—	229
3 186	Banka ve Sigorta Müameleleri Vergisi	3 186	—	3 186	—	—	3 186
27 604	Damga Resmi	27 604	—	27 604	27 604	88	27 692
478	Tayyare Resmi	478	—	478	—	—	478
8 004	Tapu Harçları	8 004	1 136	9 140	8 004	307	8 311
180 180	Mankeme Harçları	10 018	11 063	25 081	11 410	2 585	13 995
3 503	Noter Harçları	3 503	—	3 503	3 503	—	3 503
85	Diğer Harçları	85	—	85	85	—	85
3 860	Kiralar	3 860	—	3 860	3 068	180	3 248
142	Ecnemisiller	142	—	142	—	36	36
5	Menkul mallar satış bedeli	5	—	5	5	—	5
81	Faizler	81	—	81	81	—	81
565	Kıymetli kâğıtlar	565	—	565	565	—	565
7 875	Para cezaları	7 875	—	7 875	7 448	121	7 569
738	Vergi ve zam cezaları	1 444	294	35 738	1 422	298	2 720
120	Trafik cezaları	120	—	120	120	—	120
2 952	Müteferrik varidat	2 952	—	2 952	2 952	—	2 952
187 693	Yekûn	226 031	41 60	286 610	22 120	5 281	227 401

Mesudiye kazası 1960 mali yıl tahakkuk ve tahsilatını gösterir cetvel

Tahsilatın Tarihi	Tahsilatın Tarihi	1960			1961		
		Haliye	Sabıka	Yekün	Haliye	Sabıka	Yekün
Gelir Vergisi	1960	117 405	10 128	127 533	117 405	6 279	123 684
Kurumlar Vergisi	1960	19	—	19	19	—	19
Binalardan alınan Savunma Vergisi	1960	3 620	—	3 620	3 620	—	3 620
Hayvanlar Vergisi	1960	48 776	493	49 269	48 776	493	49 269
Veraset ve İntikal Vergisi	1960	12	111	123	12	74	86
Mülga İrat ve Servet Vergileri artıkları	1960	—	564	564	—	372	372
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	1960	4 915	—	4 915	4 915	—	4 915
Damga Resmi	1960	32 202	3	32 205	32 202	3	32 205
Tayyare Resmi	1960	360	—	360	360	—	360
Tapu Harçları	1960	14 695	828	15 523	14 695	826	15 521
Mahkeme Harçları	1960	26 730	186	26 916	26 730	895	27 625
Noter Harçları	1960	3 493	—	3 493	3 493	—	3 493
Diğer Harçlar	1960	371	—	371	371	—	371
Kiralar	1960	5 124	1 393	6 517	2 414	303	2 717
Ecrimisiller	1960	107	107	214	—	46	46
Menkul mallar satış bedeli	1960	163	—	163	163	—	163
Faizler	1960	61	—	61	61	—	61
Kıymetli kağıtlar	1960	618	100 000	100 618	618	—	618
Para cezaları	1960	8 027	382	8 409	7 580	382	7 962
Vergi ve zam cezaları	1960	14 260	11 480	25 740	2 420	3 653	6 073
Trafik cezaları	1960	245	—	245	245	—	245
Müteferrik vergiler	1960	3 051	—	3 051	3 051	—	3 051
Teberruat (27 Mayıs)	1960	1 510	—	1 510	1 510	—	1 510
Yekün		296 570	36 675	333 245	255 492	15 326	270 818

NOT: Yerköy Şubemizin 1959 bütçesindeki 30 000 liralık tasarrufların tahsilatında Kararname gereğince yapılan tasarrufların tahsilatında Tahsilatın Tarihi

İstanbul
Mühürüğü
Nispetiye
Tahsilat

B : 64 10.5.1961 O : 3
Ticari kredilere ait plâsman ve bakıyeler

Banka adı	Senesi	Plâsmanı	Sene içinde		Kullanılan bakıye	Tarihi	Takipteki alacaklar
			verilen	Yekûn			
Mesudiye	1958	140 000	—	140 000	110 000	Mart / 1958	Yok
					155 000	Haziran »	
					106 000	Eylül »	
					66 000	Yılsonu.	
	1959	140 000	—	140 000	125 000	Mart / 1959	»
					80 000	Haziran »	
					96 000	Eylül »	
					101 000	Yılsonu.	
	1960	140 000	—	140 000	112 000	Mart / 1960	»
					125 000	Haziran »	
					126 000	Eylül »	
					122 000	Yılsonu.	
1961	140 000	—	140 000	132 000	Mart / 1961	»	
Yerköy	1958	500 000	50 000	550 000	462 000	Mart / 1958	6 000 (*)
					553 000	Haziran »	
					416 000	Eylül »	
					345 000	Yılsonu.	
	1959	550 000	150 000	700 000	482 000	Mart / 1959	10 000 (*)
					687 000	Haziran »	
					669 000	Eylül »	
					644 000	Yılsonu.	
	1960	650 000	—	650 000	715 000	Mart / 1960	60 000 (*)
					580 000	Haziran »	
					515 000	Eylül »	
					638 000	Yılsonu.	
1961	650 000	—	650 000	506 000	Mart / 1961	35 000 (*)	

NOT : Yerköy Şubemizin 1959 plâsmanına nazaran 1960 yılındaki 50 000 liralık azalma bütün teşkilâtımızda Kararname gereğince yapılan tasarruftan tevellüdetmektedir.

(*) *Takipteki alacaklar kullanılan plâsmana dâhildir.*

Türkiye Cumhuriyeti
Ziraat Bankası
Umum Müdürlüğü
İmza

2. — *Temsilciler Meclisi Üyesi Ömer Sami Coşar'ın, Uzak - Doğu'da tetkik gezisi yapmak isteyen bâzı gazetecilere çıkış müsaadesi verilmemesi sebebine dair sorusuna İçişleri Bakanı Nâsır Zeytinoglu'nun yazılı cevabı (7/36)*

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

Uzak - Doğu'da tetkik gezisi yapmak isteyen bâzı gazetecilere ve bu arada Çetin Altan'a ne gibi sebeplerle çıkış müsaadesinin verilmemesinin, bu durumun seyahat hürriyeti ile ne ölçüde bağdaştığının İçişleri Bakanından yazılı olarak sorulmasına delâletinizi rica ederim.

Temsilciler Meclisi Üyesi
Ömer Sami Coşar

T. C.

İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel
Müdürlüğü
Şube : 4 B. 1
Numara : 56555

8 . 5 . 1961

Özeti : Ömer Sami Coşar'ın soru önergesi hakkında.

Temsilciler Meclisi Yüksek Başkanlığına

2 . 5 . 1961 gün ve Kanunlar Müdürlüğü 7-36/529-60890 sayılı yazıları karşılığıdır.

Uzak - Doğu'da tetkik gezisi yapmak isteyen bâzı gazetecilere ve bu meyanda Çetin Altan'a çıkış müsaadesi verilmemesi meselesi hakkında

Temsilciler Meclisi Üyesi Ömer Sami Coşar'ın Bakanlığımıza tevcih ettiği yazılı soru önergesi tetkik olunmuştur.

27 Mayıs İnkılabını mütaakıp Millî Birlik Komitesi tarafından neşredilen 30 sayılı tebliğ gereğince yurt dışı seyahatler durdurulduktan çok kısa bir süre sonra yurdun iç emniyeti ile alâkalı üstün menfaatlerinin muhafazası, döviz imkânlarımızın mahdut bir seviyede bulunuşu karşısında tasarruf mülâhazalarıyla yurt dışına çıkmaları mahzurlu görülenlerden başka turistik ve ziyaret maksadiyle sehayat etmek isteyen vatandaşlara çıkış müsaadesi verilmemesi şekli ve yolu tercih edilmiş, şimdiye kadar olan tatbikatımız da bu istikamette devam edilegelmiştir.

Bahsi geçen gazetecilerin talepleri de netice itibariyle turistik bir seyahate ve bu mahiyetteki tetkiklere mâtuf olduğundan vatandaşlar arasında bir tefrik yapılmamak esasına riayet suretiyle yurt dışı çıkış talepleri yerine getirilmemiş bulunmaktadır.

216 sayılı Kanunun Bakanlığımıza vermiş bulunduğu bir yetkinin yine muayyen prensip ve esaslar dairesinde tatbikinden mütevellit bu durumun seyahat hürriyeti ile bağdaşamayacak bir mahiyet taşımadığını yüksek bilgilerine saygılarımla arz ederim.

İçişleri Bakanı
Nâsır Zeytinoglu

Milletvekili Seçimi Kanununun 1. maddesine verilen oyların sonucu

Oyların sonucu aşağıdaki gibidir: Oyların toplam sayısı 279'dur. Kabul edenler 181, reddedenler 9, çekimserler 0, oy kullanmayanlar 89, kabul etmeyenler 0'dır.

Adı	Adı	Adı
A	A	F
Sevket Adalan	Ahmet Bilgin	F. Lütfi Karaosmanoğlu
Lütfi Akadlı	Lütfi Biran	Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Atalay Akan	Arslan Bora	Mustafa Kepir
Ahmet Akar	Etem Boransu	Nuri Kınık
Ali Rıza Akbiryiköglü	Ratip Tahir Burak	Costaun Kırcı
Necmi Akçasu	Hızır Cengiz	Şahap Kıtapoğlu
Burhan Akdag	Alev Coşkun	Dâniş Köper
İsmail Rüstü Aksal	O	Enver Kök
Muammer Aksoy	Nazif Çagatay	Orhan Köprülü
Abdülkerim Akvüz	İsmail Selçuk Çakır-oglu	Ahmet Köseoğlu
Muzaffer Alankus	Fethi Çelikbaş	Mehmet Ali Kumbasar
Mehmet Altınsoy	Rifat Çim	Zeki Kumru
Abdurrâhman Altun	Bahri Çolakoglu	Şahir Kurptluoğlu
Nurattin Ardıçoğlu	D	Muın Küley
Tahsin Argun	Hazım Dağlı	Hikmet Kümbetlioğlu
Vedat Arıkan	Nef'i Demirlioğlu	M
Fuat Arın	Vedat Dicleli	Ferid Melen
Şevket Asbuzoğlu	Erol Dilek	Ziya Müezzinoğlu
Hüseyin Ataman	Mustafa Dinekli	N
Ahmet Atılğan	Vahap Dizdareoğlu	Fazıl Nalbantoğlu
Doğan Avcıoğlu	Avni Doğan	O
Raif Aybar	Suphi Doğukan	Ahmet Oğuz
Ahmet Cevdet Aydın	Cevat Dursunoğlu	Zekâi O'Kan
B	E	Abdülkadir Okyay
Zeki Baltacıoğlu	Yusuf Adil Egeli	Arif Hikmet Onat
Kâmil Başaran	Şükûfe Ekitler	Hüseyin Onur
Remziye Batırbaygöl	Fethi Elgün	Kâzım Orbay
Suphi Batur	Lütfi Engin	Hamdi Orhon
Kemalî Bayazıt	Abdullah Ercan	Ö
Bekir Sıtkı Baykal	Ali Erel	Atif Odül
Suphi Baykam	Zihni Ereçin	İbrahim Öktem
Hıfzı Oğuz Bekata	Feridun Ergin	Halim Önalp
Fahri Belen	Sait Naci Ergin	Rüstü Özal
Nihat Reşat Belger	Alaettin Ergönenc	Şinasi Özdenoğlu
Hakkı Kâmil Beşe	Nedim Ergüven	İlhan Özdil
Mehmet Raşit Beşerler		Fakih Özfakih
Süleyman Bilgen		

Halil Özmen
Orhan Öztürk
— P —
Emin Paksüt
Fikret Pamir
Mahir Pamukcu
Vefik Pirinçcioğlu
— S —
Necip San
İlhami Sançar
Nihat Sargınalp

Hüfisi Selek
Ethem Serim
Celâl Sait Siren
Mustafa Sirmen
Emin Soysal
Mümtaz Soysal
Enver Sökmen
Celâl Sungur
— S —
Ahmet Sener
— J —
Cahit Talas

Reşat Tardu
Sadettin Tokbey
Abdülhadi Topla
Vecihi Tönük
Salih Türkmen
Ekrem Tüzemen
— U —
Hüseyin Ulusoy
— Ö —
Feridun Usta
— Y —
Cemal Yavuz

Fehmi Yavuz
Bahri Yazıcı
Cemal Yıldırım
Asım Yılmaz
Abdülhak Kemal Yörük
Avni Yurdabayrak
Danis Yurdakul
— Z —
Galip Kenan Zaimoğlu
Cahit Zamangil

[Reddedenler]

— A —
Halil Akyavaş
Ferhan Arkan
— B —
Cemil Sait Barlas

Avni Başman
— E —
Oktay Ekşi
— G —
Kasım Gülek

— K —
Feyyaz Köksal
— T —
Tarık Zafer Tunaya
Kemal Türkoğlu

[Çekinseler]

— A —
Sırrı Atalay
— B —
Hikmet Binark
— Ç —
Behçet Kemal Çağlar

— E —
Sadi Erdem
Sait Erding
— G —
Cevdet Geboloğlu

— K —
Enver Kırker
— Ö —
İhsan Ögat
Mehmet Özbay

[Oya katılmıyanlar]

— A —
Mebrure Aksoley
Münir Aktepe
Nurettin Akyurt
Sadık Aldoğan
Ekrem Alican (İ.)
Osman Alışiroğlu
Fehmi Alpaslan
Babür Ardahan
Âmil Artus
Fethi Aşkın (B.)
Şevki Aysan
— B —
Cihad Baban (B.)
Şeref Bakşık
Adnan Başer
Mehmet Baydur (B.)
Rauf Bayındır

Necip Bilge
Osman Bölükbaşı
— C —
Ömer Samih Coşar
— Ç —
Esat Çağa
Mahmut Tekin Çullu
— D —
Ahmet Demiray
Necati Duman (İ.)
— E —
Bülent Ecevit
Şerafettin Yaşar Egin
İmadettin Elmas
Bahir Ersoy
İlhan Esen
Cemal Reşit Eyüboğlu

— G —
Kemal Zeki Gençosman
İsmet Giritli
Mukbil Gökdoğan (B.)
Şemsettin Günaltay
Rahmi Günay
Ferit Celâl Güven
Ferruh Güven
— H —
Şevket Raşit Hatiboğlu
Mehmet Hazer
Ahmet Sırrı Hocaoğlu
— İ —
İsmail İnan
M. Rauf İnan
İsmet İnönü (İ.)
Abdullah İpşiroğlu

— K —
Kadircan Kaflı
Ahmet Karamüftüoğlu
(İ.)
Muharrem İhsan Kızıloğlu
Şahap Kocatopçu
Tevfik Kâmil Koperler
(İ.)
Alp Kuran
Kemal Kurdaş (B.)
— L —
Kaludi Laskaris (İ.)
— M —
Orhan Mersinli (B.)
Hayri Mumcuoğlu (B.)
— O —
İbrahim Saffet Omay

Hüseyin Otan

— Ö —

Feridun Şakir Ögünç

Altan Öymen

Mazhar Özkol (I)

Seyfi Öztürk

— P —

Hayrettin Şakir Perk

— S —

Âdil Sağiroğlu

Ragıp Sarıca

Selim Sarper (B.)

Kemal Satır

Selâmi Savaş

Bahri Savaş

İbrahim Senil

İhsan Soyak (B.)

Dündar Soyer

İlhami Soysal

— Ş —

Mehmet Şengün

Mehmet Şişman

— T —

Ahmet Tahtakılıç (B.)

Salâhattin Tandal (I.)

Derviş Sami Taşman

Zeki Tekiner

Yusuf Kemal Tengir-
şenk

Hasan Tez

Âdil Toközlü

Osman Tosun (B.)

Bedrettin Tuncel

Vahit Turhan

— U —

İsmail Ulutaş

— Ü —

Ragıp Üner (B.)

— V —

Âdil Vardarlı

Hıfzı Veldet Velidede-
oğlu

— Y —

Nüvit Yetkin

Yusuf Ziya Yücebilgin

— Z —

Nâsır Zeytinoğlu (B.)